

MRF 2023.292

Retten i Horsens' dom af 7. december 2023, sag 2211/2020

Anklagemyndigheden mod T1 A/S, T2 A/S og T3 (adv. Linda Dollerup)

To havbrug samt T3 som direktør og ejer fundet skyldig i overtrædelse af miljøbeskyttelseslovens § 110 og straffelovens § 196, stk. 2, ved i perioden 2013-2018 at have udledt fosfor og kvælstof i strid med godkendelsesvilkår og herved forurenset Horsens Fjord og Natura 2000-område samt for overtrædelse af straffelovens § 175 ved urigtige indberetninger om produktion og foderforbrug. Afvist modregning i udledning af næringsstoffer som følge af muslingeopdræt, da muslingerne blev spist af fugle, hvis efterladenskaber endte i samme havområde. T1 A/S idømt bøde på 20 mio. kr. og konfiskation af 125. mio. kr. T3 idømt psykiatrisk behandling og frakendt retten til drive havbrug i tre år samt tillægsbøde på 20.000 kr.

To havbrug, T1 A/S og T2 A/S, samt deres direktør og ejer T3 var tiltalt efter miljøbeskyttelseslovens § 110 og straffelovens § 196 om grov miljøkriminalitet for i perioden 2013-2018 at have overtrådt godkendelsesvilkår om udledning af kvælstof og fosfor og herved forurenset Horsens Fjord og et nærliggende Natura 2000-område samt for at overtræde straffelovens § 175 ved bevidst at have afgivet urigtige indberetninger om tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstofferne kvælstof og fosfor. Tiltalen omfattede 31 forhold opgjort efter de enkelte år. Anklagemyndigheden nedlagde i forhold til T1 A/S påstand om bøde og konfiskation af 191 mio. kr. og i forhold til T3 påstand om bøde, psykiatrisk behandling med maksimumtid på 5 år samt frakendelse af retten til at drive havbrug i et af retten fastsat tidsrum. De tiltalte nægtede sig skyldig og gjorde bl.a. gældende, at der ved beregning af den udledte mængde kvælstof og fosfor fra de to havbrug kunne ske modregning med de næringsstoffer, som blev optaget af de etablerede muslingeopdræt, og at beregningerne var forkerte, idet de tiltalte bl.a. henviste til, at der ved anklagemyndigheden var forsvundet 77 ringbind, som ville have underbygget de tiltaltes beregninger, ligesom de tiltalte gjorde gældende, at flere forhold var forældet. Om sagens baggrund kan kort anføres, at T1 A/S på grundlag af en ansøgning fra 2012 i maj 2014 fik miljøgodkendelse til havbrug af Miljøstyrelsen, hvilket efter klage blev ophævet af Natur- og Miljøklagenævnet den 20. december 2012 (NMK-10-00391) (i dommen er afgørelsesdatoen fejlagtigt angivet som 20. december 2021). Ophævelsen var begrundet i, at konsekvensvurderingen af påvirkningen af det nærliggende Natura 2000-område nr. 56 (Horsens Fjord, havet øst herfor og Endelave) var utilstrækkelig. Herefter meddelte Miljøstyrelsen den 8. maj 2014 en ny miljøgodkendelse til T1 A/S, hvori bl.a. var fastsat vilkår om muslingeopdræt

som compensation for udledningen. Godkendelsen blev efter klage ophævet af Natur- og Miljøklagenævnet i december 2014 (MAD 2014.519 Nmk), da konsekvensvurderingen fandtes utilstrækkelig, og nævnet samtidig afviste, at muslingeopdræt med den valgte placering gav grundlag for modregning i havbrugets udledning af næringsstoffer. I maj 2015 meddelte Hedensted Kommune, der som følge af ændringer i lovgivningen havde overtaget kompetencen, en ny miljøgodkendelse til havbruget. Miljøgodkendelsen og vilkår blev meddelt på grundlag af bl.a. en væsentlighedsvurdering af godkendelsens påvirkning Natura 2000-området efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, samt en vurdering af, at godkendelsen ikke vil hindre vandplanens opfyldelse. Efterfølgende var kommunen på tilsyn, hvilket gav anledning til, at kommunen i juli 2018 meddelte T1 A/S og T2 A/S, at kommunen overvejede at forbyde fortsat drift, hvorefter kommunen i oktober 2018 indskærpede over for T1 A/S, at godkendelsens vilkår skulle overholdes, hvilket kommunen gentog i maj 2019. Efterfølgende blev der rejst straffesag mod havbrugene og T3 som direktør og ejer af de to havbrug, hvor politiet til brug for efterforskningen stillede en række spørgsmål til Miljøstyrelsen, som Miljøstyrelsen besvarede i november 2019 (dommen s. 102-104). Byretten lagde til grund, at Miljøstyrelsens miljøgodkendelse skulle forstås på den måde, at modregning fra muslingekultur krævede, at der skulle være 100 % compensation for udledning af kvælstof og fosfor fra havbrugene, og at der ikke på noget tidspunkt havde været hjemmel i lovgivningen til, at muslinger og andre fangstkulturer kunne anvendes som et kompenserende marint virkemiddel i forhold til havbrugets udledning af kvælstof og fosfor, og at dette var anført af Hedensted Kommune som tilsynsmyndighed. Byretten lagde videre til grund, at de indberettede op-

lysninger om udledning ikke var korrekte. I forhold til den beregnede mængde udledt kvælstof og fosfor lagde retten til grund, at de i tiltalen anførte mængder var baseret på politiets beregninger, hvilket dog måtte reduceres under hensyn til, at 77 beslaglagte ringbind var forsvundet hos anklagemyndigheden. I konsekvens heraf blev T1 A/S og T3 frifundet for ulovlig udledning i 2014 (forhold 5). I de øvrige tiltaleforhold for ulovlig udledning blev de tiltalte i forhold 1 om ulovlig udledning i 2013, hvor tiltalen omfattede ulovlig udledning af 41 tons kvælstof og 4,1 tons fosfor, fundet skyldig i udledning af 28,2 tons kvælstof og 3,9 tons fosfor, og tilsvarende reduktioner skete for de andre år med undtagelse af 2018, hvor de tiltalte blev dømt for den i tiltalen anførte ulovlige udledning (forhold 12 og 13). Med henvisning til ovenstående og den af Miljøstyrelsen afgivne erklæring fandt retten det bevist, at overtrædelserne af miljøgodkendelsen havde medført forurening med kvælstof og fosfor i havet og af det marine Natura 2000-område ved Horsens Fjord, hvorved der var fremkaldt fare for skade på miljøet. Retten afviste, at det kunne tillægges betydning, at der ikke var sket en generel forøgelse af næringsstoffer, og bemærkede i relation til kompenserende muslingeopdræt, ”at der kun sker en merkompensation, hvis man permanent fjerner den fosfor og kvælstof, der er i muslingerne. fra havmiljøet, idet det ellers bare bliver omsat igen, og hvis edderfuglene spiser muslingerne, skal man sikre sig, at edderfuglene spiser mere, end de ellers ville have spist, og edderfuglenes efterlændskaber skal havne et andet sted end i samme

havområde, at T3 har bekræftet, at edderfugle fra november til januar spiste alle de muslinger, der var på muslingefarmene. Retten har derudover lagt vægt på, at der ikke var hjemmel til, at muslingerne kunne anvendes som kompenserende virkemiddel”. Retten fandt herefter, at overtrædelserne måtte anses for at falde under straffelovens § 196, stk. 2, om grov miljøkriminalitet med henvisning til, ”at havbrugene i så betydeligt omfang har overskredet de tilladte udledninger, sammenholdt med at T1 A/S har opnået en betydelig økonomisk fordel, og at man over for tilsynsmyndighederne har indberettet forkerte tal, således at Hedensted Kommune som tilsynsmyndighed ikke havde nogen reel mulighed for at føre tilsyn med havbrugene”, hvor forældelsen er 10 år, hvorfor de tiltaltes forældelsesindsigelse blev afvist. Retten fandt ligeledes de tiltalte skyldige i overtrædelse af straffelovens § 175 ved at have indberettet forkerte oplysninger om produktion, udledning mv. i den årlige indberetning, som retten fandt skete for at skuffe i retsforhold. Ved opgørelsen af T1 A/S’ fortjeneste ved overtrædelserne lagde retten til grund, at der måtte ske fradrag under hensyn til de 77 forsvundne ringbind og opgjorde herefter fortjenesten til 125 mio. kr. T1 A/S blev herefter idømt bøde på 50 dagbøder af 400.000 kr. samt konfiskation af 125 mio. kr., mens T2 A/S blev idømt 20 dagbøder af 10.000 kr., men uden konfiskation, da retten lagde til grund, at fortjenesten ved T2 A/S’ ulovlige udledning var tilfaldet T1 A/S. T3 blev idømt psykiatrisk behandling og tillæggsbøde på 20.000 kr. samt frakendt retten til drive havbrug i tre år.

Kommentar: Dommen er så vidt vides den kun anden dom, hvor der er dømt for overtrædelse af straffelovens § 196 om grov miljøkriminalitet (den første var Østre Landsrets dom af 20. november 2017 (sag S-1681-16) om ulovligt oplag af byggeaffald, der er offentliggjort som MAD 2017.525 Ø). I dette lys giver den seneste doms juridiske del anledning til flere principielle bemærkninger. I relation til den mulige skadevirkning på miljø og Natura 2000-området savnes overvejelser om betydningen af, at muslingeopdrættet ifølge dommen tjente som fødegrundlag for edderfugle, der er en del af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Fjernes dette fødegrundlag, er der to muligheder. Den ene er, at fødegrundlaget for fuglene forringes, hvilket kan rejse spørgsmål om Natura 2000-beskyttelsen. Den anden mulighed er, at muslingeopdrættet ikke har betydning, fordi fuglene henter føde andetsteds, men i så fald modsiger det byrettens begrundelse for at afvise modregning for muslingeopdræt ved forureningspåvirkning. I relation til domfældelsen for overtrædelse af Miljøstyrelsens miljøgodkendelser er det uforståeligt, at retten i forhold til godkendelsesvilkåret om kompenserende muslingebrug forudsætter, at havbruget skal dokumentere 100 % kompensation, særligt når denne udlægning er afvist af Natur- og Miljøklagenævnet i MAD 2014.519 Nmk. I relation til domfældelse efter straffelovens § 175 for fejlagtig indberetning af udledning er det ubegribeligt, at dommen helt forbigår forbuddet mod selvinkriminering efter tvangsindgrebslovens § 10, hvorefter der

ikke kan rejses straffesag for en bevidst vildledende oplysning om forhold vedr. en strafbar lovovertrædelse. Efter byrettens begrundelse er fejl i havbrugenes årlig indberetning af udledning modsat udlagt som en skærpende omstændighed, hvormed både anklagemyndigheden og byretten må have overset, at tilsynsmyndigheden i sådanne tilfælde skal anvende miljøbeskyttelseslovens §§ 70 a og 70 b, hvorefter tilsynsmyndigheden kan foretage den påbudte egenkontrol for havbrugenes regning, såfremt opfyldelse af egenkontrol vil være i strid med selvinkrimineringsforbuddet, hvilket i den konkrete sag synes at have været tilfældet for 2017 og 2018. Det kan noteres, at der ved vurdering af udledningens skade på miljøet i dommen (s. 32 og 98) omtales den store forureningsulykke ved Fredericia i 2016, hvor der slap 2.755 tons kvælstof ud i Lillebælt, og hvor Miljøstyrelsen i MAD 2018.276 fandt, at der ikke var tale om en miljøskade omfattet af miljøskadeloven. Endelig kan nævnes det selvstændige aspekt, at kommunens miljøgodkendelse fra 2015 af T1 A/S ifølge dommens oplysninger er meddelt uden en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, hvilket efter de tidligere klagenævnsafgørelser må antages at have ført til, at miljøgodkendelsen var ugyldig, hvis den var blevet påklaget, hvilket rejser nogle selvstændige juridiske overvejelser om straffelovens § 1, da domfældelsen for flere forhold herefter er sket for overtrædelse af en ugyldig godkendelse, hvilket næppe kan anses for utvivlsomt.

Udskrift af dombogen

D O M

afsagt den 7. december 2023

Rettens nr. 2211/2020
Politiets nr. 3700-88110-00071-17

Anklagemyndigheden

mod

T1 A/S

cvr-nummer ...

og

T3

født den ...

og

T2 A/S

cvr-nummer ...

Der har medvirket domsmænd ved behandlingen af denne sag.

Anklageskrift er modtaget den 19. februar 2021.

T1 A/S, T3 og T2 A/S er tiltalt for overtrædelse af

1.-13.

T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2, til dels jf. straffelovens § 23,

T3 straffelovens § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2,

ved i tidsrummet den 1. januar 2013 – den 31. december 2018, hvor T3 var reel ejer af og direktør i begge havbrug, under skærpende omstændigheder, systematisk, organiseret og med henblik på at opnå økonomisk vinding og fordel samt i strid med miljølovgivningen at have forurennet vandet i havet i og ud for Horsens Fjord og ved Natura 2000-området ud for Horsens Fjord med kvælstof (N) og fosfor (P) i forbindelse med produktion af fisk på Havbrugene T1, T2 og A,

beliggende i og ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune samt farvandet syd for Endelave, idet T1 A/S medvirkede til overtrædelserne i Havbruget T2 A/S, ved blandt andet at have stået for drift og indberetninger for begge havbrug, herunder bevidst urigtige indberetninger som anført i forhold 17-32, alt således:

1.

T1 A/S

T2 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2013 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 50.129 kg kvælstof (N) og 5.165 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 8.950 kg kvælstof (N) og 1.000 kg fosfor (P) om året,

2.

T1 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2013 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 25.026 kg kvælstof (N) og 2.578 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 10.350 kg kvælstof (N) og 1.200 kg fosfor (P) om året,

3.

T1 A/S

T2 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2014 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 48.556 kg kvælstof (N) og 5.003 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 8.950 kg kvælstof (N) og 1.000 kg fosfor (P) om året,

4.

T1 A/S
T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2014 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 29.564 kg kvælstof (N) og 3.046 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 10.350 kg kvælstof (N) og 1.200 kg fosfor (P) om året,

5.

T1 A/S
T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2014 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget A, beliggende i farvandet syd for Endelave i Hedensted Kommune, at have udledt ikke under 35.741 kg kvælstof (N) og 3.683 kg fosfor (P) til havet, selvom der i miljøgodkendelsen fra Miljøstyrelsen af 8. maj 2014, punkt B16, var vilkår om, at der fra opdræt af muslinger skulle være en 100 % kompensation for udledning af kvælstof (N) og fosfor (P), selv om der kun blev kompenseret for udledning af 6.020,5 kg kvælstof (N) og 361,2 kg fosfor (P), hvorved der i strid med miljøgodkendelsen ikke blev kompenseret for udledning af 29.720 kg kvælstof (N) og 3.321 kg fosfor (P),

6.

T1 A/S
T2 A/S
T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2015 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 56.172 kg kvælstof (N) og 5.788 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, og Hedensted Kommunes miljøgodkendelse af 12. maj 2015, ikke måtte udledes over 8.950 kg kvælstof (N) og 1.000 kg fosfor (P) om året,

7.

T1 A/S
T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2015 i forbindelse med

produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 32.664 kg kvælstof (N) og 3.365 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 10.350 kg kvælstof (N) og 1.200 kg fosfor (P) om året,

8.

T1 A/S

T2 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2016 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 48.224 kg kvælstof (N) og 4.969 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Hedensted Kommunes miljøgodkendelse af 12. maj 2015 ikke måtte udledes over 8.950 kg kvælstof (N) og 1.000 kg fosfor (P) om året,

9.

T1 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2016 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 30.024 kg kvælstof (N) og 3.094 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 10.350 kg kvælstof (N) og 1.200 kg fosfor (P) om året,

10.

T1 A/S

T2 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2017 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 44.618 kg kvælstof (N) og 4.597 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Hedensted Kommunes miljøgodkendelse af 12. maj 2015 ikke måtte udledes over 8.950 kg kvælstof (N) og 1.000 kg fosfor (P) om året,

11.

T1 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar – 31. december 2017 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 27.522 kg kvælstof (N) og 2.835 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, ikke måtte udledes over 10.350 kg kvælstof (N) og 1.200 kg fosfor (P) om året,

12.

T1 A/S

Havbruget T2 A/S

T3

ved i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2018 i forbindelse med produktion af fisk på Havbrugene T1 og T2 , beliggende i og ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, at have udledt ikke under 68.590 kg kvælstof (N) og 7.760 kg fosfor (P) til havet, selv om der efter Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992 og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998 for Havbruget T1. og Hedensted Kommunes miljøgodkendelse af den 12. maj 2015 for Havbruget T2, ikke måtte udledes mere end 19.300 kg kvælstof (N) og 2.200 kg fosfor (P) om året samlet for de to produktionssteder,

14.
(udgår)

15.

T1 A/S

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 6, jf. § 33, jf. § 35, jf. bekendtgørelse om godkendelse af listevirksomhed § 58, stk. 3, jf. stk. 1, nr. 3, jf. § 39,
T3

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 6, jf. § 33, jf. § 35, jf. bekendtgørelse om godkendelse af listevirksomhed § 58, stk. 1, nr. 3, jf. § 39,

ved i perioden fra ca. januar 2015 – 31. december 2017 at have drevet klækkeri på adressen ..., Juelsminde, uden at have givet godkendelsesmyndigheden Hedensted Kommune meddelelse om ibrugtagningen, ligesom der ikke var meddelt godkendelse til driften og ansøgning herom først blev afsendt til godkendelsesmyndigheden den 26. september 2017, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

16.

Havbruget T2 A/S

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2,

T1 A/S

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2, jf. straffelovens § 23

T3

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2,

ved i tidsrummet 12. maj 2015 - 31. december 2016 i strid med vilkår 15 i Hedensted Kommunes miljøgodkendelse af 12. maj 2015 og med sigte på at opnå en økonomisk fordel at have udsat ikke under 373.000 søvlaks (Coho Salmon) i Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, selv om det af miljøgodkendelsens fremgik, at der kun måtte udsættes regnbueørreder, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet søvlaksene kom fra havbrugets klækkeri, ligesom T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

17.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, jf. § 23

T3 straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 31. januar 2014 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T2 for året 2013, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.223 kg kvælstof (N) og 840 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 50.129 kg kvælstof (N) og 5.165 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med havbrugets miljøgodkendelse, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

18.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1, ved omkring den 31. januar 2014 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T1 for året 2013, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.910 kg kvælstof (N) og 896 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 25.026 kg kvælstof (N) og 2.578 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med havbrugets miljøgodkendelse, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

19.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 27. januar 2015 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T2 for året 2014, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.422 kg kvælstof (N) og 872 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 48.556 kg kvælstof (N) og 5.003 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere.

20.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 26. januar 2015 for at skuffe i retsforhold at have afgivet

urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T1 for året 2014, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 9.938 kg kvælstof (N) og 1.036 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 29.564 kg kvælstof (N) og 3.046 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

21.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, til dels jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved i tidsrummet den 1. januar - 1. marts 2015 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, idet der under lovpligtig indberetning om produktion på Havbrugene T2 og T1 for året 2014, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugenes tilførsel af sættefisk og produktion, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere.

22.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 9. marts 2015 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtige oplysninger til tilsynsmyndigheden Miljøstyrelsen, idet der under lovpligtig indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget A for året 2014 som bestemt i miljøgodkendelsen, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 3.600 kg kvælstof (N) og 160 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 29.720 kg kvælstof (N) og 3.321 kg

fosfor (P), som der ikke var kompenseret for, ligesom det blev oplyst, at der i foråret 2014 blev udsat 70.030 kg sættefisk i havbruget, alle med oprindelse fra B Dambrug, selv om der rettelig blev udsat ikke under 418.435 kg sættefisk, der hidrørte fra yderligere 7 forskellige dambrug, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

23.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 1. februar 2016 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T2 for året 2015, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.159 kg kvælstof (N) og 831 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 56.172 kg kvælstof (N) og 5.788 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

24.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 1. februar 2016 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T1 for året 2015, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.563 kg kvælstof (N) og 851 kg fosfor (P), selv om der

blev udledt ikke under 32.664 kg kvælstof (N) og 3.365 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

25.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, til dels jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved i tidsrummet den 1. januar - 1. marts 2016 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, idet der under lovpligtig indberetning af produktion for Havbrugene T1 og T2 for året 2015, i strid med sandheden blev oplyst urigtige tal for havbrugenes tilførsel af sættefisk og produktion, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

26.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 6. februar 2017 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T2 for året 2016, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.168 kg kvælstof (N) og 835 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 48.224 kg kvælstof (N) og 4.969 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket

T3i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

27.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 6. februar 2017 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T1 for året 2016, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 9.434 kg kvælstof (N) og 953 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 30.024 kg kvælstof (N) og 3.094 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

28.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, til dels jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved i tidsrummet den 1. januar - 1. marts 2017 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, idet der under lovpligtig indberetning om produktion på Havbrugene T1 og T2 for året 2016, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugenes tilførsel af sættefisk og produktion, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

29.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved i tidsrummet den 1. november - 22. december 2017 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring, idet det blev foranlediget, at rådgivningsfirmaet C den 22. december 2017, efter anmodning fra tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, præsenterede en redegørelse vedrørende Havbruget T1 produktion af søvlaks, hvor det af redegørelsen i strid med sandheden fremgik, at Havbruget T1 i årene 2015 - 2017 udsatte i alt ca. 29.000 søvlaks (Coho Salmon) i virksomhedens saltvandsanlæg, selv om der rettelig blev udsat ca. 373.000 søvlaks (Coho Salmon), hvilket var i strid med indberetningspligten gældende for T1 A/S, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

30.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 19. januar 2018 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og næringsstofudledning på Havbruget T2 for året 2017, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 8.105 kg kvælstof (N) og 817 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 44.618 kg kvælstof (N) og 4.597 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere.

31.

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved omkring den 19. januar 2018 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til tilsynsmyndigheden Hedensted kommune, idet der i det indsendte havbrugsskema, som der var pligt til at udfærdige og indsende til tilsynsmyndigheden, under indberetning om produktion, forbrug og

næringsstofudledning på Havbruget T1 for året 2017, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugets tilførsel af sættefisk, produktion, foderforbrug og udledning af næringsstoffer, herunder angivelse af nettoudledning af 9.329 kg kvælstof (N) og 929 kg fosfor (P), selv om der blev udledt ikke under 27.522 kg kvælstof (N) og 2.835 kg fosfor (P), således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere,

32.

Havbruget T2 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1,

T1 A/S

straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, til dels jf. § 23

T3

straffelovens § 175, stk. 1,

ved i tidsrummet den 1. januar 2018 - 1. marts 2018 for at skuffe i retsforhold at have afgivet urigtig erklæring til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, idet der under lovpligtig indberetning om produktion på Havbrugene T2 og T1 for året 2017, i strid med sandheden blev indberettet urigtige tal for havbrugenes tilførsel af sættefisk og produktion, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelsen, selv om den reelle produktion og næringsstofudledning væsentligt overskred det tilladte, hvilket T1 A/S medvirkede til, idet T1 A/S stod for driften og indberetningerne, alt hvilket T3 i sin egenskab af reel ejer og direktør opfordrede til, eller var/burde være vidende om og lod passere.

Påstande

Anklagemyndigheden har nedlagt påstand om bødestraf og for tiltalte T3 tillige påstand om dom til psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse i medfør af straffelovens § 69, jf. § 68, 2. pkt.

Der er nedlagt påstand om, at der fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år og en længstetid for ophold på 1 år. jf. straffelovens § 9 a, stk. 1.

Anklagemyndigheden har endvidere nedlagt påstand om, at tiltalte T3 frakendes retten til at drive dambrugs – og havbrugsvirksomhed i et af retten fastsat tidsrum, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110b, stk. 1, nr. 1, og nr. 2, litra a og c.

Anklagemyndigheden har endvidere nedlagt påstand om konfiskation af 191.157.671 kr. hos T1 A/S i medfør af miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 6, jf. straffelovens § 74, stk. 1.

De tiltalte har nægtet sig skyldig.

Sagens oplysninger

Tiltalte T3 har blandt andet forklaret, at det ene selskab har et havbrug i fjorden, og det andet har et havbrug uden for fjorden. De to selskaber er søsterselskaber. Der bliver ikke differentieret mellem de to havbrug. De bruger samme både til at fodre fra, men de holder styr på, hvor meget der bliver fodret i de to havbrug. Dambrugene ligger med 5 km afstand, og medarbejderne registrerer på en iPad, hvor meget foder der bliver brugt, og hvor varmt vandet er. Fodermængden bliver noteret for hvert bur. Det er en kanon, der skyder foder udover de enkelte bure, som har hvert deres nummer. Firmaet har eksisteret siden 1956. Han kan ikke huske, hvornår de begyndte at notere fodermængderne ned på iPad, men han tror, det var i 2014 eller 2015. Tidligere skrev de fodermængderne ned i en kalender.

Det er T1, der køber foderet, og der bliver ikke afregnet mellem selskaberne. Det er T1, der driver havbrugene, og det hele bliver driftet fra T1, selvom der er to selskaber. Der er ingen drift i T2, og det fremgår også af regnskaberne. I tidernes morgen var det to selskaber, men de betragter det samlet som et hele.

Havbrugene fungerer på den måde, at de ude i vandet har nogle store bure med fisk, som de fodrer, og derefter hiver de fiskene i land. De små fisk, der bliver sat ud, kan komme fra mange forskellige steder. Nu kommer fiskene fra deres egne dambrug, som de har flere af. De klækker ikke selv fisk, men de har tidligere klækket fisk. De små ørreder er to år i dambrugene, og derefter kommer de ud i havet, hvor de er i otte eller ni måneder.

Inden de begyndte at bruge iPads, var det ham selv, der tastede tallene ind i et foderprogram på PC. De skal føre journaler over, hvor meget de fodrer. Da det foregik manuelt, var der ingen huller i journalerne med angivelse af fodermængder. Det var dengang, hans far stod for det. Alt stod i bogen, da hans far driftede det. De sidste mange år har han ikke pillet ved foderjournalen, så han kan ikke forstå, hvis der mangler oplysninger om fodermængden i nogle bure. Det var D, der førte tallene ind i computeren i perioden fra 2013 til 2018. D var koordinator.

Der bliver brugt både på havbrugene. Han ved ikke, hvor mange både de havde i perioden fra 2013 til 2018. Fire både er ikke for mange. Bådene blev brugt til at fodre, samle døde fisk, skifte burene og tage fisk op med. De

samme både kan ikke bruges til hele. Det kræver fx en stor kran at skifte burene. Der er forskellige både til forskellige opgaver. Han kan ikke huske, hvem der ejede bådene i perioden fra 2013 til 2018. De manglede penge på et tidspunkt, og de solgte nogle af bådene og lejede bådene igen. Han kan ikke huske, hvornår bådene blev solgt, men det var nok i 2015.

Det er rigtigt, at de har indberettet på havbrugsskemaer til Hedensted Kommune. Der står T1 på det ene og T2 på det andet skema.

Foreholdt havbrugsskema af 1. februar 2016 vedrørende produktionsåret 2014, sagens bilag F-1-18-1-1, har tiltalte blandt andet forklaret, at når der står, at det er T1, der står anført som virksomhedens navn, skyldes det, at de driftsmæssigt har kørt tingene sammen og opfattet det som ét rent driftsmæssigt – men de deler det op, som de skal. Det er ham, der har skrevet under på havbrugsskemaet. Det er T1, der drifter havbrugene, og det er derfor T1s stempel, der er ved siden af hans underskrift.

Det var havbrugenes opfattelse, at de på baggrund af en aftale, de i 2010 indgik på et møde i København, med Danmarks Sportsfiskerforbund og Danmarks Naturfredningsforening kunne trække de næringsstoffer, som muslingerne spiste, fra i den mængde næringsstoffer, som havbrugene udledte. Aftalen havde ikke noget med det forsøg, der blev lavet, at gøre, men det var forsøget, der startede det hele for ham.

De ældste tal, der er angivet i anklageskriftet, er fra 2013, og i 2018 kom politiet og hentede bilagene, og han har derfor ikke nogen mulighed for at kunne forholde sig til, om de mængder, der af tiltalen fremgår skulle være udledt, når der ses bort fra kompenserende foranstaltninger, er rigtige eller forkerte. Han har ingen mulighed for at tjekke det nogen steder, og han har ikke noget grundlag for at kunne forholde sig til tallene.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 1, 1. afsnit, og side 4, pkt. 4, 1. og 2. afsnit, har tiltalte forklaret, at han ikke kan sige, om de er enige i beregningerne på talniveau, da han ikke har nogen tal at sammenligne med.

Han er enig i, at der er en miljøgodkendelsen fra Vejle Amt fra 1992 og en fra 1998, hvor E Havbrug blev lagt til, og han er enig i, at hvis man lægger tallene sammen, må T1 udlede 1.0350 kg kvælstof og 1.200 kg fosfor om året. Regnbueørreder er en laksefisk. Han er enig i, at de søgte om at måtte udlede 190 tons, under forudsætning af at de anvendte en bestemt type foder. Han var ikke klar over, at der i tilladelserne var et loft på mængden af foder, de måtte bruge.

I perioden fra 2013 til 2018 klækkede de ikke selv nogle fisk, bortset fra nogle Coho'er.

Dambrugene har altid haft deres eget CVR-nr., og de er deres egne selskaber. Frem til 2018 opfattede de selskaberne som en del af koncernen. Det var en del af tilrettelæggelsen af produktionen.

Det er rigtigt, at de på et tidspunkt til kommunen oplyste, at det faktiske foderforbrug og antallet var fisk er større, end det de havde oplyst i havbrugsskemaerne.

Foreholdt havbrugsskema af 26. januar 2015, sagens bilag F-1-18-2-1, hvoraf fremgår blandt andet, at det vedrører T1, at der i perioden fra 10.-19. april blev udsat 109.000 RBØ med en gennemsnitsvægt på 0,89 kg, og at der i perioden fra 28/11-13/12 blev produceret 102.000 RBØ, opfisket mængde i kilogram levende vægt var 344.390 kg. Han tiltalte blandt andet forklaret, at som de skrev til kommunen, så var de tal, der fremgik af havbrugsskemaet ikke de rigtige tal. Han ved ikke, hvorfor de troede, de kunne lave en korrigeret beregning og anføre den i skemaet. De skulle have skrevet noget under bemærkninger om, at det var korrigerede tal, når man nu ser det i bagklogskabens ulidelige klare lys. Han har besluttet, at skemaet skulle udfyldes på den måde. Man kan se, at det er ham, der har underskrevet havbrugsskemaet.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 1, 4. afsnit, har tiltalte forklaret, at han ikke kan sige, hvorfor de mente, at de kunne vælge på havbrugsskemaerne at indrapportere et andet antal fisk end det faktiske antal.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 1, sidste afsnit og side 2, 1. afsnit, har tiltalte forklaret, at det er rigtigt, at produktionen omtrentligt har været den samme i samtlige år, men det kom lidt an på vejret i de enkelte år. Hvis det havde været en varm sommer, brugte de ikke så meget foder og lavede ikke så mange fisk. De havde korrigeret tallene i havbrugsskemaerne på baggrund af de kompenserende foranstaltninger.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 3. afsnit, har tiltalte forklaret, at de ikke har udvidet produktionen siden 2013.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 4. afsnit, har tiltalte forklaret, at han ikke ved, hvad sætningen betyder.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 2. afsnit, har tiltalte forklaret, at som han husker det, indebar godkendelsen af udvidelsen af produktionen ingen kompensation, og udvidelsen var på bare 100 tons kvælstof.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 3. sidste afsnit, har tiltalte forklaret, at det er normalt, at der fodres to gange om dagen. Det er sjældent, at der fodres tre gange om dagen – det er kun, hvis fiskene ikke vil spise.

Foreholdt brev fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 5. afsnit, har tiltalte forklaret, at de beregnede, som de gjorde, på grund af muslingeopdrættet. Han kan ikke huske, hvordan de kom frem til det antal fisk, de oplyste i havbrugsskemaerne.

Indberetningen for Havbrug A blev lavet på samme måde som indberetningerne for T1 og T2. Der blev ikke produceret flere muslinger i 2014 i forhold til de andre år. De lavede otte eller ti nye bure til fiskene ved Endelave, og dem skulle muslingerne også kompensere for. I 2013 lavede de mange flere muslinger, end de lavede fisk til, men i 2014 fik de jo flere bure. I 2014 var der plads til flere fisk i forhold til de muslinger, der blev produceret. Han kan ikke huske, hvor mange fisk de producerede i A Havbrug i 2014. Politiet har alle bilagene, og der kan man se, hvor mange fisk der var. De har også for Endelave indberettet færre fisk, end der reelt var.

Så vidt som han husker det, er det deres revisor, der stod for indberetningen til Akvakulturstatistik. Indberetningen til Akvakulturstatistik var ikke baseret på oplysningerne i havbrugsskemaerne, men derimod på oplysningerne i regnskaberne.

Foreholdt rapport af 19. juli 2018 angående indberetning til Akvakulturstatistik, sagens bilag F-1-37-1, side 2, sidste afsnit, har tiltalte forklaret, at efter hans opfattelse er der ikke sammenfald mellem indberetningerne til Akvakulturstatistik og summen af havbrugsskemaerne for de to produktionssteder.

Smartfarms'ne til muslinger er 130 meter lange gasrør med 250 mm omkreds, der er svejset sammen. Fra rørene hænger der net tre meter ned i vandet. Når man hænger dem ud i maj, er de fulde af muslinger i august. Når man skal høste muslingerne, har man en flåde med en ponton på hver side, som man sejler hen over røret og lukker sammen, og så er der to transportbånd med noget plast på, som kører op og ned ad nettet, og derfra bliver muslingerne pumpet op i en båd. Man kan også tynde ud i muslingerne, og det har de også gjort. Når man tynder ud i muslingerne, skal man stille båndene lidt yderligere for at undgå, at man tager alle muslingerne af.

Foruden de muslingeområder, der kaldes 234, 266 og 268, har de også et, der kaldes 267. Der kan være 50 rør på sådan et område, som ligger på rad og række. Man må ikke sejle ind i områderne, og der er ingen færdsel. Områderne er markerede.

Det er rigtigt, at der i 2014 blev høstet 553 tons muslinger, som også blev vejet. Der blev ikke høstet flere muslinger. Der var mange flere muslinger, men edderfuglene spiste resten. De 553 tons muslinger er ikke nok til at kompensere for alle tre havbrug.

I 2018 blev der høstet muslinger op fra vandet, som skulle til Limfjorden. I 2013, 2015, 2016, 2017 blev muslingerne ude i havet. Det kan godt passe, at de afsatte 242.000 kg muslinger i 2018. Det er rigtigt, at der var lavet en aftale med Limfjordsfiskerne om 4.000 tons, men de kunne ikke levere flere muslinger.

I 2013, 2015, 2016, 2017 blev muslingerne derude, og det betyder, at de hængte på nettene og spist det, de kunne spise og blev så store, som de kunne blive. I november måned kom edderfuglene nordfra, og inden 1. januar var muslingerne væk. De høstede ikke muslingerne, fordi de ikke kunne komme af med dem, og det kunne ikke betale sig. De var forud for deres tid, og det var noget bøvl. Muslingerne, der sidder på net, gror fem gange så hurtigt som muslingerne, der ligger på bunden, og derfor kan muslingernes skal ikke nå at følge med, men man kan alligevel godt høste dem og flytte dem, og det gør man også mange steder.

I de år, de ikke høstede muslingerne, vurderede de mængden af muslinger visuelt, når de var ude ved anlæggene, ved at kigge på rørene. Når rørene er lige ved at synke, er der 25 tons muslinger på dem, og det er en god indikator at have.

De har ikke genudsat muslinger. Alle de muslinger, der ikke blev høstet, blev spist af edderfuglene.

Det er havbrugenes opfattelse, at muslingerne har en kompenserende effekt, fordi muslingerne spiser nogle næringsstoffer, som kan anvendes til udligning i forhold til produktionen af fisk, og det er også havbrugenes opfattelse, at der er en kompenserende effekt, selvom muslingerne ikke bliver høstet og kommer op af vandet, idet muslingerne indgår i fødekæden, når de bliver spist af edderfuglene.

Han kan ikke huske noget om den statistik, der blev indberettet vedrørende muslingerne. Han ved ikke, om han har underskrevet indberetningerne til statistik vedrørende muslingerne. Han kan forestille sig, at de selv indberettede oplysningerne til statistik vedrørende muslingerne, men han ved det ikke.

Foreholdt indberetning vedrørende muslingeanlæg 234 for 2014, sagens bilag F-I -42-7-2, har tiltalte forklaret, at bilaget ikke siger ham noget.

Det var T1, der havde muslingeanlæggene. Der er et regnskab

for T2 Havbrug, men der har ikke været noget i selskabet i flere år, og de opfatter havbrugene samlet rent driftsmæssigt, og det er derfor, de mener, at de kunne bruge T1s muslinger som kompensation også for T2.

Det er fuldstændig rigtigt som beskrevet i tiltalen i forhold 15, at der i perioden fra ca. januar 2015 til 31. december 2017 blev drevet klækkeri på adressen ... i Juelsminde. Han kunne ikke drømme om, at man skulle have tilladelse og miljøgodkendelse til sådan noget pjatværk. Klækkeriet var i ejendommens ene længe. Der blev klækket søvlaks på klækkeriet. Efter søvlaksene blev klækket, blev de sat direkte ud i havbruget ved Hundshage.

De importerede nogle søvlakseæg gennem tolden i Amsterdam, hvor de kom ind i EU og videre til Kastrup, hvor de blev godkendt af en dansk dyrlæge og udgivet til dem. Han synes, det er usmageligt, at man efterfølgende kommer rendende og siger, at det er ulovligt. Han har intet forkert gjort med søvlaksene. Danske dyrlæger fra den veterinære fødevarekontrol har to år i træk stået på båden ved Hundshage og sagt: "Hold kæft, hvor er det nogle spændende fisk."

Det kan godt passe, at der blev importeret henholdsvis 200.000 og 300.000 æg, som blev sat ud i Hundshage i april måned og taget op året efter i september. De var ude i ca. halvandet år, hvorefter de blev slagtet. Der har også været søvlaks på Hjarnø, som kom fra samme sted. De blev oprindeligt sat ud på Hundshage og blev flyttet ind på Hjarnø for at overvintre, og derefter blev de flyttet til Hundshage igen.

Det er rigtigt, som det er angivet i papirerne, at æggene blev importeret i januar 2015 og 2016.

Foreholdt ansøgning om miljøgodkendelse dateret den 26. september 2017, sagens bilag F-1-44-3, har tiltalte forklaret, at de indleverede ansøgningen, fordi de blev klar over, at der var et krav om miljøgodkendelse, og den ville de gerne have på plads. Den miljøgodkendelse blev også påklaget af sportsfiskerne.

I forhold til Hundshage er det de samme ting, der gjorde sig gældende i forhold til kompensation og indberetninger, og at det var fra deres egne dambrug, der blev udsat fisk.

Søvlaksene blev udsat på Hundshage. Det kan godt være, at det er ham, der er for dum, men han var af den opfattelse, at når en miljøgodkendelse blev påklaget, gik man tilbage til den gamle miljøgodkendelse. Det er rigtigt, at der i godkendelsen fra maj 2015 stod, at der kun måtte udsættes regnbueørreder, men han tænkte, at da den blev påklaget, så var det den gamle tilladelse, der var gældende. Han havde allerede i april 2015 sat

sølvlaksene, han importerede i januar 2015 ud, og hvad skulle han gøre med dem, da den nye godkendelse fra kommunen kom i maj 2015. Året efter var han af den opfattelse, at da miljøgodkendelsen var påklaget, kunne han henholde sig til den tidligere godkendelse.

Han har været reel ejer af de to dambrug i den pågældende periode. Han har stået registreret som direktør i hele perioden bortset fra en periode i 2014 og 2015 på tre eller fire måneder, hvor han blev opereret i hovedet, og der var der indsat en anden direktør i selskaberne.

Der er hans kone, F, der helt generelt har stået for kontakten til Hedensted Kommune, der er tilsynsmyndighed, da det passede bedst.

Det var D, der stod for ansøgningerne om miljøgodkendelser. Han har ikke været meget inde over ansøgningerne om godkendelserne. Han vil helst være ude. Han står for den daglige drift i forhold til medarbejdere, fodringen, planlægning, tilrettelæggelse, og frem til 2018 var det også ham, der stod for indkøb af foder. De brugte én slags foder fra ..., men de brugte to typer foder. Den ene type kaldes 939, og han kan ikke huske, hvad den anden type foder hedder. Der er mere fiskemel i den ene type i forhold til den anden. Det fremgår af sedlerne. De bruger også medicin, men det kører særskilt. De henter selv foderet på en sættevogn, de sætter på en lastbiltrækker.

Han kan godt huske, at der har været noget om nogle overvintrende fisk. Han ved ikke, om det var ham, der dengang svarede kommunen. Hvis der er en mail med hans navn på, så passer det.

Han kan ikke huske mailkorrespondancen af 13. marts 2015 og 15. marts 2015 mellem ham og G hos Hedensted Kommune. Han kan ikke huske, om det var laksene, der skulle overvintre, eller om det var ørreder. De har også haft ørreder, der skulle overvintre.

H har blandt andet forklaret, at hun er en del af den gruppe, der anmeldte sagen til politiet.

Hun er uddannet hydrobiolog, og hun har arbejdet i 18 år i Miljøstyrelsen, og hun har også arbejdet i kommunen og ved ... og .... Hun er nu pensionist.

Foreningen ... startede op i 2013 eller 2014, hvor der blev fremlagt et forslag om, at man ville lave et dambrug ved Endelave. Hun blev bedt om at kigge det igennem. Gruppen var uenige i den miljøgodkendelse, der næsten allerede var givet, og de dannede derfor en forening, fik CVR-nr., og de blev på den måde klageberettiget.

Det, der lå til grund for deres politianmeldelse, var den endelige

miljøgodkendelse og VVM-vurderingen, som de var meget uenige i. Godkendelsen medførte, at man kunne udlede kvælstof og fosfor ved Endelave og rense det 15 eller 20 km væk fra havbruget ved Endelave. De havde ikke mistanke om, at der foregik noget, der ikke var reelt.

De fik mistanke om, at der var noget galt i forbindelse med deres arbejde med sagen.

T2 søgte om en miljøgodkendelse i 2015 hos Hedensted Kommune. T2 lå kun 400 meter fra Natura 2000-området, men kommunen mente, at man ikke skulle lave den dyre VVM-godkendelse i forbindelse med miljøgodkendelsen.

Foreningens formålsparagraf siger, at foreningen beskytter området ved Endelave og Natura 2000-området, og det er både på land og i vandet.

Forureningen fra havbruget kommer ind i Natura 2000-området.

Da de klagede over miljøgodkendelsen, opdagede de, at der var noget helt galt. De kiggede på miljøtilladelsen fra 1992, og de kunne ved at beregne burstørrelsen på havbrugene se, at burvolumenen på havbruget var blevet markant større. Størrelsen på burene kunne de se på miljøportalen, og de kunne på baggrund af de fotos, der lå på portalen, beregne størrelsen på burene og beregne, hvor meget plads fiskene havde. På den måde kunne se, at der måtte være sket en forøgelse af produktionsvolumen. Der var tilkommet større bure under den samme miljøtilladelse. De kunne ikke se, om der var flere fisk. For at undersøge det, er man afhængig af egenkontrolrapporter. De bad om aktindsigt vedrørende alle havbrug i Danmark, og de kunne deraf se, at det svingede mellem, at der var 15-24 kg fisk pr. m³, og i T2 producerede man 1/3 af alle fisk i Danmark. De fik dermed nogle indicier på, at der var noget galt. De kunne se, hvor meget foder der blev brugt, og så kunne de regne på tallene. Hvis tallene stod til troende, måtte fiskene have det vældigt godt. Vejle Amt skulle endvidere udtage sedimentsprøver – altså bundprøver – og på baggrund af tallene fra 1992 til 2013 fik foreningen en biologisk statistiker til at regne på resultaterne, og de kom frem til, at der var en signifikant stigning i mængden af kvælstof i den periode, og havbruget havde også en dom fra 1988 om overfødring. Statistikerens havde data fra en tabel fra miljøgodkendelsen fra 2016, som endte med at blive afvist i 2019. Alle dokumenterne er på foreningens hjemmeside. De brugte også data fra en aktindsigt i Fiskeristatisk Årbog, som opsamler data, som havbrugene sender ind, og på baggrund af de oplysninger, kunne de beregne mængden.

Der er andre medlemmer af foreningen, men det var vidnet og I, der stod for politianmeldelsen. I stod for beregningerne i politianmeldelsen.

Foreningen er en NGO, der har skånsom miljøbeskyttelse af Endelave og området omkring Endelave som formål. Foreningen blev oprettet den 14. februar i forbindelse med, at foreningen klagede over miljøgodkendelsen. De var godt klar over, at der også var havbrug ved Snaptun. De var uenige i den strategi, som godkendelsen var et udtryk for, at man kunne placere et havbrug ved Endelave og lave et muslingeopdræt ved As Vig, der skulle samle den kvælstof- og fosformængde op, som blev udledt fra havbruget. Og det viste sig også, at systemet med muslingerne aldrig fungerede.

Foreningens formål var ikke at få T1 lukket. Foreningen står værn om naturen, og foreningen mente, at miljøgodkendelsen var forkert. De ville med hensyn til T1 have, at havbruget overholdt miljøgodkendelserne.

De har ikke været ude at kigge ned i burene, men de har målt burenes størrelse på baggrund af fotos på Hedensted Kommunes hjemmeside.

Hun tror, at T1 lå indenfor Natura 2000-området.

Hun er enig i, at muslingerne kan rense, men hvis man vil rense 1:1, kræver det, at det er muslinger, der fungerer. Der findes en GUDP-rapport, hvor staten gav midler til et demonstrations- og forskningsprojekt i perioden fra 2010 til 2015 til at undersøge muslingefarmene, som blev etableret. Af rapporten fremgår blandt andet, at det i 2013 ikke var muligt at foretage en måling, da isen havde skruet hele anlægget op på land. For 2014 fremgik det, at muslingerne ikke ville sætte sig på linerne, hvilket undrede forskerne.

J har blandt andet forklaret, at hun var ansat fra 1. januar 2007 frem til februar 2019 hos Hedensted Kommune. Hun var sagsbehandler på miljøområdet for virksomheder og arbejdede primært med tilsyn og miljøgodkendelser for virksomheder, og hun arbejdede med miljøgodkendelser og tilsyn vedrørende Havbruget T2 og T1. Hun kommunikerede som regel med T3 vedrørende havbrugene.

I sit arbejde var hun bekendt med, at der var mål, direktiver, planer og strategier omkring vandkvalitet, og hvis man skulle godkende en virksomhed, skulle man se, om det stemte overens med de planer, der var. Miljømyndigheden skal påse, at reglerne bliver overholdt, og virksomheden skal overholde tilladelsen, der bliver givet.

Kommunen foretog tilsyn med havbrugene ved at besøge anlæggene og se, hvordan det så ud, og de kiggede også på den årlige indberetning. Tilsynet har været både fysisk og på skrivebordet. Den årlige indberetning var den, der skete via havbrugsskemaer. Det var kommunens opgave at sende den videre til Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen, som skulle have indberetningerne. Kommunen så første omgang på, om tingene stemte med

miljøgodkendelsen, og derefter sendte de skemaerne videre.

Formålet, med at de fik havbrugsskemaerne, var, at de skulle se på dem og sende dem videre – det var sådan, det var angivet i lovgivningen. I kommunen så de på mængderne. I nogle tilfælde – ikke i tilfældet med de to havbrug – så de på antallet af bure eller antallet af fisk, der måtte være og blive produceret. Men det er der ikke krav om i godkendelserne til T1 og T2. De så på de dele, der var reguleret i godkendelserne og kontrollerede på baggrund af de oplysninger, der fremgik af skemaerne, om der var overensstemmelse mellem godkendelserne og indberetningerne. Overholdelsen af vandplaner foregik i mange år centralt i Naturstyrelsen.

Efter hendes vurdering er en fratrækning af muslingeproduktionen, som dambrugene i sagen her gjorde, ikke helt i overensstemmelse med, hvordan det skulle gøres, når havbrugene indberettede udledning og antal fisk på havbrugsskemaerne. I 2018 blev de i kommunen bekendt med, at det var den praksis, der blev brugt. Det var de ikke tidligere gjort bekendt med i forbindelse med tilsyn.

Nogle gange var de fra kommunens side med foderbåden ude på tilsyn, og andre gange var de ude i en lille gummibåd. De har været afhængige af virksomheden for at komme på tilsyn, fordi kommunen ikke havde en båd. På de tilsyn blev der ikke talt om, at der var foretaget korrektioner i tallene.

I havbrugenes miljøgodkendelser var der vilkår om udledning af kvælstof og fosfor. Udledningen bliver blandt andet brugt i forbindelse med vandplaner, hvor udledningen indgår i summen.

Ud fra hendes opfattelse kan man korrigere udledningstallene på baggrund af muslingerne – selvfølgelig kan man det, men det er et spørgsmål om, hvorvidt man må. Det var ikke den korrekte måde at gøre det på.

Det er rigtigt, at kommunen igennem årene har fået henvendelser om, at der var noget galt ude ved havbrugene, men kommunen kunne ikke konstatere nogen overtrædelser. I forbindelse med henvendelserne kiggede kommunen på indberetningerne fra havbrugene. Tilsyn efter miljøbeskyttelsesloven er i høj grad baseret på egenkontrol. Man kan ikke se meget ud af at se på bure med fisk. De kan tale lidt med dem og tale om, hvorvidt døde fisk bliver samlet op, og hvor meget de fodrer, og hvordan procedurerne er. Det er begrænset, hvor meget man får ud af tilsynet, men tilsynene skal laves. De er afhængige af indberetningerne på havbrugsskemaerne fra virksomhederne. Når de fik en anmeldelse om for meget fiskeproduktion, gik kommunen ind og kiggede på skemaerne. Der kom mange udtalelser om, hvad der var galt på havbrugene. Det brugte kommunen ressourcer på at undersøge, men de skulle også bruge dokumentation for påstandene om, at der blev produceret mere, og det havde de svært ved at få. Der var ikke begrundet mistanke om, at tallene var korrigeret.

I 2018 blev kommunen gjort bekendt med, at der var foretaget korrektioner på havbrugsskemaerne fra havbrugene. Kommunen blev overhalet indenom. De fik den viden, fordi havbrugene var blevet meldt til politiet af nogle andre. Normalt er det myndighederne, der anmelder et forhold. Med politianmeldelsen blev der sat en stopklods for kommunens muligheder, men de kørte videre med processen og sagde, at der var et problem, de skulle se, om de kunne få løst. Kommunen overvejede en politianmeldelse, men der var jo allerede indgivet en politianmeldelse. Kommunens primære fokus var at få opklaret det og at få det løst fremadrettet. Man ville ikke lave en politianmeldelse på noget, der var anmeldt. De havde ikke fokus på, om der skulle laves en politianmeldelse. Det kan godt være, at kommunen ville være kommet frem til, at der skulle laves en politianmeldelse, men kommunen lagde sit fokus på at få løst problemet og lod politiet køre det spor, politiet ville.

Kommunen bad havbrugene om at komme med nogle oplysninger om, hvad der var de reelle tal. De fik nogle notater og noget dokumentation fra havbrugene. COWI var inde over, og C var inde over og lave en vurdering. Der var mange kloge inde over. Kommunen havde ikke bedt C om at lave noget. Hun tror, at havbruget blev bedt om at få deres konsulent, som var C, til at lave en redegørelse. Kommunen bad derefter COWI om at se på oplysningerne fra havbrugene. Resultatet fra COWI betød, at sagen kom på politisk niveau, og det blev i september 2018 overvejet, om der skulle gives et standsningspåbud, fordi der gik lidt politik i sagen. Kommunen var nødt til at gøre noget, og der var mediedækning. Det var til diskussion, om et standsningspåbud var i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet. Man havde en advokat til at lave en vurdering heraf. Der blev ikke givet et standsningspåbud. I stedet valgte man at køre videre. Man var kommet så langt hen på havbrugenes sæson, at fiskene snart skulle tages op, og man sagde, at der fremover kun måtte sættes så meget ud, som passede til tilladelserne. Kommunen lod sæsonen køre til ende primært ud fra en proportionalitetsvurdering – det var ikke, fordi man mente, at der ikke var sket en overtrædelse. Loven siger, at hvis kommunen skal foretage indgreb, skal de give virksomhederne en rimelig tid, og det ville være meget dyrt og muligvis ansvarspådragende for kommunen, hvis de gav et standsningspåbud. De skulle have løst problemet, men der skulle ikke være alt for store omkostninger forbundet hermed. De gav nogle indskærpelser, om at man skulle overholde vilkårene, der var gældende.

Når hun talte med T3, blev der differentieret mellem, om de talte om T1 eller Havbruget T2, da der er tale om to fysisk adskilte enheder på hver sin lokation og med forskellige tilladelser med forskellige vilkår. Hun og T3 talte om havbrugene hver for sig. De talte ikke om dem samlet.

Kommunen var bekendt med, at der var en produktion af muslinger, men

kommunen var dengang ikke tilsynsmyndighed på muslingerne. Hun mener, det var Fiskeridirektoratet, der dengang var tilsynsmyndighed på muslingeopdrættet. Der var mange myndigheder ind over dengang, og der er ingen myndigheder, der har brillieret. Fx havde Vejle Amt ikke husket at forny tilladelserne, og det huskede Hedensted Kommune heller ikke, da kommunen overtog opgaven. Der var også problemer med placeringstilladelserne. Der var ingen myndigheder, der sagde, at man skulle huske at have fornyet tilladelserne. Der var mange myndigheder, som ikke talte sammen.

Ledelsen i Hedensted Kommune havde en holdning til, hvorvidt muslingerne kunne bruges som kompensation, og hun havde selv en anden. Hun mener, at det gennem mange rapporter og forsøg er dokumenteret, at muslingerne godt kan anvendes som kompensation, men ledelsesmæssigt var man ikke enig. Kommunen stod i den situation, at de skulle vælge, at godt nok var indberetningsskemaerne forkerte, men de kunne korrigeres, hvis kommunen anerkendte, at man havde kompenseret og havde fjernet kvælstof og fosfor gennem muslingerne. Men det endte med, at kommunen ikke anerkendte, at der kunne kompenseres.

Kommunen havde ikke noget dokumentation for, hvor meget der var produceret på anlæggene, men det kunne man relativt nemt finde ud af, når man vidste hvor store anlæggene var. Muslingerne kommer af sig selv, og ud fra forsøgene, der var foretaget, kunne man ud fra størrelsen af smart units'ne pænt estimere sig frem til, hvor meget der blev produceret.

Da kommunen ikke anerkendte brugen af muslinger, skulle de ikke interessere sig mere for muslingerne eller for, hvor mange muslinger der blev produceret. Det var dog alligevel ledelsens holdning, at man gerne ville vide, hvor muslingerne var blevet af. På baggrund af indberetningerne fra virksomheden og indberetningerne fra dem, der havde skrabt muslinger fra bunden i de enkelte vandområder, kunne kommunen se, at det passede med, at der var fjernet flere muslinger, end det der var medregnet som kompensation. Det indgik ikke i det store regnestykke, men i praksis var muslingerne fjernet fra vandet. Det var dog ikke dokumenteret, at det var muslinger fra muslinge anlæggene, der var blevet fjernet på den måde. Muslingerne gør det samme, uanset om det er T3's muslinger. Det er samme muslingemødre, der gyder. For at man kan dokumentere, hvor meget kvælstof og fosfor, man har fjernet, skal muslingerne fjernes. Mens muslingerne ligger i havet, filtrerer de stadigvæk. Muslinger kan blive op til 10 år. Af hensyn til dokumentationen og det, at man fysisk skal fjerne kvælstof og fosfor, er det nødvendigt at tage muslingerne op fra havet.

Kommunen kom frem til, at der ikke skulle tages højde for muslingeopdrættet, men hun kan ikke sige hvorfor. Det havde ikke noget med lovhjemler at gøre. Det var den beslutning, man traf. Sagen var helt oppe på byrådsniveau, og normalt er sagsbehandlingen på forvaltningsniveau.

Det var i byrådet, at man tog de store beslutninger.

I forbindelse med vidnets undersøgelser lavede hun et notat omkring muslinger og skrab. Notatet findes i to eksemplarer, hvor der senere blev ændret i konklusionen.

Efter hendes opfattelse kan der ikke sættes lighedstegn mellem, om der er sket en miljøskade, som det begreb er defineret i miljøskadeloven, og om der er sket en forurening lokalt. Hun mener, at der hos Miljøstyrelsen vist kun har været en enkelt sag om miljøskade efter miljøskadeloven. Det skal være virkeligt stort, for at der kan være tale om en miljøskade. Man var nødt til at sige, at de skulle se på det. Sagen var i den kategori, at de i kommunen skulle lave en screening af, om sagen havde et omfang, så der ville være tale om en miljøskade, og i den forbindelse så man på historikken med NOVANA-indberetninger. Det var ikke en vurdering fra kommunens side af, om der var en forurening, men en vurdering af om der kunne være en miljøskade.

Kommunen var i forbindelse med deres tilsyn også ude at se på et af muslingeanlæggene. Vidnet var på muslingeanlægget for at få en større forståelse for de marineanlæg, da det var kommet ind i lovgivningen, at man ville se på kompenserende anlæg i det marine. Det ville være relevant at se et sådant anlæg og se, hvordan det fungerede.

Når det i miljøgodkendelsen står, hvor meget man må udlede af kvælstof og fosfor, kan man ikke uden bekendtgørelsen korrigere i tallene. Den kræver, at der skal laves nogle specifikationer. Miljøbeskyttelsesloven er en rammelovgivning, og det skulle så fremgå af bekendtgørelsen, hvad det kræver, og hvad der skal være af dokumentation, før muslingerne kan bruges som kompensation.

Teorien og forsøgene med muslinger viser, at man kan kompensere en udledning fra havbruget med muslingeopdræt. Det er der utallige rapporter, der viser. Det har været et tema siden 2003, hvor det første havbrugsudvalg blev lavet, og hvor man ville gå den vej med kompenserende anlæg. Muslinger er ikke kræsne – de tager, hvad de kan få fat i, så man kan ikke pinpointe specifikt, hvor deres optag af kvælstof og fosfor gennem alger stammer fra. Muslingerne optager det hele gennem vandet. Samlet set fjerner muslingerne kvælstof fra vandet.

I forbindelse med de indberetninger de fik om havbrugene, undersøgte kommunen, om der var en stigende forurening, og de kunne ikke på baggrund af overvågningsrapporterne fra NOVANA se, at det var tilfældet. Hun var tilbage i 2010 og se på årsrapporterne. Der har været forklaringer på eventuelle udsving i form af kolde vintre, varme somre eller storme. Det var ikke noget, der råbte, at det var ved at skride. Der var ingen indikationer på, at udsvingene skyldtes havbrugene. Det gjaldt for hele havet omkring. Der

indgik nogle delrapporter, som indgik i overvågningen. Der blev lavet iltsvindsrapporter flere gange om året.

I 2018 havde kommunen fokus på at få løst det problem, der var, og hvis kommunen havde fået forkerte tal, så dueede det ikke. Kommunen håbede, at der hurtigt ville komme en bekendtgørelse om det kompenserende, så de vidste, hvordan det skulle reguleres, og indtil den kom, skulle kommunen træde lidt tilbage. Kommunen havde en forventning om, at der kom en bekendtgørelse, og at man på den baggrund kunne indberette nogle andre tal. Man skulle rent juridisk gøre det korrekt, og rent praktisk ville der ikke være et problem i det.

Vurderinger af fyto nede i havet, strøm, den minutløse omsætning i muslinger, og hvor meget de tisser, var noget som eksperterne vidste noget om – det ved hun ingenting om. De folk, der afgav rapporter, havde fået forskellige opgaver, og derfor kan man ikke sige, om rapporterne konkluderede det samme. Man kunne ikke sammenholde konklusionerne.

Kommunen overvejede et standsningsforbud, fordi den politiske behandling af sagen afveg fra de faglige anbefalinger. I sidste ende var det byrådet, der sagde, hvordan de skulle gøre med sagen. De skulle have fiskene til at blive høstet på normalvis året ud, hvilket var en god ting. Der var divergerende opfattelser af, hvordan man skulle gøre med næste sæson, fordi fiskeproduktion er en treårig cyklus, og de næste fisk, der skulle sættes ud, var klar, og der sagde man fra politisk side, at det kunne man ikke have. Det var en standsning ud i fremtiden. Fagligt set anbefalede vidnet, at man fagligt set ud fra de rapporter, der fandtes, kunne anerkende, at der var kompenseret. Der var dog ikke åbnet op for det i lovgivningen. Efter hendes opfattelse skadede udledningen ikke noget, fordi der var kompenseret. Men K har fjernet den kompenserende mulighed.

Forvaltningens ledelse i form af kommunaldirektøren var ikke enig med hende i, at muslingerne kunne kompensere for udledningen. På det tidspunkt var borgmesteren mere med på spørgeniveau. Det var før, sagen kom til udvalget.

Kommunen undersøgte, om og hvor mange muslinger der var fjernet. Der er et dokument fra september 2018 med et billede af de forskellige vandområder, hvor man kan se de forskellige vandområder, og hvor man kan se, hvor havbrugene er, og vidnet lavede i dokumentet en tabel, hvor hun på baggrund af oplysninger fra en fiskerienhed om indberetninger af, hvor mange muslinger muslingefiskerne havde landet fra de forskellige områder, indførte disse data. Det er et farverigt dokument. Det var det dokument, som hun sendte den sidst journaliserede version af. Hun mener, dokumentet indeholder oplysninger om, hvor mange muslinger der var landet i de forskellige områder i perioden fra 2013 til 2017. Hun drøftede ikke med T3, at der var fjernet flere muslinger set i forhold til den udledte mængde

næringsstoffer.

Det er rigtigt, at det var kommunens vurdering, at der ikke var sket skade, som det er defineret i miljøskadeerstatningsloven. Det skal være stort, hvis det skal opfylde de kriterier.

Hun så muslingeanlægget i september eller oktober 2018. Alt skete i 2018, fordi det var der, det hele eksploderede på grund af politianmeldelsen. I løbet af det halve år skete der rigtigt meget.

Hun mener, at L er en efterforsker fra politiet, og han bad hende om nogle dokumenter.

Foreholdt mail af 13. juni 2018 fra G til L, sagens bilag F-1-44-2, side 1, 3. afsnit, har vidnet forklaret, at virksomheden ville få miljøgodkendelse til klækkeriet. I princippet ville man altid kunne få en miljøgodkendelse. Det var kun et spørgsmål om, hvor skrappe krav, kommunen ville være nødt til at stille i godkendelsen, hvis der var noget, der var problematisk.

Hun kan godt huske, at kommunen fik en redegørelse fra T1 i juli 2018. Hun kan ikke umiddelbart huske, hvad der fremgik af redegørelsen.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 1, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at hun kan huske, at kommunen havde varslet et påbud over for havbruget.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 1, 3. afsnit, 1. punktum, har vidnet forklaret, at hun studsede over, det der står. Hun tror – helt for sin egen regning – at når havbruget helt åbent havde muslinger og havde lov til det, hvordan kunne kommunen som myndighed være uvidende om det. Kommunen var uvidende om det. Kommunen vidste ikke, hvordan det fungerede med de muslinger. Kommunen vidste, at der var muslinger, men kommunen vidste ikke, at muslingerne indgik som en del af driften. Kommunen blev først klar over, at muslingerne indgik som en del af driften i sommeren 2018.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 2, 5. afsnit, 5. linje, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at kommunen var bekendt med, at der havde været nogle forsøgsanlæg, og at der blev lavet rapporter, ligesom Miljøstyrelsen havde finansieret nogle af forsøgene, og man vidste, at T1 havde været med som part i det. Kommunen vidste ikke, at muslingerne havde været en del af driften. De vidste, at projekterne var der, og at det kunne lade sig gøre. Kommunen vidste, at der foregik noget, men ikke ude i deres vand.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune,

sagens bilag F-1-49-1-1, side 3, 3. sidste afsnit, har vidnet forklaret, at da der blev givet den første miljøgodkendelse, blev den lavet til T2 og til M Havbrug. De var stort set ens. I den havde de givet rum til, at man kunne bruge mere foder, men fastholde udledningen med en eller anden form for kompensering. Det kunne aldrig være nettotal, der skulle indberettes. Man skulle indberettes bruttotallene, så de kunne se, hvad der var foregået.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 3, 2. sidste afsnit, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at tilladelserne var bygget på udledningsgrænser og ikke antal af fisk.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 3, sidste afsnit, har vidnet forklaret, at havbrugene var ved at lave et kvalitetssikringssystem. Hun gennemgik systemet med havbrugenes rådgiver, så de kunne sikre, at der var let adgang til de tal, der skulle indberettes til de forskellige myndigheder. Det skulle være kvalitetsstyringsprocedurer, som samlede oplysningerne. Det var en del af de fremadrettede tiltag, som kommunen tidligere havde skrevet til havbrugene om, at man fra kommunens side gerne vil have.

Foreholdt redegørelse fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1, side 4, punkt 4, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at hun ikke ved noget omkring de beregninger, der er henvist til i redegørelsen.

Det er hende, der har udarbejdet notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3.

Foreholdt notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, tabellen på side 1, har vidnet forklaret, at tallene i tabellen er fra vandområderne i nærheden af havbrugene, og hun fik tallene fra Kolding, så hun kunne henføre tallene til områderne.

Foreholdt notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, side 2, 1. og 2. afsnit, har vidnet forklaret, at de områder, hvor der er muslingeproduktion, skal ses i relation til, hvor der er muslingeproduktion, som man kan se ud af kortet, og det var vigtigt at få delt områderne op, så man kunne se, at muslingerne har været i nærheden af de områder, hvor der produceredes ørreder. Man kan ikke være 100 % sikker på, at muslingerne i de pågældende områder præcist kan siges at have optaget næringsstoffer fra den specifikke ørredproduktion, da strømmen måske kan have været i en anden retning. Det skal ikke forstås sådan, at muslingerne flytter sig. De flytter sig ikke meget. Der kan være forskellige næringsmængder afhængig af, hvordan strømmen har været.

Foreholdt notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, side 2, 3. afsnit, har vidnet

forklaret, at hun havde fået dokumentation for muslingskrab i form af billeder.

Foreholdt notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, side 2, 4. afsnit har vidnet forklaret, at hendes konklusion på det tidspunkt var, at det var nærliggende at antage, at muslinger svarende til de høstede mængder fra opdrætsanlæggene er opfisket fuldt ud og derfor kan betragtes som fjernet i relation til at kunne have indgået som kompenserende virkemiddel. Det er rigtigt, at hendes konklusion blev lavet om.

Det var kommunens tekniske chef, der hed N, der ændrede i konklusionen, men han glemte af få journaliseret notatet, som i sagen er notat af 13. november 2018, revideret 3. januar 2019, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-1. Da O fra C bad hende om notatet, gik hun ind på sagen og tog det senest journaliserede notat, og hvis den tekniske chef havde husket at journalisere det ændrede notat, var det det notat, hun ville have udleveret, og så var fejlen ikke sket. På begge dokumenter kan man uden at miste noget fjerne det sidste afsnit, da de øvrige afsnit er fakta, og så er det et spørgsmål om, hvorvidt glasset er halvt fyldt eller halvt tomt. Hendes konklusion var den, der fremgik af det første notat, og siden hen lavede N hendes konklusion om.

Hun har talt med L nogle gange, hvor han har efterspurgt nogle dokumenter.

Foreholdt rapport af 19. juli 2018, angående notat vedr. Hedensted Kommunes henvisning til miljølovens § 35, stk. 3 (lovforslag nr. 111), sagens bilag V-1-7, side 1, sidste afsnit, har vidnet forklaret, at hun har forklaret, som det fremgår. Hun ved ikke, om T3 var klar over, at man bare kunne have søgt. Det var i sin vorden med muligheden for det, og i kommunen havde de ikke lagt sig fast på en praksis. Det var mere sådan noget med, at når lovgivningen kom til at gælde, så kunne man få tilladelse.

Foreholdt rapport af 19. juli 2018, angående notat vedr. Hedensted Kommunes henvisning til miljølovens § 35, stk. 3 (lovforslag nr. 111), sagens bilag V-1-7, side 2, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at det har hun forklaret, og at det var det, der var en mulighed.

Foreholdt rapport af 19. juli 2018, angående notat vedr. Hedensted Kommunes henvisning til miljølovens § 35, stk. 3 (lovforslag nr. 111), sagens bilag V-1-7, side 2, 2. afsnit, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at de var ved at se på en ny miljøgodkendelse med mulighed for compensation efter miljøbeskyttelseslovens § 35, stk. 3. Alle kommunens miljøgodkendelser til havbrugene blev påklaget, og der skulle derfor hele tiden laves en ny.

Hun havde ingen indflydelse på pressemeddelelsen af 19. juli 2018 fra

Hedensted Kommune.

Hun ved, at der var møder og noget snak omkring Danmarks Sportsfiskerforbund, men hun ved ikke, hvad der foregik.

Foreholdt mail af 9. august 2018 fra borgmester P til Q fra Danmarks Sportsfiskerforbund, sagens bilag V-1-11, side 1, 3. afsnit, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at havbrugene ikke var reguleret på baggrund af produktionen, men derimod på baggrund af deres udledning af fosfor og kvælstof.

Foreholdt mail af 9. august 2018 fra borgmester P til Q fra Danmarks Sportsfiskerforbund, sagens bilag V-1-11, side 1, 4. afsnit, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at BAT gælder for havbrug i Danmark. Det er særegent, at vi gør det i Danmark. I Nordisk Råd har man dog vurderet kompenserende anlæg som værende BAT, det vil sige bedst tilgængelige teknik. Men diverse danske styrelser har sagt, at kompenserende anlæg ikke er BAT. De lærde strides. I bund og grund er det en formssag. Hvis det skulle være ægte BAT, skulle man vide helt præcist, hvor kvælstoffet i den enkelte musling kom fra. Der skulle være en mere direkte sammenhæng, og det giver jo ingen mening.

Foreholdt mail af 9. august 2018 fra borgmester P til Q fra Danmarks Sportsfiskerforbund, sagens bilag V-1-11, side 1, sidste afsnit, har vidnet forklaret, at hun ikke kan forestille sig, at hun var med til det møde den 14. august 2018, der er nævnt i mailen.

De er normalt ikke med på udvalgmøderne, og hun var ikke med på mødet i Udvalget for Teknik den 14. august 2018.

Hun kan forestille sig, at det er hende, der har lavet arbejdet i forbindelse med tilsynsbrevet af 17. oktober 2018 fra Hedensted Kommune til T1 A/S og Havbruget T2.

Foreholdt tilsynsbrev af 17. oktober 2018 fra Hedensted Kommune til T1 A/S og Havbruget T2, sagens bilag V-1-20-1, side 3, 2. afsnit, har vidnet forklaret, at kommunen lavede en screening for, om der kunne være opstået en skade, der var omfattet af miljøskadeloven, og de konkluderede, at der ikke var en skade omfattet af miljøskadeloven.

Foreholdt tilsynsbrev af 17. oktober 2018 fra Hedensted Kommune til T1 A/S og Havbruget T2, sagens bilag V-1-20-1, side 3, 4. afsnit, har vidnet forklaret, at i forbindelse med NOVANA-rapporterne bliver farvandene målt i forhold til kemi, temperatur, strøm og iltsvind. Det er et større overvågningsprogram for de indre farvande. Der bliver tit lavet iltsvindsrapporter, fordi det er det mest synlige og håndgribelige, og en gang om året laver de en samlet rapport. Det er rigtigt, at der var en særlig

overvågningsindsats i 2016 efter en brand i Fredericia. Det er blandt andet det, der fremgår af afsnittet, at man ikke kunne måle forurening, der kunne henføres til havbrugene. Eksemplet fra Fredericia blev brugt for at vise, at der kunne ske forfærdelig meget udledning, uden det gav en permanent påvirkning. Det er rigtigt, at man ikke kunne se en generel forringelse af vandmiljøets tilstand på trods af flere års relativt store merudledning fra havbrugene. Senere blev kommunen bekendt med, at der siden 2013 eller 2014 var kompenseret for merudledningen ved brug af muslinger. Hvis det havde sin rigtighed, viste merudledningen sig ikke NOVANA-rapporterne, og det gav ikke udsving i målingerne.

Der var en del debat i pressen.

Foreholdt bidrag til ugerapport af 4. september 2018, sagens bilag V-1-25-14, side 1, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at hun forklarede, at Hedensted Kommune ikke havde modtaget oplysninger eller dokumentation for høst af muslinger i relation til korrigerede indberetninger, og at alene opdrættet og tilstedeværelsen af muslinger var nok, idet der blev bundet næringsstof i muslingerne, og at edderfugle blandt andet fjernede muslinger og dermed næringsstof fra vandet. Når muslingerne vokser, fjerner de næringsstoffer fra vandet. De skal have noget at vokse af, og de kan kun vokse af ting, der er i vandet.

Hun er uddannet kemiingeniør, og hun har arbejdet i Vejle Amt fra den 1. maj 1993, og hun har arbejdet med miljø og virksomheder siden.

R har blandt andet forklaret, at han er ejer af ..., som fisker muslinger i Horsens fjord. Når de fisker muslinger, er der tale om licensfiskeri, som kræver, man er fisker og har et fartøj, og der er så bestemte steder, man må fiske, når man har licens, og der er en hel række regler om, hvor de må fiske, som blandt andet fremgår af muslingbekendtgørelsen.

Han har opdrættet muslinger siden 1989, men det er hans erfaring, at det ikke er nogen god forretning, men det er et godt produkt. På kysten ud for Østjylland i og ud for Horsens Fjord er det svært at opdrætte muslinger på grund af edderfugle, som spiser muslingerne. De har nu flyttet alt opdræt af muslinger til Limfjorden, hvor det er nogle andre betingelser og færre edderfugle.

I 2013 var der udlagt omkring 100 tons opdrættet muslinger fra opdrættet i Sælkrogen i As Vig ud for Horsens fjord. Han har ikke været med til at udlægge yderligere muslinger. Han ved, at der ikke er lagt yderligere muslinger ud i området, men han ved ikke, om der er lagt muslinger ud andre steder i Danmark, fordi han ikke har modtaget alle muslingerne fra opdrættene i området omkring Snaptun og Østjylland. Han ville nok have vidst, hvis der var lagt nogle ud.

Muslinger må kun udlægges i bestemte områder, som man på forhånd har fået lov til, og det har typisk været på en banke, som der er nogle, der har tilladelse til at fiske på. Det er kun dem, der har tilladelse til at fiske på banken, der må fiske der. Det er et lukket område for det åbne fiskeri. Der er ingen karenperiode fra muslingerne er blevet lagt ud og til, at man må fiske dem op.

Han tror, at de 100 tons, der blev lagt ud, er blevet fisket op.

Foreholdt rapport af 14. januar 2019, angående afhøring af vidnet R, ..., sagens bilag C-20-2, side 1, 2. sidste afsnit, har vidnet forklaret, at de muslinger, der er nævnt i afhøringsrapporten, er de muslinger, han netop har forklaret om. Det er rigtigt, at de var for små til konsum, og at muslingerne skulle ligge yderligere ca. et år, før de ville være egnede til konsum. Det har ikke noget med karenperiode at gøre. Der var tale om yngelmuslinger, og man fisker dem ikke op, hvis ikke man kan bruge dem til noget.

Foreholdt rapport af 14. januar 2019, angående afhøring af vidnet R, ..., sagens bilag C-20-2, side 2, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at hans firma havde den opdrætsbanke, som muslingerne blev lagt ud på, men tilladelsen til den banke udløb efterfølgende og blev ikke forlænget, og at der er fisket muslinger i As Vig siden, og muslingerne er derfor sandsynligvis blevet fisket op. Han har dog ikke fisket muslingerne op, mens de havde den private banke.

I 2011 købte ... 130 tons muslinger fra Hundshage. Det var store muslinger, de købte. Da han blev spurgt af politiet, havde han svært ved at huske det. De har ikke købt muslinger siden fra T3. Muslingerne, de aftog fra T3 i 2013, betalte de ikke for. De havde ikke en rigtig værdi, fordi det var yngel, men det var vigtigt for T3, at der blev høstet, fordi der skulle ske et eller andet, og de ville fra ...s side gerne være med til det, fordi de har en stor interesse i produktion af muslinger. Efterfølgende i slutningen af 2013 eller begyndelsen af 2014 var de ude for at høste på nogle af opdrættene i As Vig. Der fik de dog ikke noget ud af det, fordi edderfuglene havde spist muslingerne. Siden har han ikke haft noget med det at gøre.

Foreholdt notat af 13. november 2018, revideret 26. november 2018, om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, kortet på side 1, har vidnet forklaret, at de blå firkanter, man kan se på kortet, er muslingeopdræt. De grønne områder er tangopdræt. De røde områder er forkert tegnet ind. Områderne, der er nævnt, er deres fiskeområder. Område 68 er Horsens Fjord, område 67 er vest for Endelave, som omfatter As Vig, og område 66 er lidt længere ude. Det, der er angivet, der er fjernet fra område 66 er forholdsvist meget. På Østkysten bliver der fisket mellem 15.000 og 30.000 tons muslinger om året. De havde tre kuttere i .... Han vil gætte på,

at en båd kan fiske omkring 5.000 tons om året. Tre både kan fjerne de 14.000 tons, der fremgår.

Det er rigtigt, at han blev afhørt to gange af politiet.

Foreholdt rapport af 27. september 2018, angående afhøring af vidnet R, ..., sagens bilag C-20-1, side 2, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at han har forklaret, at edderfuglene tog det meste, inden muslingerne blev en passende størrelse. Edderfuglene spiser to kilo pr. fugl pr. dag. Det er den mængde muslinger, edderfuglene skal æde for at kunne leve. De opgav ikke fiskeriet af muslinger. Opdrættene af muslingerne blev tit først tømt for muslinger af edderfuglene, og derfor opgav de opdrættene, fordi de ikke kunne have en forretning på opdræt af muslinger. Edderfuglene tager de muslinger, der er lettest at få fat i, og det kan være dem, der er på opdrætsanlæggene. Der kan komme mange edderfugle, og så kan de tage mange muslinger.

Han kan ikke huske, om han også talte om edderfugle anden gang, han talte med politimanden.

Foreholdt rapport af 14. januar 2019, angående afhøring af vidnet R, ..., sagens bilag C-20-2, side 2. næstsiste afsnit, har vidnet forklaret, at han har forklaret, som det fremgår. Han har været i branchen siden 1989.

S har blandt andet forklaret, at han bor på Hjarnø, og han kan fra sin bopæl se T2 og tangbruget, men ikke T1.

Han er med i havbrugsgruppen i Snaptun, og de har arbejdet med problematikken med havbrugene i mindst 8 år. Han holder ikke Horsens Folkeblad, men han mener, at han alligevel har fulgt med i det meste, der har været skrevet i pressen.

Han havde bidt mærke i, at der var noget med muslingeproduktion, som blev etableret som en del af et GUDP-projekt. Hovedidéen med muslingeproduktion er, at hvis man hiver 100 tons muslinger op, så har man fjernet ca. 1 tons kvælstof fra havet. De kiggende nærmere på det, og regnestykket er ikke så simpelt, som det kunne se ud. Der bliver rigtigt nok hevet et tons kvælstof op af verdenshavet, men der bliver samtidig leveret forurening der, hvor anlæggene er. Muslinger er dyr, og de leverer fækalier i havet, der går til bunds. Når man har dyrket 100 tons muslinger, så ligger ca. 100 tons fækalier under anlægget. Måske giver muslingerne en løsning forhold til verdenshavet, men lokalt set etablerer muslingerne en forurening. i

Han er bekendt med, at der er muslinge anlæg i As Vig, som ligger i overfladen, hvor de er på nogle rør. Dem kan han se blandt andet, når han sejler i farvandet. De er ganske synlige.

Han har ikke set dagligt eller ugentligt tilsyn med tang- eller muslingeanlægget. Der har været periodevis aktivitet ved anlæggene.

Han har set, at der blev høstet muslinger i to perioder i perioden fra 2013 til 2018. Denne ene periode var ret sent i DUDP-projektet, som løb frem til 2016, så vidt han husker. Høstmaskinen dukkede op igen i en periode på ca. 14 dage i 2018, da sagen begyndte at dreje. Der blev høstet en halv snes dage. Han har ikke bemærket maskinen i de mellemliggende år. Han ville ikke nødvendigvis se maskinen i den mellemliggende periode, mens den høstede, men han ville have set den ligge i Snaptun Havn, når han skulle med færgen til Hjarnø. I de 14 dage, maskinen var der, lå den i havnen, når det var dårligt vejr, og om aftenen og natten. Når der blev høstet, stod der et par containere på havnen, som muslingerne blev læsset op i.

T har blandt andet forklaret, at han er embedsdyrlæge og specialkonsulent ved Fødevarestyrelsen.

Fødevarestyrelsen skal se på muslingeanlæg af to grunde. For det første ud fra et dyresundhedsmæssigt hensyn, hvor styrelsen har en risikobaseret besøgsfrekvens hvert fjerde år, og hvis der er tale om et økologisk anlæg, skal det besøges hvert år. T1s anlæg ... og ... er økologiske anlæg, som Fødevarestyrelsen besøger en gang årligt. Anlæg ... skulle måske omlægges til økologi, og det anlæg har Fødevarestyrelsen besøgt en enkelt gang. Anlæg ... i Sælkrogen er konventionelt, så den har de besøgt hvert fjerde år, og de har sidst besøgt anlæg 268 i 2019.

Anlæggene er omfattet af autorisationsbekendtgørelsen, hvor der er krav til dyresundhed og registrering af til- og fraflytning af akvakulturdyr. Det er simpelt ved de konventionelle anlæg, fordi der er naturligt nedslag. Hvis der er sygdomsudbrud, skal Fødevarestyrelsen vide, hvor produkterne er kommet hen. I forhold til de økologiske anlæg er det mere omstændigt, da de er reguleret også af økologiforordningen og den danske økologilovgivning, og der er flere krav og regler omkring optegnelser og bestandstæthed. Det er svært at danne sig et overblik over, hvor mange muslinger der er.

Man skal føre en optegnelse over til- og fraflytningerne over, hvor mange dyr typisk i kilo er flyttet fra A til B. Fødevarestyrelsen er tilfredse, hvis der er fakturaer, der viser, man har solgt muslinger.

Han er først begyndt at lave tilsyn fra 2015, men i perioden fra 2015 til 2018 har der først været fraført muslinger mellem hans besøg i 2018 og 2019 fra anlæg 266. Han fik oplysningen om fraførelsen fra virksomheden, men han har ikke noteret, hvor mange muslinger, der var fraført.

Når han har været på inspektioner, har bestanden typisk været lav. Han har ikke noteret, hvor mange kilo der var pr. løbende meter. Han har noteret, at

der på anlæg 266 var en lav bestandtæthed – altså at der var få muslinger.

Han fik oplyst, at den store udfordring var edderfugle og søstjerner, som især har angrebet enderne af anlæggene og de store muslinger. I forhold til økologilovgivningen har man en forpligtelse til at minimere prædateringen fra edderfugle og søstjerner, men det kan virke en anelse kunstigt, når der er tale om muslinger, men kravet er der ud fra et dyrevelfærdshensyn om, at man ikke skal stresse dyrene unødigt. Han ved, at man på anlæggene havde arbejdet med både lys og lyd, men han fik oplyst, at det eneste, der virkede, var, når der var både i området, som sejlede rundt.

I perioden fra 2016 til 2018 har anlæg 234 været undersøgt, når han var været på tilsynsbesøg. Når anlægget er undersøgt, ligger rørene, der skaber opdrift under overfalden, fordi de er blevet tynget ned af vægten af nettene med muslinger, der hænger fra rørene. De har ikke inspiceret nettene. I 2018 havde et enkelt rør løsrevet sig, og det inspicerede de. Det gjorde de ud fra et sundhedsmæssigt synspunkt, men der var ikke tegn på sygdom.

Foreholdt veterinær kontrolrapport af 16. november 2017, sagens bilag F-1-42-17-2, har vidnet forklaret, at det er en kontrolrapport fra muslingeanlæg nr. 234, som de inspicerede. Han kan ikke huske nærmere, end det der fremgår af rapporten. Det var ham, der udfyldte rapporten og sendte den til virksomheden.

Foreholdt veterinær kontrolrapport af 25. juni 2018, sagens bilag F-1-42-17-3, har vidnet forklaret, at det er rigtigt, at de foretog kontrollen om sommeren. Muslingeanlægget var også undersøgt på det tidspunkt. Han har ikke noteret forskellene i antallet af muslinger fra de to kontroller. Der var ganske få muslinger, og han var overrasket over, hvor få muslinger der var.

Hans indtryk er, at edderfugle godt kan lide muslinger. I de sydlige egne er der udfordringer med edderfuglene.

På muslingefamene hos T1 har de såkaldte smart farnis med en plastbøjle, som man kan have luft eller vand i, afhængig af hvor man vil have den henne i vandsøjlen. Han har ladet sig fortælle fra T1s side, at man ved at undersøge havde et håb om, at edderfuglene ville glemme, at det var et godt sted at spise muslinger.

Det var hans vurdering, at det ikke var opgivet at dyrke muslinger. Det bar ikke præg at være opgivet, selvom der ikke var fuld produktion.

Formålet med at have nettene er, at muslingernes spat, når de gyder, sætter sig på nettene. Muslingerne kommer af sig selv. Nogle steder kører man nogle systemer, hvor man har nogle liner, der er forbeholdt til at opsamle yngel, som man kan putte i nogle bomuldsstrømper, når de har en bestemt

størrelse, som man kan hænge ud og få et mere ensartet produkt. Han har indtryk af, at man på T1 alene gjorde brug af naturlig settling, hvor man lader muslingespattet drive med strømmene og sætte sig.

U har blandt andet forklaret, at hun er nu er ansat som professor på DTU, men hun har tidligere været ansat som seniorforsker på Aarhus Universitet. Hun er uddannet i marinøkologi og matematik, og hun har arbejdet med kystøkologi siden 2002 og udviklet modeller og lavet undersøgelser af effekter af næringsstofftilførsler til kystvande.

Muslinger som marinvirkemiddel virker ved, at man lægger nogle net ud, som muslingelarverne kan sætte sig på, og når muslingelarverne vokser og bliver til muslinger, filtrerer de vandet for alger og partikler, som de inkorporerer og binder i muslingekødet, og når man høster muslingerne, kan man fjerne det kvælstof og fosfor, som muslingerne har optaget, mens de voksede. Muslingerne spiser ikke kvælstof og fosfor. Muslingerne spiser alger, som har optaget kvælstof og fosfor, og det er derfor en indirekte måde at få kvælstof og fosfor fra vandfasen gennem algerne og ind i muslingekødet.

Hvis man lader muslingerne blive i vandet, dør muslingerne på et tidspunkt, og det kvælstof og fosfor, som muslingerne har optaget, bliver frigivet igen, fordi muslingerne bliver nedbrudt. Muslinger har en hjælpende effekt for havmiljøet, mens de er i live, fordi de kan rense vandet og fjerne frit kvælstof og fosfor, fordi det ikke kan blive optaget i alger igen. På den korte bane er det altid godt med muslinger i vandet. Hvis man skal bevare effekten, skal man tilføre yderligere muslinger, ellers skal man fjerne muslingerne, inden de dør.

Der sker ikke nogen merfjernelse af kvælstof og fosfor, fordi der ligger muslinger på bunden, fordi de ville være der alligevel. Hvis muslinger skal bruges som kompensation for en udledning eller merudledning, skal der ske en merfjernelse. Hvis det ikke er tilfældet, kompenserer muslingerne ikke noget. Der sker kun en merkompensation, hvis man permanent fjerner den fosfor og kvælstof, der er i muslingerne, fra havmiljøet, idet det ellers bare bliver omsat igen. Muslinger er i forvejen i økosystemerne, og de muslinger kan ikke regnes ind i et kompenserende regnskab. Når man taler om marinevirkemidler, skal virkemidlerne kompensere for en merudledning. Der skal altså være en merfjernelse i forhold til, hvad der ellers ville have været, da der ellers ikke sker en merfjernelse. Man skal komme med flere muslinger, end dem der naturligt ville være der. Det er derfor, der er to trin, før man kan kalde noget for et kompenserende virkemiddel. Man skal sørge for, at der kommer flere muslinger, end der ville have været, og det gør man ved at hænge bændler op, fordi der så kan komme flere muslinger, som ellers ikke ville have fundet et sted at være, og man skal have fjernet muslingerne igen fra havmiljøet. Det er endnu ikke vedtaget, at muslinger må være et virkemiddel. Det er kun teoretisk set, sådan det virker.

Hvis edderfuglene spiser muslingerne, skal man sikre sig, at edderfuglene spiser mere, end de ellers ville have spist, og så skal man sørge for, at edderfuglene flyver et andet sted hen og laver lort. Det kan man ikke sikre sig. Det er ikke en merfjernelse, at edderfuglene spiser muslingerne, og det er fuldstændigt udokumenteret, at man kan betragte det som en fjernelse, og det bliver meget spekulativt og teoretisk, at det eventuelt muligvis kunne ske på den måde.

Udledning af kvælstof og fosfor i vandfasen, der bliver udledt fra et havbrug, kan sammenlignes med udledning fra landbrug, og generelt set er danske farvande beriget med nærringsstoffer. Der er for mange nærringsstoffer. I vækstperioden fra februar til oktober mangler algerne nærringsstoffer, og det betyder, at så snart, der kommer nærringsstoffer i den periode, vil algerne spise dem og give problemer i vand- og havmiljøet. I vækstperioden vil den negative miljøeffekt stort set skalere med udledningens størrelse. Problemet er mindre, hvis der kommer færre nærringsstoffer ud, end hvis der kommer flere nærringsstoffer ud.

Udledning af nærringsstoffer fra havbrug er størst, når der er fisk i burene fra april og hen i november, og det falder sammen med algernes vækstperiode.

Udledning fra land følger generelt regnmønstret, og der kommer derfor mest ud fra november til februar, og mindst ud i sommerperioden, hvor planterne på land tager nærringsstofferne, da planterne skal bruge nærringsstofferne til at vokse. Den relative betydning af et havbrug er større, end den effekt man ser, hvis man sammenligner udledningen på årsniveau. Hvis man sammenligner udledninger i vækstperioden, vil den relative betydning af et havbrug være større. Der kommer ikke mere i tons ud fra et havbrug, end der gør fra land, men betydningen af havbruget stiger om sommeren.

Hun kender til NOVANA-målestationerne. NOVANA-programmet er et overvågningsprogram, som overvåger det danske havmiljø. Der er målestationer i stort set alle 109 havområder i Danmark. Programmet er beregnet til at monitorere miljøtilstanden over tid, og der er målinger helt tilbage fra 80'erne. Der er to eller tre målestationer i Horsens Fjord. Man kan ikke bruge målingerne fra målestationerne til at sige, om havbrugene har betydning for det havmiljø, de er i. NOVANA-programmet er ikke designet til at detektere effekter af såkaldte punktkilder, som et havbrug er. En punktkilde er modsætningen til den diffuse udledning, som kommer bredt ud fra land, som kommer med ferskvandet. En punktkilde kunne også være et rensningsanlæg. En punktkilde er noget, der er meget stedsspecifikt. Det er NOVANA-programmet ikke egnet til. NOVANA-programmet er egnet til at sige noget repræsentativt for en forurening, der bliver spredt ud over et meget større område hele tiden. En punktkilde vil have en gradiens fra kilden, og så vil den aftage med afstanden. Det betyder, at hvis man ikke præcis ved, hvor man sætter sin målestation, så ved man ikke, hvor man er i

forhold til at kunne detektere effekten af punktkilden. Målestationerne er slet ikke placeret i forhold til nogle specifikke havbrug. Man kan ikke bruge NOVANA-programmet til at be- eller afkræfte, om der er en effekt af et havbrug, eller hvilken effekt der måtte være.

Hun har arbejdet med at undersøge effekter af muslingebrug, som også kan siges at være en negativ punktkilde, og hun har lavet undersøgelser vedrørende generel afstrømning fra land. Et havbrug er en klassisk punktkilde i den forstand, at der er klassiske måder at undersøge det på. Man skal fx have en referencestation, som minder om, og som man kan holde effekterne op mod, og hvad der ville være sket, hvis ikke havbruget havde været der. Alternativt kan man bruge tidsserier, hvis man er sikker på, at miljøet, før havbruget kom, er det samme, som det er nu bortset fra havbruget – i så fald kan man anvende tidsserier til at se en forskel. Ellers vil man skulle lave gradientundersøgelser eller have referencesites for eksperimentelt at kunne måle effekterne – alternativt kunne man opstille modeller og via modellerne analysere, hvad der ville ske, hvis man fjernede havbruget eller effekterne af havbruget.

Muslingebrug er også en negativ punktkilde, forstået på den måde, at muslingebrugene er lokaliseret på et bestemt sted, og de kan fjerne alger og derved mindske koncentrationen af alger omkring et muslingebrug. Det kan man betragte som en negativ punktkilde, da de spiser forureningen, hvilket er positivt for miljøet.

Der sker ikke en merudledning fra et muslingebrug, men der sker en omfordeling af partikler ved, at muslingerne spiser partikler fra et kæmpestort område, og muslingernes lort falder ned lige under muslingebruget. Lige under et muslingeanlæg vil der være en ophobning eller akkumulering af organisk materiale, men samtidig sker der en reduktion i et større område. Ud fra en nettobetragtning fjernes der næringsstoffer ved et muslingeanlæg. Der tilføres ikke næringsstoffer. Ved fiskehavbrug sker der en tilførsel af næringsstoffer, fordi fiskene bliver fodret, og nogle af næringsstofferne ryger ud i det marine miljø.

Et muslingebrug fjerner aldrig næringsstoffer fra et havbrug, og når man kigger på et muslingebrug som kompensation, er man inde på noget forvaltningsteknisk. Man kan ikke sige, at muslingerne spiser lige præcis de næringsstoffer og partikler, der kommer fra et havbrug. Muslingerne fjerner en tilsvarende mængde, men hun ved ikke, hvordan man rent administrativt vil håndtere, at det ikke er det samme, der tales om. Man kan sige, at jo længere væk et muslingebrug kommer fra det, den skal kompensere for, jo svære er det at se, at de to ting har noget med hinanden at gøre, da miljøet omkring et havbrug vil være dårligt, og et andet sted vil det være godt. Gennemsnittet er ikke nul. Det vil i givet fald skulle fastlægges i en bekendtgørelse.

Muslinger fra kompensationsopdræt er små og kan derfor ikke bruges til menneskeføde. Man er ikke kommet så langt i udviklingen, at man ved, hvad man skal gøre ved kompensationsmuslingerne, men der er meget udvikling undervejs, og muslingerne kan bruges til dyrefoder. Inden for en kort årrække, vil man kunne skalere, så man har en klar aftagerkæde til kompensationsopdrættede muslinger, men så vidt hun ved, er en sådan aftagerkæde ikke etableret endnu.

Hvis man har det rette udstyr selv, kan man selv lave kompensationsmuslinger om til dyrefoder og sælge det som tilsvarende fiskemel. Hun ved dog ikke, hvad virksomheder, der har kompensationsopdrættede muslinger, gør med muslingerne.

På nuværende tidspunkt bruger offentlige myndigheder ikke muslinger i forbindelse med vandplaner eller andet, men det er på tegnebrættet – eller man overvejer, om det kan bruges, og i så fald hvordan man skal kunne bruge det, og hvordan man skal omregne effekter af en fjernelse i forhold til udledning fra land eller fra havbrug. Sådanne overvejelser har man i øjeblikket, men hun ved ikke, om det bliver tilladt at have dem med i fx vandplanerne.

Hvis man lader muslingerne blive i vandet i stedet for at fjerne dem, vil man godt kunne modulere effekterne af muslingerne, når de er i vandet, og man vil kunne måle fx vandets klarhed, mens de filtrerer. Det store spørgsmål er, hvad der sker, når muslingerne dør. Hvis man fjerner muslingerne, så kender man effekten, fordi man har fjernet næringsstofferne. Hvis de bliver i havmiljøet, bliver næringsstofferne frigivet igen, og spørgsmålet er så, i hvor høj grad det giver anledning til ny algevækst. Hvis man stopper sit eget regnestykke, når man har set muslingerne i live, men glemmer den negative effekt, når muslingerne dør, ser det ud, som om muslinger i havmiljøet altid er godt, men man skal have den anden side, med at næringsstofferne bliver frigivet igen, med.

Der er mange data, der beskriver udledninger fra land til det kystnære miljø, og der man kan se, at den er højest i vintermånederne, og så falder udledningen og er helt lav om sommeren, og så stiger den igen.

I området omkring Horsens Fjord – både den indre og ydre del – udledes der omkring 900 tons kvælstof og fosfor fra land. Hvis man kun ser på den ydre del af Horsens Fjord, er det omkring 50 tons. Det er de store åer, der er i inderfjorden, der transporterer meget fosfor og kvælstof til Horsens Fjord.

Hvis man skal optimere på kvælstof- og fosforfjernelse også i et økonomisk perspektiv, er det bedst at sætte dem ud i det sene forår, når de sætter sig på linerne og høste dem igen inden vinteren. I den periode vokser de rigtig meget, og de kan derfor optage mange næringsstoffer, og man slipper for den dyre periode om vinteren, hvor man risikerer, at der kommer blandt

andet is, og hvor muslingerne ikke vokser særligt meget. Man kan godt lade muslingerne blive på linerne. Hvis man går efter konsummuslinger i stedet for kompensationsmuslinger, er arbejdsformen og -indsatsen anderledes.

Hvis man skraber muslingerne, vil der være et vist spild, da de muslinger, der sidder øverst i vandfasen og er fede, har en tynd skal, og de vil ikke kunne håndtere at komme ned at ligge på bunden, men i princippet er det ligegyldigt, om man fjerner muslingerne ved at hive bænderne op eller ved at skrabe, bortset fra at man skraber bunden en eller to gange, hvilket aldrig er godt. I forhold til miljøet ved hun ikke, om det er en fordel, at man skraber muslingerne og lader dem ligge på bunden og vokse, da muslingerne vokser hurtigst øverst i vandfasen, fordi algegennemstrømningen er størst i vandfasen. Hun er usikker på, om man vil kunne lade muslingerne sidde på bænderne, til de når konsumstørrelse. Man skal bare huske, at jo større muslingerne bliver, jo mindre inkorporerer de af næringsstoffer i deres kød, og man får derfor en stor deposition af organisk materiale på bunden i form af lort fra muslingerne og en mindre tilvækst i kødet. Fra et miljømæssigt perspektiv er det ikke godt at have gamle muslinger.

Når hun står øverst på en rapport om Marine Virkemidler fra 2016, betyder det, at det er hende, der har bestemt, hvad der skulle stå i rapporten. Der bliver fortsat forsket inden for området, fordi mange af de marine virkemidler har potentiale til at forbedre vandmiljøet.

Foreholdt rapport om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 6, har vidnet forklaret, at punkt: ”Marine virkemidler forhindrer ikke næringssalte i at komme ud i det marine miljø, men de kan medvirke til at forbedre miljøtilstanden i den marine recipient enten ved, at næringsstofferne fjernes/bindes eller ved at påvirke de biologiske kvalitetslementer (fx ved at skabe bedre vækstbetingelser for ålegræs)”, er hele baggrunden for, at man kan tale om marine virkemidler. Traditionelt set er næringsstofftilførsler den helt store synder, når vi taler om vandmiljø i Danmark, og man vil derfor gerne have fjernet næringsstofferne, hvilket man traditionelt har fjernet med landbaserede virkemidler, som hindrer næringsstofferne i at komme ud i det marine miljø. Det er dyrt, og man vil gerne supplere det med noget andet, og derfor kan man supplere det med en naturbaseret løsning i det marine havmiljø i form af muslinger, ålegræs eller dyrkning af tang. Siden de lavede rapporten, har de undersøgt, om stenrev kunne være en løsning, og det er blevet testet i Limfjorden, men det viste sig, at det ikke virkede, og derfor er det de tre andre ting, der er i spil.

Foreholdt rapport om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 6, har vidnet forklaret, at punkt: ”Marine virkemidler kan medvirke til at tilbageholde næringssalte i kystnære vandområder gennem midlertidig eller permanent lagring i biomasse og sedimenter frem for at blive transporteret ud i det åbne havområde” hentyder til kysterne. Permanent lagring i biomasse betyder fx rødde fra ålegræs, der bliver begravet i sedimentet. Det har som

sådan ikke noget med muslinger at gøre. Hun hører til en af dem, der mener, at det er svært at regne med en permanent begravelse i sedimenter. Der er ingen dokumentation. Det er mere et trosspørgsmål. Man er ikke enige om det forskningsmæssigt endnu.

Foreholdt rapport om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 6, har vidnet forklaret, at punktet: "Marine virkemidler binder eller fjerner ikke kun næringssalte tilført fra land, men også fra sediment, atmosfære eller andre marine områder og har dermed en effekt på den interne belastning i fjorde og kystnære områder", skal forstås sådan, at det er det område, hvor marine virkemidler har sin helt store styrke i forhold til landbaserede virkemidler, fordi der kommer store mængder næringsstoffer også fra sedimenterne – altså havbunden – og bliver frigivet.

Sætningen i punktet "Marine virkemidler kan under visse omstændigheder være en forudsætning for opnåelse af god økologisk tilstand, fordi de skader, som er sket på vandmiljøet, ikke er reversible inden for tidsrammen af VRD uden brug af marine virkemidler", i rapporten om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 6, går primært på ålegræs, som er et kvalitetselement i vandrammedirektivet. Det er ikke en forudsætning, at der udsættes muslinger.

Foreholdt rapport om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 6, har vidnet forklaret, at punktet: "Marine virkemidler kan reducere næringsstoffernes turnover (målt som antallet af gange kvælstof- og fosforbelastningen kan bidrage til primærproduktion pr. vækstsæson), hvorved effekten af næringssalttilførsel på miljøtilstanden bliver reduceret", skal forstås således, at når der kommer et molekyle kvælstof ud, så kan det blive optaget af en alge, som kan nå at dø, og kvælstoffet bliver frigivet igen, og så kan der komme en ny alge. Jo flere gange et kvælstofmolekyle kan blive genbrugt, jo værre er miljøeffekten af det. Hvis man kan sørge for, at kvælstofmolekylet kun bliver brugt én eller to gange i stedet for fem gange i løbet af en vækstsæson, har man reduceret effekten af det kvælstofmolekyle, der kom ud. Det er derfor godt, hvis det kan blive bundet i muslinger.

Foreholdt rapport om Marine Virkemidler fra 2016, sagens bilag K-3, side 16, 1. afsnit har vidnet forklaret, at det er det, hun lige har forklaret. Hun vil gætte på, at en musling i gennemsnit lever i fem år. De sidste år af en muslings liv, optager den ikke nye næringsstoffer, men den portion, den har bundet, indgår ikke i cyklus, hvis man tager muslingen op efter fem år. Hvis man skal optimere produktionen, skal man tage muslingerne op inden for et år.

Hun har talt med politiet om hendes forskning. Det er rigtigt, at hun har talt med en, der hedder .... Hun mener, hun første gang var i kontakt med ham i oktober 2018, hvor han stillede nogle spørgsmål.

Foreholdt mail af 17. september 2018 fra L til U, sagens bilag V-1-25-57, har vidnet forklaret, at hun mener, at L ringede, inden han skrev, så han var sikker på, at hun var den rette, men hun kan ikke huske det. De har nok haft en snak undervejs. Til yderfjorden i Horsens bliver der udledt omkring 50 tons kvælstof og fosfor årligt. Til hele fjorden bliver der udledt 800 tons. De 85 tons skal holdes op mod de 800 tons. Hun regnede ikke selv på tallene, i forhold til hvor meget havbrugene havde udledt af næringsstoffer.

Foreholdt mail af 27. september 2018 fra U til L, sagens bilag V-1-25-56, har vidnet forklaret, at når hun skrev det om inhabilitet, skyldes det, at det i alle sammenhænge er vigtigt, at man ikke er inhabil, og hun har aldrig helt forstået reglerne, og derfor spørger hun altid, hvis hun får den mindste mistanke om noget som helst. Hun kunne ud fra formuleringen i mailen fra den 17. september 2018 godt høre, hvad politimandens holdning var, men for hende var det godt at vide, hvad der var givet tilladelse til at udlede, fordi hvis der er en udledningstilladelse, er den regnet med i vandplaner, og effekterne er derfor regnet med i miljøregnskabet. Det forskningsprojekt, der er nævnt i mailen, kendte hun godt. Hun sad i Roskilde på det tidspunkt, men nogle af hendes kollegaer fra Aarhus Universitet i Silkeborg havde et projekt omkring dyrkning af tang og muslinger som kompensation. T1 var involveret i det projekt. Hun tror, projektet stadig kører. Den ph.d.-studerende, der var på projektet, er stadig på Aarhus Universitet. Hun ved ikke, hvornår projektet begyndte.

Foreholdt mailkorrespondancen i perioden fra 28. september 2018 til 30. september 2018 mellem U og L, sagens bilag V-1-25-55, har vidnet forklaret, at hun spurgte hende, der var leder af projektet, om, hvordan det var med samarbejdet med T1. Hun har måske glemt at give et navn videre til L. Hun spurgte sin kollega, hvor meget de var involveret, og hvad projektet gik ud på.

Foreholdt mailkorrespondancen fra 1. oktober 2018 mellem U og L, sagens bilag V-1-25-54, har vidnet forklaret, at det kvalitetssikringssystem på Aarhus Universitet, hun nævner i sin mail, er noget, der er udviklet i forbindelse med rådgivning af myndigheder i form af Miljøstyrelsen eller Miljøministeriet, og hvis man skal have et stempel, der siger, at det her er en udgivelse fra Aarhus Universitet, skal det igennem nogle specifikke steps. Det skal blandt andet gennem en fagfællebedømmelse, og så skal en ledelsespersone sige, at det ser okay ud, at man har husket at citere de korrekte kilder, og at der er de rigtige informationer med dato osv. Det kom ikke gennem kvalitetssikringssystemet, men hun sendte det til sin chef, men det var ligesom uden for rammerne af kvalitetssikringssystemet, og derfor har hun ikke skrevet ham på. V er den førende ekspert inden for muslinger i Danmark, og hun mener, at han var med på virkemiddelkataloget fra 2019, og han er også med på et nyt virkemiddelkatalog, som hun også selv er med på.

Hun var med til at udgive en rapport i 2020 vedrørende Østersøen. Hun var ikke med til konferencen. Hun ved ikke, om det var et projektmøde eller en egentlig konference. Hun har ikke skrevet direkte i rapporten. Den er baseret på meget af det, de beskrev i virkemiddelkataloget fra 2018 eller 2019. Når hun er "contributing author", skal hun læse rapporten igennem, se hvad hun lægger navn til og deltage i diskussioner. Hun havde ikke ansvaret for et egentligt afsnit i rapporten. Hun ved, hvad rapporten handler om, og den handler også om marine virkemidler.

Set ud fra et compensationssynspunkt optager tang næringsstoffer direkte fra havet og binder næringsstofferne i deres biomasse. Det er lidt samme funktion som med muslinger. Tang har også potentiale som et marint virkemiddel, ligesom muslinger har.

Mængden af muslinger og fosfor vil skalere med mængden af kød i muslingerne. I store muslinger er der mere kvælstof og fosfor end i små muslinger. Når man har en færm med muslinger, er der flere små muslinger end store muslinger, og derfor er biomassen i hele færmene næsten konstant. Muslingerne optager kvælstof og fosfor hurtigere, mens de er små. Muslingerne øger ikke deres biomasse så meget, når de er blevet store. Muslingerne filtrerer stadig meget, når de er store, men de partikler, muslingerne indtager, bliver ikke inkorporeret som biomasse, de bliver bare skidt ud igen. Man vil aldrig have muslingerne i tre år i danske farvande, fordi de da er udtjent som marint virkemiddel.

Hun har ikke tænkt over problemet med, hvor mange år man kan trække muslinger fra i regnskabet, og derfor tør hun ikke svare helt konkret på, hvor lang tid man kan trække muslinger fra i udledningsregnskabet som et kompenserende virkemiddel. I den forskning, hun har været med til at lave, har de prøvet at optimere kvælstoffjernelsen pr. tidsenhed, og der kan det klart bedst betale sig at fjerne muslingerne inden for et år, da biomassefjernelsen pr. tidsenhed derefter er faldende. Hun ved derfor ikke, hvad der sker, hvis man lader muslingerne sidde ude i vandet i lang tid.

Man vil kun kunne dokumentere den muslingemængde, man får op på kajen, og hvis muslingerne har været i havet i lang tid, vil den mængde, man får op på kajen, være forholdsvis mindre på grund af, at en del af muslingerne vil være blevet spist af edderfugle og søstjerner. Hvis man lader muslingerne blive siddende og høster dem efter to år, er det kun den mængde, man høster, man kan sige, man har fjernet. Muslingerne skal op på land, før man kan sige, man har fjernet næringsstoffer fra havmiljøet.

O har blandt andet forklaret, at han har været ansat i C, som i dag hedder C, i de sidste 8 år. Han kom ind i C, da man var ved at lave arbejdet med A Havbrug.

Han er uddannet biolog. Han har en fortid som forsker og seniorrådgiver på DTU Aqua, hvor han var ansat i 19 år, hvor han arbejdede med muslinger, muslingeøkologi og muslingefiskeri. Han blev evalueret som seniorrådgiver, og han har publiceret 35 artikler.

I C var han med til at arbejde som rådgiver på projektet med muslinger ved Endelave og miljøgodkendelser, og hvordan man skulle håndtere muslingeopdræt, som et middel til at fjerne næringsstoffer. Tilladelsen til Endelave kom i foråret 2014. Han var blevet ansat i efteråret 2013.

Han arbejdede meget med forskellige havbrug og udarbejdede ansøgninger om miljøgodkendelser, lavede egenkontroller for havbrug, og han var med i et projekt fra 2013 og nogle år frem, der hed KOMBI, hvor man så på mulighederne for at bruge muslingerne som compensation for havbrug. Han havde en specialestuderende, der så på edderfugle, og hvor meget de betyder for muslingeopdræt.

De undersøgte T1s muslingeopdræt en hel del og dokumenterede effekten af det. I den forbindelse besøgte de også et Østersø-projekt i samarbejde med nogle svenskere og folk fra de baltiske lande.

I 2010 gik startskuddet, hvor Miljø- eller Fødevareministeriet lavede en strategi for akvakultur, hvor man med nogle grønne organisationer blev enige om principperne for, hvordan man kan bruge muslinger i forbindelse med havbrug, og man blev enige om, at det var mest hensigtsmæssigt at placere muslingerne kystnært, fordi man så ville få den største rensningseffekt. Selve fiskeproduktionen skulle ligge i åbent vand, hvor der ville være en større spredning af næringsstofferne. Det er kystnært, man har de største problemer med vandkvaliteten. Horsens Fjord er ret belastet med næringsstoffer fra land, men muslingerne skal ligge inden for samme vandområde som havbrugene.

Det er enighed om, at muslinger fjerner kvælstof og fosfor. Det fremgår klart af virkemiddelkataloget fra 2020, som Aarhus Universitet, DTU og Syddansk Universitet står bag. Hvis du producerer muslinger – både på langliner og muslinger på bunden – har de en lang række gavnlige effekter, da de ophober næringsstoffer. Når man høster dem, kan man veje dem og beregne, hvor mange kilo kvælstof og fosfor, man har fjernet. Man får meget klart vand fra muslingeopdræt, fordi muslingerne rens vandet. Det har de undersøgt i den del i Limfjorden, hvor man kan se, at vandet bliver klarere to meter dybere. Når man får mere klart vand, kan man omregne det til, hvor meget kvælstof man har fjernet for at få den samme mængde klare vand. Den klarende effekt fra muslinger er en faktor syv. Du får mere klart vand, og det virker på den målsætning, man har i forhold til vadråmedirektivet.

De havde en del forskere tilknyttet T1, og der var møder med besøg fra svenske forskere. T1 satsede meget på muslinger, og de havde to

biologer ansat. T1 investerede, fordi de var klar over, at det havde en effekt, og det var en måde at få en renere produktion på. Hvis muslingerne falder ned, hvilket de har dokumenteret, at muslingerne gør. øger muslingerne omsætteligheden i bunden, hvilket fremgår af nogle amerikanske undersøgelser, men Skaldyrscentret har lavet nogle tilsvarende undersøgelser i As Vig, og der har man ikke kunnet finde den effekt. Det kan se anderledes ud i opdrættet i fjorden. Det er specielt muslingerne på bunden, der er interessante.

Interessen for muslinger skyldtes, at muslingerne var en forudsætning for at skaffe vækst inden for havbrugsbranchen. De danske havbrug er væsentligt udfordret, i forhold til den måde de er organiseret på. De er for små i forhold til fx norske havbrug. Man har været opmærksom på, at man skal skabe vækst. Der var lagt spor ud politisk til, at man skulle bruge kompenserende virkemidler i forbindelse med havbrug.

Man fik mange midler til at udvikle muslingeopdræt. T1 fik også en del af pengene, og der blev sat meget forskning i gang. Der var tre havbrug, herunder T1, der var med i forhold forskningen omkring muslinger og tang. På det tidspunkt lå muslingeopdræt som en forudsætning for at kunne skaffe vækst for havbrugene. X Havbrug har fx et vilkår i deres miljøgodkendelse, hvoraf det fremgår, at hvis de kan dokumentere en muslingeproduktion, kan de udvide deres udledning. De må med andre ord producere flere fisk. Han mener, de må udvide deres fiskeproduktion med en yderligere bruttokvælstofudledning på 10 tons.

Havbrugene brugte mange penge på at få projektet op at stå. T1 var det mest ambitiøse af de tre havbrug, som havde fire områder og havde folk ansat til at drive det. Det var et vilkår i den tilladelse, der kom til A Havbrug, at man skulle producere fiskene ude ved Endelave. Der var lavet en Miljøvurdering. Men allerede i 2011 eller 2012 fik man godkendt T2 Havbrug. Man lavede en miljøvurdering af en produktion, som var væsentlig større end den, man havde tilladelse til tidligere fra 1990'erne, men Hedensted Kommune turde ikke give tilladelse til en udvidelse. Man gav en miljøgodkendelse på baggrund af den miljøvurdering, der i virkeligheden modulerede effekten af et havbrug, som var mange gange større, end den tilladelse man havde, men i den indgik der muslinger. Afgørelsen blev påklaget, og i forbindelse med sagsbehandlingen bad man et rådgivningsfirma, som han mener var NIRAS, om at se på miljøvurderingen, og kommunen fik på en eller anden måde sendt en for tidlig og en forkert version af miljøvurderingen ind til en faglig vurdering. Den afgørelse, der kom ud af det, er misvisende på flere punkter, fordi man fik lavet en faglig vurdering på baggrund af en for tidlig version af miljøvurderingen. Den version af miljøvurderingen, som Miljøklagenævnet henviser til i sin afgørelse, er den rigtige version. I den for tidlige og forkerte version af miljøvurderingen var modellerne vedrørende fiske- og muslingeopdrættene ikke rigtige, i forhold til om man fik en påvirkning af bunden og

miljøkvaliteten. Hvis der var væsentlige effekter, kunne man ikke give tilladelse. Fejlen fik betydning for afgørelsen fra Miljøklagenævnet. Y og T1, som havde investeret i arbejdet, fik underkendt deres miljøgodkendelse i 2012. I 2014 forsøgte man igen, og Hedensted Kommune lavede en miljøgodkendelse, der kom i 2014, hvor muslingerne ikke indgik i godkendelsen. Den blev påklaget og blev hjemvist. Muslingerne indgik ikke miljøgodkendelsen, fordi der ikke lå en afgørelse vedrørende Endelave, som muslingerne var koblet op på, da man indsendte ansøgningen

Som tommelfingerregel kan man sige, at hvis man fjerner 1 tons muslinger, fjerner man 130 til 140 kilo kvælstof og 1 promille fosfor i forhold til muslingernes vådvægt.

Muslingerne sidder på net på rør, som er fyldt med luft, og på et tidspunkt, når der er mellem 20 og 25 tons muslinger på, synker rørene. Hvis muslingerne skal produceres til fødevarer, kan man høste dem i løbet af efteråret. Hvis man tynder ud i muslingerne, kan man høste flere gange. Hvis man ikke høster, kommer der edderfugle i oktober måned, og de er ret effektive, da de spiser to til tre kg muslinger om dagen, og de elsker muslinger på anlæggene, fordi de vokser oppe i vandet, hvor de er tyndskallede, så man får ikke meget bedre fuglemad. Han mener, der skal være enten 40.000 eller 80.000 edderfugle i Natura 2000-området ved Horsens Fjord. De lavede nogle forsøg, hvor de kunne se, at når edderfuglene tog et kilo muslinger, røg der et kilo muslinger ned på bunden. De lavede en optagelse ved Sælkrogen, og der kunne de se, at der var mange tætte muslingebanker på bunden. Fuglene kommer tilbage til danske farvande i oktober og november. I de milde vintre er der mange edderfugle.

De talte med T3 om, at edderfuglene spiste muslingerne, fordi det var en trussel for T3's forretningsmodel. T3 har været ude at høste og kunne se, at rørene var tomme. T3 var ikke bekendt med detaljerne i deres undersøgelser, men de holdt en del møder om det. ..., der var direktør i perioden, var meget tæt på og interesseret i den grønne vinkel med muslingeopdræt, fordi det var vigtigt i forhold til at få virksomheden til at fremstå som grøn og innovativ. ... var direktør fra 2013, men han kan ikke huske, hvor lang tid hun var direktør.

Problemet med muslinger som kompenserende virkemiddel er, at det er vanskeligt at forklare mekanismerne. Det er let at forklare, at man dyrker muslinger, man høster dem, de kommer op på kajen, og de bliver vejlet, og så ved man, hvor mange muslinger og næringsstoffer man har fjernet. Men det bliver mere usikkert, når man taler om klart vand fra muslingeopdræt, og hvordan man omregner den øgede mængde klarere vand til fjernelse af næringsstoffer. Det er også vanskeligt med edderfuglene, hvor det første argument er, at de skider i vandet, men samtidig understøtter det også Natur 2000-målene. Det er svært at forklare, hvordan det speeder de biologiske processer op og forklare betydningen for biodiversitet. Det er ikke kun et

problem i forhold til Horsens. De har samme problem i Limfjorden. I den ideelle verden høster man muslingerne, får dem vejet og får testet kvælstofindholdet. På den måde har man en meget klar fjernelse. Effekterne af de andre faktorer kan være mange gange større, men de er sværere at dokumentere og derfor svære at formidle. I forhold til vandrammedirektivet er det i virkeligheden håbløst, at man skal høste muslingerne, fordi det med at fjerne kvælstof og koncentrationen af næringsstoffer er en sekundær parameter. Det centrale i vandrammedirektivet er, at der skal være rent vand, at der skal være ålegræs og makroalger, og der skal være nogle uforstyrrede økosystemer. Det kan man opnå ved at fjerne nogle næringsstoffer. Muslingerne kan i den forbindelse virke direkte til at skabe klart vand og dermed virke direkte, i forhold til de forpligtelser vi har i henhold til vandrammedirektivet. Selvom man ikke fjerner muslingerne, har de en gavnlig effekt. Der kan ikke stilles tvivl om effekten. Der kan være en effekt lige under muslingeopdrættet, men på bassinniveau over et større område, har muslinger en gavnlig effekt, selvom de ikke bliver fjernet.

Hvis der er en forventning om, at man høster muslingerne og redegør for, hvor meget kvælstof og fosfor man har fjernet, har det været vanskeligt på grund af edderfuglene. Hvis man kunne lave et muslingeopdræt uden muslinger, havde man et godt patent til at undgå begroning. Man kan ikke lægge noget ud i vandet, uden der kommer muslinger på.

Det er hans kollegaer, der har lavet notatet vedrørende egenkontrol på T2, men han har sikkert læst den igennem.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2, sagens bilag F-1-18-1-7, side 6, sidste afsnit og side 7, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at baggrunden for rapporten var, at der i de vilkår i miljøgodkendelserne fra 2012 og 2017, der var til produktion af fisk, var krav om egenkontrol, og at der ikke måtte være en vedvarende stigning af næringsstoffer under havbruget. I den fra 2017 havde de fire prøvestationer, der lå under havbrugene, og så havde de nogle prøvestationer til at ligge uden for havbrugene, som de brugte som referencer. De tog tre små prøver fra bunden fra hver station, som de blandede for at undgå for stor variation, og prøverne blev sendt til analyse. De fik data tilbage fra analyse, som de anvendte til at skrive deres rapport. De vurderede på den baggrund, om man kunne dokumentere, om der var en stigende koncentration af næringsstoffer under havbrugene, og det kunne de ikke konstatere, at der var. Det er en vanskelig opgave rent statistisk at vise, at der er en effekt, fordi der altid vil være en ret stor koncentration, og i forhold til det krav, der var i miljøgodkendelserne, var det svært at vise, at der var en effekt. Hvis kravet havde været formuleret anderledes, fx i forhold til afvigelser, havde det været lettere at arbejde med, men det var miljømyndighedens valg at formulere det på den måde. Vilkåret er formuleret ens i både 2011 og 2017.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2, sagens

bilag F-1-18-1-7, side 2, 1. afsnit, har vidnet forklaret, at man havde været ude på havbruget og taget prøver. Egenkontrollen består af to elementer. Man tager prøver af sedimentet. Der må ikke ske en ophobning. Den anden del er, at man optager en undervandsvideo i efteråret, hvor man har den største koncentration af fisk, for at se, om fiskeproduktionen rent faktisk påvirker vandet. Rapporten vedrører 2015, og det vil sige, at da miljøgodkendelsen for T2 på det tidspunkt var blevet hjemvist, har egenkontrollen ikke været et krav. Egenkontrollen er derfor gennemført frivilligt, og det kan tænkes, at virksomheden har gennemført egenkontrollen for at have noget dokumentation, men han ved det ikke.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2, sagens bilag F-1-18-1-7, kortet på side 3, har vidnet forklaret, at havbruget er den firkant, man kan se midt på kortet. Syd for er der en station nr. 8, der har en ring omkring. De stationer, der har ring omkring, er de stationer, han mener, man nævnte i ansøgningen om miljøgodkendelsen. Der er fire stationer inde i havbrugsområdet, som man tog prøver fra. Derudover ligger der en station ca. 500 meter nord for havbruget og en station ca. 500 meter syd for havbruget, de også tog prøver fra, som blev sendt til analyse hos laboratoriet Eurofins. Eurofins målte på mængden af kvælstof, fosfor, organisk materiale og kobber. På baggrund af det materiale, C fik fra ..., lavede C en vurdering. Man sendte også en dykker ned for at lave undervandsvideo af bunden under havbruget.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2, sagens bilag F-1-18-1-7, konklusionen på side 6 og 7, har vidnet forklaret, at konklusionen forholder sig til det vilkår, der fremgik af miljøgodkendelsen om, at der ikke måtte ske en vedvarende opbygning af næringsstoffer. Andre steder står der sikkert, at hvis man sammenholder havbrugsområdet med området udenfor, kan man se, at der er forskelle, og man kan også se, at der forskelle på forår og efterår, som følge af produktionscyklus. Når produktionen ligger brak, er der en forventning om, at de næringsstoffer, der ligger på bunden, er blevet vasket eller skyllet væk og omsat, og man får ikke en stigende koncentration af næringsstoffer. Det bliver frigivet fra bunden. Hvis man har et år med nogle storme, får man stort set fjernet alle næringsstofferne. De bliver spredt over et større område. Muslinger kan ikke spise næringsstoffer. Næringsstofferne skal over i nogle mikroalger i form af fytoplankton, som kan blive optaget af muslingerne. Når det bliver hvirvlet op, bliver det flyttet til andre steder uden for havbrugsområdet, eller det bliver frigivet som andre næringsstoffer, der kan blive optaget af mikroalger. Man kan have rigtig god algevækst i foråret, og det vil sige efter en vinter, kan man have en høj algeproduktion. Plankton vil sprede sig yderlige og vil lægge sig på bunden eller blive optaget af muslinger.

Han har ikke været med til at lave notat om egenkontrol ved T2 2016.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2 Havbrug 2016, sagens bilag F-1-18-1-8, side 7, har vidnet forklaret, at konklusionen ser ud til at være den samme som i det tidligere notat vedrørende 2015, og konklusionen forholder sig til det stillede vilkår i miljøgodkendelsen.

I 2018 lavede de en samlende analyse, hvor de også så på egenkontrollerne, der blev lavet i 1990'erne af amterne. I den rapport fra 2018 beskrev de hele tidsserien, og hvor konklusionen var den samme.

Foreholdt notat vedrørende egenkontrol på T2, sagens bilag F-1-18-1-7, konklusionen på side 6 og 7, har vidnet forklaret, at konklusionen forholder sig til vilkåret om, at der ikke må ske en ophobning. Vilkåret var udtryk for, at man gerne ville regulere på en måde, så der ikke skete en skade. Rapporterne afspejler den forvaltning, der er. Man skal se på, hvorfor man fastsatte vilkåret, som man gjorde – på hvilken baggrund besluttede man vilkåret.

I rapporten fra 2018 var konklusionen, at der var en forhøjet koncentration af næringsstoffer, men der skete ikke en opbygning af næringsstoffer tilbage fra 90'erne og frem til 2018. Den anden del af konklusionen var, at rigtigt meget var styret af vejrforholdene. Hvis man havde haft en vinter med storme, slog det igennem, fordi man fik spredt næringsstofferne ud over et større område.

I forbindelse med KOMBI-projektet havde de en workshop på en efterskole i Snaptun. Han kan ikke huske, hvem der var med. Han er næsten sikker på, at kommunen var med. Man var også ude at se selve muslingeopdrættet hos Hjarnø. Han tror ikke, kommunen sad med i en følgegruppe. Kommunen har haft en viden om projektet. De sluttede projektet i 2014 eller 2015.

Der er to ph.d'ere, der er i gang med projekter. Den ene er Z fra Skaldyrscentret, der har lavet en del målinger på muslingeopdrættet i As Vig og måske også i Sælkrogen, og så er der Æ, der laver en erhvervs-ph.d., hvor vidnet er erhvervsvejleder. Projektet drejer sig om optimering af produktion af sukkertang.

Afgørelsen fra Miljøklagenævnet i 2014 sagde, at der skal være en direkte kobling mellem havbruget og muslingerne, og da der ikke var en direkte kobling mellem næringsstofferne der blev udledt fra havbrugene og muslingernes optag, blev afgørelsen hjemsendt. Men kæden røg måske lidt af, fordi muslingerne ikke kan optage næringsstofferne. Afgørelsen var i konflikt med de anbefalinger, der kom fra forskningen. Man skal have omdannet næringsstofferne, inden muslingerne kan optage dem, modsat makroalgerne, som direkte optager næringsstofferne, og der kan man lave en direkte kobling, men de er ikke effektive. Der har været meget fokus på IMTA, Integrated Multi Trophic Aquaculture, tilbage fra 90'erne, hvor der var en canadier, der kiggede meget på det. I Danmark interesserede man sig

også for det, da man gerne ville undersøge, hvordan man kunne producere fisk, samle næringsstofferne op og udnytte næringsstofferne. Dengang mente man, at det var den vej, man skulle gå, og det gør man fortsat, men dog i mindre grad i Danmark på grund af afgørelsen vedrørende Endelave. Staten havde brugt over 100 mio. kr., da afgørelsen vedrørende Endelave satte en stopper for det, selvom den ikke byggede på de anbefalinger, der var.

Han kiggede på sagen med søvlaks, da det kom frem, at tilladelserne ikke var i orden. Han lavede et notat om det, hvor han samlede sammen på den viden, der var. Notatet blev sendt til Hedensted Kommune. Sagen var i virkeligheden, at T1 havde importeret nogle æg, der var godkendt af Miljøstyrelsen. Nogle af søvlaksene slap ud, og der kom fokus på det. Der lå et direktiv fra EU, der sagde, at hvis du dyrkede ikke-hjemmehørende arter, skulle der laves en risikovurdering, og det havde T1 ikke fået lavet i forbindelse med deres import. Imidlertid fremgik det af Fiskeristyrelsens hjemmeside på det tidspunkt, at man skulle bruge en risikovurdering, hvis man skulle dyrke en invasiv art. Han ved ikke, om Fiskeristyrelsen ikke kunne kende forskel på de to begreber. Fiskeristyrelsens hjemmeside var misvisende. Hvis man kigger på laksearterne, bliver de ikke betragtet som invasive. Hvis T1 havde orienteret sig på Fiskeristyrelsens hjemmeside og ikke i de bagvedliggende regler, levede T1 op til de regler om risikovurdering, der fremgik af hjemmesiden. Vidnet mener, at han i notatet skrev, at der havde været en kontakt til Landbrugsstyrelsen for at finde ud af, hvordan man skulle håndtere det, men at man ikke havde fået svar. Inden for det samme ministerium havde man Fødevarestyrelsen, der godkendte importen af æggene, og Fiskeristyrelsens hjemmeside med misledende eller ikke tilstrækkelig information, som gjorde, at T1 ikke fik foretaget en risikovurdering. Endelig var der en tredje styrelse, som ikke reagerede på Hjarnøs henvendelser. Vidnet kom først ind i sagen, da han skulle lave notatet. Han ved ikke, om man fik tilladelsen. Han mener, beslutningen fra Hedensted Kommune var, at man skulle få fiskene væk. Der lå et minister- eller folketingsspørgsmål, hvor det af svaret fra ministeriet fremgik, at hvis man havde søgt om tilladelsen, ville man have fået den. Søvlaks er ikke en invasiv art.

Hvis man ser på kravet i miljøgodkendelsen vedrørende Endelave, skulle muslingerne ud af vandet, og de skulle vejes. Man kan godt modulere sig frem til meget, og muslingeproduktion indgår i store matematiske modeller, som blev lavet i forbindelse med miljøgodkendelsen, og man kan se, at muslingerne frigiver næringsstoffer i form af ammonium, men muslingerne filtrerer rigtigt godt, og det betyder, at i store områder omkring muslingeopdrættene får man klarere vand.

Hvis muslingerne skal bruges kompenserende, og man skal regne præcist på, hvor mange næringsstoffer muslingerne har fjernet, er det lettest, hvis muslingerne bliver hevet op på land.

Når de muslinger, der falder til bunds, dør, bliver næringsstofferne frigivet igen og ryger tilbage i loopet. I forhold til muslingerne på bunden får man ikke en direkte næringsstofopsamling, men man får klart vand.

Foreholdt notat af 26. november 2017 om produktion af sølv laks på T1, sagens bilag F-1-44-6, side 2. har vidnet forklaret, at der ikke er nogen bestemt årsag til, at han ikke skrev, hvor mange æg, der var tale om. Tallet 14.000 har han fra T1. Notatet er en sammenskrivning af data. De første to punkter vedrørende januar 2015 og april 2016 er oplysninger og tal, han har fra T1. Han mener, at han også så en tilsynsrapport, men ellers er notatet baseret på oplysninger fremsendt fra virksomheden, og hvad han kunne se ud fra importpapirer.

Hvis kvælstof er bundet i muslinger, er det indbygget i vævet. Det opbygges som organisk materiale. Men muslingernes stofskifte gør, at de hele tiden frigiver ammonium, som kan skabe algevækst, men samtidig filtrere muslingerne, og det vil sige, at netto bidrager muslingerne til klart vand. Hvis man ser på vandrammedirektivet, er målet, at man får et uforstyrret økosystem, hvor man skal have klart vand. så ålegræs og makroalger kan bevæge sig ud på dybt vand. I Danmark ser vi på, hvor meget kvælstof vi skal fjerne for at få det klare vand. Med muslingerne er der en genvej, da de både fjerner kvælstof og er meget effektive til at gøre vandet klart.

Syddansk Universitet har lavet nogle forsøg med udplantning af ålegræs forskellige steder, og det sted, hvor ålegræsset vokser bedst, er i bunden af Sælkrogen, hvor der er muslingeopdræt.

Det vil være bedre at lade muslinger ligge i stedet for at tage dem op, men det er også svært at kvantificere. Han bliver også nødt til at sige nej til, at det er bedst at lade muslingerne ligge på grund af den måde, vandplanerne er skruet sammen på. Vandplanerne er baseret på, at der kun må være en vis mængde kvælstof, og man skal derfor fjerne kvælstof. Ud fra en økologisk betragtning om, hvordan man får et upåvirket miljø, er det en god idé at lade muslingerne ligge. De binder næringsstoffer, og de laver klart vand. I Vejle Fjord har man et firma til at dyrke muslinger, som ligger på bunden, og de filtrerer vandet, og der kommer ålegræs. Der fjerner man ikke muslingerne.

Hvis man skal lave en indberetning til myndighederne over sin udledning og gerne vil tage højde for compensationen fra muslingerne, er der en formel, der kan anvendes. Man siger, at 3 % af fiskene består af kvælstof, og så ved man, hvor meget foder, man har brugt, og hvad kvælstofindholdet i foderet er. Man ved på den måde, hvor meget kvælstof der er puttet i vandet. Så ved man, hvor mange fisk man har taget op fra vandet, og hvor mange fisk der er døde, og så kan man lægge de to tal sammen, og så ved man, hvor meget kvælstof, man har bidraget med. Når man høster muslingerne, vejer man dem, og tager en prøve af muslingerne for at måle kvælstof- og fosforindholdet, og det skal man så gange på, og på den måde ved man, hvor

meget kvælstof og fosfor man har hevet op fra vandet. Hvis muslingerne bliver liggende i vandet og ikke bliver høstet, er det vanskeligt at lave den beregning. Man kan sige, at muslingerne er spist af edderfuglene, men det er et vanskeligt regnestykke. Der sker en vis eksport, men den er vanskelig at kvantificere.

I princippet er det muligt at regne baglæns for muslingernes optag af kvælstof, når de ligger på bunden. Muslinger bliver mere tykskaldet, når de ligger på bunden. Man kan se på en musling, hvornår den er faldet ned på bunden på grund af skalstrukturen. Det er muligt ud fra nogle modeller og betragtninger at sige noget om, hvor meget kvælstof og plankton en musling, der har ligget på bunden et år efter at være faldet ned fra muslingeopdrættet, har optaget i den periode, den har ligget på bunden. Som udgangspunkt filtrerer muslingerne uafbrudt, lige indtil fytoplankton kommer under et vist niveau. Man skal være opmærksom på den forskel, der er på, når muslingerne er i overfladen, hvor de har fri adgang til fødepartikler, og når de er på bunden, hvor de ikke filtrerer ligeså effektivt. Hvis man høster muslingerne fra bunden, er det den samme beregning, der skal laves.

Han lavede en undersøgelse i Limfjorden, og de fandt ud af, at muslingerne tog ca. 40 % af det fosfor, der kom ud fra byerne. Det er store mængder af næringsstoffer, der kan flyttes rundt på.

Muslinger skal høstes på en eller anden måde, før man kan vurdere og regne på, hvor meget kvælstof og fosfor, der er fjernet.

F har blandt andet forklaret, at hun har været ansat i havbrugene fra 2017 eller 2018. Hun og T3 har været skilt i en periode, og hun kom tilbage til havbruget i 2017. Hun var ansat som en slags blæksprutte og stod for mange ting vedrørende havbrugene, herunder også hygiejnen, idet der kræves meget, når der skal renses fisk. De bruger folk fra blandt andet Litauen, og dem har hun blandt andet instrueret i, hvordan de skulle være påklædt mv.

Hun har deltaget i møder med Hedensted Kommune, og i 2018 havde hun nogle telefonsamtaler med kommunen, i forbindelse med at de lavede ISO-certificeringen. Det var blandt andre Ø og G, hun talte med.

De gik i gang med at få ISO-certifikatet, fordi de gerne ville kvalitetssikre virksomheden på alle områder. I den forbindelse havde de en dialog med kommunen om, hvilke tal kommunen var interesseret i, og hvordan indberetningen skulle ske. De påbegyndte skriveworket i slutningen af 2017 i virksomheden, så de var klar til at blive certificeret. De fik beskrevet deres arbejdsprocesser om, hvordan fiskene bliver taget op fra vandet, og hvordan de bliver håndteret, og de fik lavet politikker vedrørende medarbejderne.

Havbrugsskemaerne blev også lagt ind i certificeringen, og tang- og muslingeanlæggene var også med i certificeringen. Som hun husker det, var kommunen mest interesseret i havbrugene. Havbrugsskemaerne kørte samtidig med, at virksomheden ville lave noget mere med tangelægget, og de søgte om at lave tangalægget. Muslingerne havde man tilladelse til, og der stod i tilladelsen, at man skulle bruge dem til at kompensere for havbruget. Hun kan ikke huske, om kommunen havde krav til, hvordan man skulle bruge kompensationen i havbrugsskemaerne.

Den 19. oktober 1992 udstedte Vejle Amt en tilladelse T1 A/S til fortsat drift af Havbruget T1, sagens bilag U-2-2. Af tilladelsen fremgår blandt andet:

”Tilladelse.

Tilladelse til fortsat drift af Havbruget T1, Horsens Fjord, fra den 1. januar 1993.

Tilladelsen er givet efter Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 640 af 17. september 1990 om saltvandsbaseret fiskeopdræt.

Tilladelsen må ikke udnyttes før Fiskeriministeriet har meddelt endelig godkendelse efter Saltvandsfiskeriloven.

Sammendrag.

T1 A/S har ved ansøgning af 26. juni 1991 ansøgt om tilladelse efter havbrugsbekendtgørelsen til fortsat drift af Havbruget T1, Horsens Fjord.

Tilladelse til fortsat drift i Horsens Fjord gives under den forudsætning, at havbruget reducerer næringsstofudledningen med 1/3 inden 1. januar 1997.

...

Tilladelsen gives på følgende vilkår:

...

Drift og indretning af havbruget

...

4. Tidspunkterne for udlægning af anlægget og udsætning af fisk skal i god tid og senest 14 dage forinden meddeles tilsynsmyndigheden.
5. Der må ikke opføres bygninger eller lignende på anlægget.
6. Der må kun udsættes virusfrie laksefisk fra registrerede virusfri

dambrug. ...

...

13. Der må ikke foretages fuglebekæmpelse på anlægget.

...

Foder og foderkvotient.

16. Der må ikke opbevares foder på anlægget.

17. Der må kun anvendes tørfoder på anlægget.

18. Foderets deklaration skal kunne dokumenteres ved varedeklaration eller ved analyseresultater fra et firma eller laboratorium, der er akkrediteret af Dansk Institut for Fundamental metrologi.

...

21. Fra 1. januar 1997 må den årlige udledning maksimalt være:

6,9 tons kvælstof
0,8 tons fosfor

22. Fra 1. januar 1993 til 31. december 1996 må der maksimalt anvendes 190 tons foder pr. år.

23. Fra 1. januar 1997 må der maksimalt anvendes 166 tons foder pr. år.

Alternativt skal der udarbejdes et projekt, hvoraf det fremgår, hvorledes havbruget vil opnå den krævede reduktion. Projektet skal fremsendes til amtet, senest 1. juni 1996.

24. Såfremt den tiladelige udledning overskrides, skal foderforbruget det følgende år reduceres til et niveau, der medfører overholdelse af udlederkravt (se bilag A2 for beregningsmetode).

25. Der må ikke overføres foder fra et år til det efterfølgende.

Driftsjournal og egenkontrol.

26. Der skal føres driftsjournal dagligt. Driftsjournalen skal indeholde oplysninger om foderforbrug, vaccinationer samt indsat og udfisket mængde fisk, herunder mængden af opsamlet døde fisk. Ved sygdomsudbrud skal mængden og typen af medicin, tidsrum for behandling samt navnet på den receptudstedende dyrlæge indføres i driftsjournalen.

Driftsjournalen skal være tilgængelig for tilsynsmyndigheden og

forevises på forlangende. Journalen skal opbevares i mindst 5 år.

27. Efter hver produktionsperiode skal der laves en årlig opgørelse, der indeholder følgende oplysninger:

- a) Udsætning, vægt og antal.
- b) Vaccinationsstatus for sættefisk
- c) Nettoproduktion, vægt og antal.
- d) Bruttoproduktion, vægt og antal.
- e) Døde, vægt og antal.
- f) Tabte, anslået vægt og antal.
- g) Foderforbrug, vægt, specificeret på type og sammensætning.
- h) Medicin- og kemikalieforbrug, specificeret på mængde, type og sammensætning.
- i) Egenkontrolldata.

Årsopgørelsen skal fremsendes uopfordret til amtskommunen senest den 1. februar det efterfølgende år.

28. I centrum af anlægget skal der udtages 2 sedimentsprøver årligt inden udsætning af fisk og efter udfiskning. Sedimentsprøverne udtages af amtet. ...

Bilag A

...

A. 2.BEREGNINGSMETODER

...

Udledningen fra 1. januar 1997

Det er forudsat af udledningen er 2/3 af 1990 niveauet:

...

Fodermængden der svarer til den udledning udregnes til:

$$(X \text{ tons foder} \times 0.072 \text{ N} \times 0.93) - (X/1.2 \text{ tons fisk} \times 0.03) = 6,9 \text{ tons N}$$

Dette medfører, at $X = 166$ tons foder."

Den 19. oktober 1992 udstedte Vejle Amt en tilladelse Havbruget T2 til fortsat drift af Havbruget T2, sagens bilag U-4-6. Af tilladelsen fremgår blandt andet:

"Tilladelse.

Tilladelse til fortsat drift af Havbruget T2, Juelsminde Kyst, fra den 1. januar 1993.

...

Tilladelsen gives på følgende vilkår:

...

Drift og indretning af havbruget

2. Havbruget skal jfr. Bilag 1. ligge på position (målt til anlægges midte i overensstemmelse med tidligere tilladelser:

...

6. Der må kun udsættes virusfrie laksefisk fra registrerede virusfri dambrug.

...

Foder og foderkvotient.

...

21. Fra 1. januar 1997 må den årlige udledning maksimalt være:

5,5 tons kvælstof
0,6 tons fosfor

22. Fra 1. januar 1993 til 31. december 1996 må der maksimalt anvendes 150 tons foder pr. år.

23. Fra 1. januar 1997 må der maksimalt anvendes 131 tons foder pr. år.

Alternativt skal der udarbejdes et projekt, hvoraf det fremgår, hvorledes havbruget vil opnå den krævede reduktion. Projektet skal fremsendes til amtet senest 1. juni 1996.

24. Såfremt den tilladelige udledning overskrides, skal foderforbruget det følgende år reduceres til et niveau, der medfører overholdes af udlederkravet (se bilag A2 for beregningsmetode)

...

Driftsjournal og egenkontrol.

26. Der skal føres driftsjournal dagligt. Driftsjournalen skal indeholde

oplysninger om foderforbrug, vaccinationer samt indsat og udfisket mængde fisk, herunder mængden af opsamlet døde fisk. Ved sygdomsudbrud skal mængden og typen af medicin, tidsrum for behandling samt navnet på den receptudstedende dyrlæge indføres i driftsjournalen.

Driftsjournalen skal være tilgængelig for tilsynsmyndigheden og forevises for forlangende. Journalen skal opbevares i mindst 5 år.

27. Efter hver produktionsperiode skal der laves en årlig opgørelse, der indeholder følgende oplysninger:

- a) Udsætning, vægt og antal.
- b) Vaccinationsstatus for sættefisk
- c) Nettoproduktion, vægt og antal.
- d) Bruttoproduktion, vægt og antal.
- e) Døde, vægt og antal.
- f) Tabte, anslået vægt og antal.
- g) Foderforbrug, vægt, specificeret på type og sammensætning.
- h) Medicin- og kemikalieforbrug, specificeret på mængde, type og sammensætning.
- i) Egenkontrolldata.

Årsopgørelsen skal fremsendes uopfordret til amtskommunen senest den 1. februar det efterfølgende år.

28. I centrum af anlægget skal der udtages 2 sedimentsprøver årligt inden udsætning af fisk og efter udfiskning. Sedimentsprøverne udtages af amtet. Prøverne analyseres for tørstof, glødetab, total-N og total-P. analyseudgifter afholdes af havbrugeren.”

Ved brev af 7. marts 1997 fra Vejle Amt til Å meddelte amtet tilladelse til anvendelse af 190 tons foder på T1. Af brevet, sagens bilag U-2-3, fremgår blandt andet:

”Projektet er blevet behandlet og godkendt på et møde for Vejle Amts Udvalg for Teknik og Miljø, den 5. marts 1997. Der meddeles herved tilladelse til fortsat at anvende 190 tons foder på anlægget, under forudsætning af at der anvendes en fodertype med et proteinindhold på maksimalt 38 % og et fosforindhold på maksimalt 0,8 %.

...

Amtet modtog den 30. maj 1996 et projekt fra ni havbrug (Havbrugene AA, BB, CC, T1, T2, M, DD, EE og FF), der beskriver en ny fodertype, som havbrugene har udviklet i samarbejdet med foderfirmaet .... Denne nye fodertype har et lavt indhold af kvælstof og fosfor. Projektet beskriver, hvorledes det ved anvendelse af denne fodertype er

muligt at opnå den krævede reduktion i udledninger uden at nedbringe foderforbruget.”

Ved brev af 7. marts 1997 fra Vejle Amt til Å meddelte amtet tilladelse til anvendelse af 150 tons foder på T2. Af brevet, sagens bilag A-1-1-5, fremgår blandt andet:

”Projektet er blevet behandlet og godkendt på et møde for Vejle Amts Udvalg for Teknik og Miljø, den 5. marts 1997. Der meddeles herved tilladelse til fortsat at anvende 150 tons foder på anlægget, under forudsætning af at der anvendes en fodertype med et proteinindhold på maksimalt 38 % og et fosforindhold på maksimalt 0,8 %.

....

Amtet modtog den 30. maj 1996 et projekt fra ni havbrug (Havbrugene AA, BB, CC, T1, T2, M, DD, EE og FF), der beskriver en ny fodertype, som havbrugene har udviklet i samarbejdet med foderfirmaet .... Denne nye fodertype har et lavt indhold af kvælstof og fosfor. Projektet beskriver, hvorledes det ved anvendelse af denne fodertype er muligt at opnå den krævede reduktion i udledninger uden at nedbringe foderforbruget.”

Ved brev af 2. februar 1998 fra Vejle Amt til T1 A/S, sagens bilag U-2-5, meddelte amtet tilladelse til flytning af GG Havbrugs produktion med halvdelen til T1 og halvdelen til T2. Af brevet fremgår blandt andet:

”TILLADELSE

Tilladelse til flytning af GG Havbrug gældende fra og med produktionsåret 1998. Halvdelen af GG Havbrugs produktion flyttes til drift ved T1 (619-53), Horsens Fjord og halvdelen til drift ved T2 (619-52), As Vig.

....

SAMMENDRAG

HH A/S har på vegne af T1 A/S ved ansøgning af 29. oktober 1997 ansøgt om tilladelse til at flytte GG Havbrug, således at halvdelen af GG Havbrugs produktion flyttes til drift ved T1 og halvdelen til drift ved T2.

Tilladelsen og de dertil knyttede vilkår omfatter kun GG Havbrug, der fortsætter som selvstændigt havbrug med drift på to forskellige lokaliteter.

Tilladelsen indebærer ikke nogen udvidelse af produktionen fra GG Havbrug.

Baggrunden for flytningen af GG Havbrug er Vejle Amts ønske om dels at reducere næringssaltbelastningen af Horsens Fjord og dels at formindske miljøpåvirkningen af Ramsarområdet/EU-fuglebeskyttelsesområdet i Horsens Fjord. Ved flytningen af GG Havbrug vil 50% af havbrugets produktion flyttes helt ud af Horsens Fjord og af Ramsarområdet/EU-fuglebeskyttelsesområdet i Horsens Fjord. Desuden vil den del af anlægget, der flyttes til T1, være placeret på dybere og mere strømfyldt vand end det eksisterende GG Havbrug. Amtet vurderer derfor, at den nye placering vil være miljømæssigt fordelagtig.

SAGSFREMSTILLING

...

Tilladelsen gives på følgende vilkår:

...

2. Efter tre produktionssæsoner, 1998, 1999 og 2000, revurderes placeringen i lyset af de miljømæssige erfaringer, herunder risikoen for iltsvind, ved den nye placering. ...

Drift og indretning af havbruget

3. Den del af havbruget, der flyttes til drift ved T1 skal jf. bilag ligge på position:

...

Bruget placeres vinkelret på det eksisterende T1.

Den del af havbruget, der flyttes til drift ved T2, skal jf. bilag ligge på position:

...

Produktionen skal fordeles ligeligt mellem de to lokaliteter.

...

7. Der må kun udsættes virusfrie laksefisk fra registrerede virusfri dambrug. ...

Foder og foderkvotient

...

20. Den samlede årlige udledning må maksimalt være:

6,9 tons kvælstof
0,8 tons fosfor

21. Der må maksimalt anvendes 166 tons foder pr. år, fordelt ligeligt mellem de to lokaliteter.

Dog kan der, som meddelt GG Havbrug i brev af 7. marts 1997, anvendes 190 tons foder på anlægget under forudsætning af, at der anvendes en fodertype med maksimalt 38 % protein og 0.8 % fosfor. Foderet fordeles ligeligt mellem de to lokaliteter.

...

23. Uudnyttet foder kan med op til 10 % af den samlede fodertilladelse tillades overført til det efterfølgende år.

Såfremt man ønsker en sådan foderoverførsel skal man søge Vejle Amt om tilladelse inden den 1. februar det efterfølgende år.

Det er en forudsætning for tilladelsen, at udlederkravene til kvælstof og fosfor også kan overholdes i det år, man overfører foder til.

Driftsjournal og egenkontrol

24. ...

Driftsjournalen skal være tilgængelig for tilsynsmyndigheden og forevises på forlangende. Journalen skal opbevares i mindst 5 år.

25. Efter hver produktionsperiode skal der laves en årlig opgørelse, der indeholder følgende oplysninger:

- a) Udsætning, vægt og antal.
- b) Vaccinationsstatus for sættefisk
- c) Nettoproduktion, vægt og antal.
- d) Bruttoproduktion, vægt og antal.
- e) Døde, vægt og antal.
- f) Tabte, anslået vægt og antal.
- g) Foderforbrug, vægt, specificeret på type og sammensætning.
- h) Egenkontrolldata.

Årsopgørelsen skal fremsendes uopfordret til amtet senest den 1. februar det efterfølgende år.

28. I centrum af anlægget skal der udtages 2 sedimentsprøver årligt inden udsætning af fisk og efter udfiskning. Sedimentsprøverne udtages af amtet. Prøverne analyseres for tørstof, glødetab, total-N og total-P. analyseudgifter afholdes af havbrugeren.”

...

Bilag A.

Grundlaget for godkendelsen

...

A.1 Regler

...

Reduktion i forurening

...

For at forbedre miljøtilstanden i de kystnære områder er det vigtigt at reducere den nuværende udledningsmængde fra bl.a. havbrug. En motivation for den enkelte havbruger til at reducere denne udledning efter 1997 må være udsigten til at få en økonomisk gevinst ved at investere i bedre foder eller rensning. Der skal derfor være mulighed for, at det tilladelige foderforbrug kan øges i takt med, at udledningen reduceres. Havbrugeren vil få tildelt halvdelen af den mulige merproduktion. Derved tilgodeses havbrugserhvervet og miljøet i lige stor udstrækning.”

Den 2. februar 2011 udstedte Hedensted Kommune en miljøgodkendelse til T1 A/S vedrørende Havbruget T2, sagens bilag U-4-4. Af miljøgodkendelsen fremgår blandt andet:

”Miljøgodkendelse

Efter miljøbeskyttelseslovens § 33 af Havbruget T2 beliggende i As Vig til opdræt af laksefisk i netbure samt tilladelse efter lovens § 28 til udledning af medicin og hjælpepestoffer.

...

Sammendrag

...

Der er i godkendelsen lagt vægt på, at udledning af stoffer til vandområdet begrænses mest muligt, dog med den undtagelse, at udledning af kvælstof og fosfor fastholdes på nuværende niveau.

Det er beskrevet, at en del af de udledte næringsstoffer kan optages og høstes af fangkulturer (muslinger, tang o.l.). Havbruget må modregne denne fjernelse af næringsstoffer – omregnet til kvælstof- og fosforækvivalenter – og udnytte den fjernede mængde næringsstoffer til

at øge produktionen tilsvarende – under forudsætning af, at den samlede udledning er den samme.

...

Kommunens afgørelse

Hedensted Kommune godkender efter miljøbeskyttelseslovens § 28 og 33 Havbruget T2 beliggende i As Vig på følgende vilkår:

...

9. Hvis der udsættes fisk inden 1. april meddeles det til tilsynsmyndigheden.
10. Antallet og mængden af overvintrende fisk, samt antallet af netbure der benyttes til dette formål, skal meddeles tilsynsmyndigheden senest 1. december hvert år.

...

13. Der må kun udsættes laksefisk og kun fisk fra registreret virusfri dambrug.

...

- Forureningsbegrænsende foranstaltninger.
23. Den dokumenterede mængde af næringssalte, der kan optages og høstes i fangkulturer af f. eks. Muslinger og/eller makroalger, omregnet til kvælstof og fosfor, kan udnyttes til en forøget produktion svarende hertil.

Produktionen kan øges det samme år med den mængde, der svarer til det forventede optag. Dokumentation af forventet og reelt optag skal fremgå af årsrapporten. Det er en forudsætning, at vilkår 26 og 26 om udledninger overholdes.

...

Udledning af næringssalte

25. Den samlede udledning må de enkelte år ikke overstige

N	P
8.950 kg/år	1.000 kg/år

Grænseværdien anses for overholdt, hvis et gennemsnit over tre på hinanden følgende år overholder grænseværdierne, dog må grænseværdien et enkelt år ikke overstige tilladelsen med mere end 15 %.

26. Udledningen pr. netto-tons produceret fisk må ikke overstige

N	P
47,5 kg	6 kg

...

Egenkontrol

...

42. Havbruget skal føre driftsjournal i et omfang, der muliggør udarbejdelse af en årsopgørelse. Driftsjournalen skal være tilgængelig for tilsynsmyndigheden og opbevares i mindst 5 år efter afslutning.
43. Havbruget skal udarbejdet en årsopgørelse, der senest 15. februar det efterfølgende år indsendes til tilsynsmyndigheden. Årsopgørelsen skal mindst indeholde følgende oplysninger, for alle arter af fisk:
- a) Udsætning, vægt.
  - b) Bruttoproduktion, vægt.
  - c) Nettoproduktion, vægt.
  - d) Tab, herunder døde og undslupne fisk, vægt.
  - e) Foderforbrug, vægt, specificeret på art og sammensætning.
  - f) Udledning af kvælstof, fosfor og organisk stof (modificeret B15).
  - g) Medicin- og hjælpestofforbrug, specificeret på mængde, art og sammensætning.
  - h) Egenkontrolldata.
  - i) Vedligeholdelse og reparation af anlægget.
  - j) En skriftlig redegørelse vedrørende indsatsen for anvendelse af renere teknologi, herunder begrænsning af udledningen af næringssalte samt anvendelse af medicin og andre hjælpestoffer.
  - k) Dokumentation for produktion sammenholdt md optaget næringsstof i fangkulturer
  - l) Forventet udsætning og høst af fangkultur og forventet produktion af fisk det følgende år.

...

Øvrige bemærkninger

Havbruget må ikke ændres eller udvides driftsmæssigt på en måde, der indebærer forøget forurening, før udvidelsen eller ændringen er godkendt af godkendelsesmyndigheden, jf. miljøbeskyttelseslovens § 33. Godkendelsesmyndigheden afgøre, om en ændring eller udvidelse kræver miljøgodkendelse.

Med ovenstående afgørelse er alene taget hensyn til den gældende

miljøbeskyttelseslovgivning og således ikke til andre myndigheders eventuelle krav.”

Tilladelsen blev påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet, der den 20. december 2021 traf afgørelse i sagen og ophævede Hedensted Kommunes afgørelse. Af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse, sagens bilag K-5, fremgår blandt andet:

”Natur- og Miljøklagenævnet ophæver Hedensted Kommunes afgørelse af 2. februar 2011 om opdræt af laksefisk i netbure og udledning af medicin og hjælpepestoffer på II beliggende i As Vig og hjemviser sagen til fornyet behandling.

...

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger

Det i sagen omhandlede havbrug er omfattet af bestemmelserne om godkendelse af forurenende virksomhed i miljøbeskyttelseslovens kapitel 5. Virksomheden er optaget på bilag 2 - listepunkt I 203 - over godkendelsespligtig virksomhed ...

Bestående virksomheder omfattet af godkendelsesbekendtgørelsens punkt I 203, der ikke er godkendt efter miljøbeskyttelseslovens § 33, skal i henhold til § 34, stk. 3 senest den 15. marts 2014 indsende ansøgning om godkendelse i overensstemmelse med §§ 7 og 8.

...

Natura 2000-områder

Godkendelser, som meddeles efter § 33 i miljøbeskyttelsesloven, er omfattet af § 7, jf. § 8, stk. 7, i habitatbekendtgørelsen.

Før der træffes afgørelse om tilladelse eller godkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33, skal der således foretages en vurdering af, om det ansøgte projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt (væsentlighedsvurderingen), jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 1, jf. § 8, stk. 7, nr. 6.

Hvis projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2.

Ved EF-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02 (Muslinge-dommen) er der fastlagt principper for habitatvurderinger. I dommen fastslås, at gennemførelse af en nærmere konsekvensvurdering af et projekts miljøpåvirkning af et EF-habitatområde er betinget af, at

der foreligger sandsynlighed eller risiko for, at projektet vil påvirke habitatområdet væsentligt (præmis 43), at en konsekvensvurdering skal gennemføres, hvis det ikke på baggrund af objektive kriterier kan udelukkes, at projektet i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke habitatområdet væsentligt (præmis 45), og at et projekt anses for at kunne påvirke et habitatområde væsentligt, når projektet risikerer at skade områdets bevaringsmålsætning (præmis 49).

Ifølge dommen (præmis 61) indebærer en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, at alle de aspekter af et projekt, som i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke bevaringsmålsætningen, skal identificeres, før projektet kan godkendes under hensyn til bedste videnskabelige viden på området.

Der kan kun meddeles godkendelse af et projekt, hvis miljømyndigheden ud fra konklusionen på konsekvensvurderingen har opnået vished for, at projektet ikke har skadelige virkninger på habitatområdets integritet. En sådan vished er opnået, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger. Vurderingen skal fremgå af afgørelsen, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 4.

I forhold til det berørte Natura 2000-område foreligger der ikke i sagen en specifik vurdering af konsekvenserne af en drift af havbruget med en samlet udledning pr. år på maksimal 6,9 tons N og 0,8 tons P og mulighed for udvidelse af produktionen som meddelt med vilkår i den aktuelle godkendelse af 2. februar 2011. Hedensted Kommune har dog som bemærkning til klagen vedrørende manglende konsekvensvurdering angivet, at det af den samlede VVM-rapport, der blev lavet i forbindelse med ansøgningen om udvidelse af havbruget i 2010, kan udledes, at en fastholdelse af de eksisterende produktionsforhold ikke vil forringe tilstanden i det beskyttede område eller påvirke udpegningsgrundlaget. Kommunen har i den forbindelse blandt andet henvist til rapporten med spredningsmodeller og -beregninger fra 2008 for brugen af medicin og hjælpestoffer ved en produktion som hidtil, hvoraf det fremgår, at der ikke sker forringelser for de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området eller forstyrrelser, der har betydelige konsekvenser for de beskyttede arter.

Nævnet kan konstatere, at den økologiske tilstand mht. de biologiske kvalitetselementer i farvandsområdet generelt ikke kan opfylde kriterierne for god økologisk tilstand i henhold til vandrammedirektivet, ligesom prognosen for opnåelse af gunstig bevaringsstatus for de beskyttede marine naturtyper sandbanker, vadeflader, laguner, bugter og rev i det berørte Natura 2000-område er vurderet ugunstig. Begge forhold primært som følge af udledningen af fosfor og kvælstof fra diffuse kilder som f.eks. jordbruget og spredt bebyggelse samt havbrug.

Nævnet finder det derfor vigtigt, at der i forbindelse med kommunens vurdering af havbrugets påvirkninger af Natura 2000-området fokuseres på såvel havbrugets direkte effekter af udledningen af næringsstoffer, medicin og hjælpestoffer som havbrugets bidrag til den kumulative effekt af den samlede belastningen med disse stoffer i farvandsområdet.

Forinden en miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33 til opdræt af laksefisk på havbruget, som krævet inden 2014, skal der således foretages en konkret vurdering af, om en godkendelse med en ændret placering og en drift med mulighed for udvidelse af produktionen, herunder effekten af etablering af fangkulturer, vil give anledning til negative påvirkninger i forhold til opnåelse af en gunstig bevaringstilstand for de beskyttede arter og naturtyper i det berørte Natura 2000-område.

På baggrunde af de i sagen foreliggende oplysninger finder nævnet ikke, at det kan afvises, at blandt andet en udledning på gns. 6,9 tons kvælstof om året fra havbruget, som i sig selv udgør 1,9 % af den samlede N-belastning til farvandsområdet - især i den periode, hvor biomassen i burene er højest - vil give anledning til perioder med iltsvind og negative påvirkninger af de beskyttede naturtyper i Natura 2000-området.

Strømretningen i farvandsområdet indikerer desuden, at enhver udvidelse af produktionen på havbruget vil give anledning til, at den nuværende ugunstige bevaringstilstand i Natura 2000-området vil forrykkes i negativ retning og dermed fjerne sig fra det punkt, hvor området opnår en gunstig bevaringsstatus for de beskyttede naturtyper. Etablering af fangkulturer kystnært vest for havbruget vil således ikke kunne kompensere for de direkte påvirkninger i Natura 2000-området af en øget produktion på havbruget. Nævnet er i den sammenhæng endvidere bekendt med, at kun udledningen af kvælstof på partikulær form, som udgør omkring 10 % af den samlede kvælstofudledning fra et havbrug, vil være tilgængeligt for fangkulturer af blåmuslinger.

I henhold til Muslinge-dommen vil det altid være nødvendigt at foretage en konsekvensvurdering af et projekts indvirkninger, når der hersker tvivl om udeblivelse af væsentlig virkning på udpegningsgrundlaget.

På denne baggrund finder nævnet ikke, at de foreliggende oplysninger i forbindelse med kommunens miljøgodkendelse af 2. februar 2011 i tilstrækkelig grad dokumenterer, at den med miljøgodkendelsen godkendte drift ikke skader habitatområdets integritet.

Nævnet hjemviser derfor sagen til kommunen med henblik på fornyet behandling. ...

BAT

...

I den aktuelle sag skal nævnet bemærke, at etableringen af fangkulturer kun kan betragtes som BAT, såfremt der kan dokumenteres en effekt af fangkulturerne i forhold til havbrugets udledning af næringsstoffer og med henblik på en optimering af havbruget."

Den 8. maj 2014 udstedte Miljøstyrelsen en miljøgodkendelse til T1 A/S til drift af havbrug syd for øen Endelave. Af miljøgodkendelsen, sagens bilag U-8, fremgår blandt andet:

"MILJØGODKENDELSE

For: T1 A/S, Endelave

...

Placering: Søterritorium syd for Endelave (wgs84)
Anlæg længere end 1 sømil fra land

Hjørner	N-Grader	E-grader
NV	55° 42,724	10° 15,790
NØ	55° 42,724	10° 16,400
SV	55° 42,522	10° 15,790
SØ	55° 42,522	10° 16,400

CVR-nummer: 16038784

...

Godkendelsen omfatter:

Godkendelse til drift af havbrug i farvandet syd for Endelave

...

1. INDLEDNING

T1 A/S har i ansøgning af 17. januar 2012 /1/, revideret 10. december 2013 /3/, søgt godkendelse til drift af havbrug syd for øen Endelave. Havbruget placeres i vandområdet Endelave og Kystvandet fra Norsminde Fjord.

Havbruget får en årlig produktion på op til 2105 tons regnbueørreder. Den samlede slagtevægt bliver 2582 tons vådvægt ved fuld drift, idet sættefiskene vejer 530 tons ved udsætning i netburene. Produktionen vil foregå i 15-20 cirkulære netbure under flyderinge. Hvert netbur har

en diameter på 24 m og en dybde på 16 meter. Anlægget dækker et område på 24 ha ved fuld drift og hæver sig 0,7 meter over havoverfladen. Ansøgningsmaterialet kan ses i bilag A.

Ved fuld drift forventes havbruget at udlede 88 tons kvælstof (N), 9,6 tons fosfor (P), 463 tons B15 (iltforbrugende organisk materiale), samt små mængder medicinrester fra sygdomsbehandling. Der stilles krav til fuld kompensation for det udledte kvælstof.

Produktionen starter med 1524 tons fisk det første år, hvorefter den gradvist udvides til 2105 tons ved fuld drift inden 5 år. Udledningen af næringssalte fra havbruget vil være hhv. 64 tons N og 7 tons P det første år, stigende til 88 tons N og 9,6 tons P ved fuld drift.

Der er foretaget en vurdering af virkningen på miljøet (VVM) på grund af anlæggets dimensioner og risiko for negativ påvirkning af havmiljøet /4/. Da produktionsområdet ligger umiddelbart syd for Natura 2000 område nr. 56 ved Endelave (Bilag C), og det derfor ikke kan udelukkes at produktionen kan have en væsentlig påvirkning på Natura 2000 området, er der også udarbejdet en naturkonsekvensvurdering for havbrugets mulige påvirkning af Natura 2000 området/5/.

Forureningspåvirkningen af nærområdet omkring det ansøgte havbrug er undersøgt ved modellering af spredningen af forurening i vandmassen og i havbunden under produktionsburene. Modelleringen viser, at fortyndingskapaciteten på den valgte lokalitet er så stor, at produktionen ikke medfører væsentlig forurening af nærområdet til havbruget, og at der ikke kan påvises en negativ indflydelse på Natura 2000 området.

T1 A/S vil kompensere for de udledte næringssalte ved dyrkning af blåmuslinger, som efterfølgende høstes og fjernes fra havet. Muslingerne høstes i samme vandområde som havbruget og anvendes efter høst til produktion af fiskefoder, eller spisemuslinger.

Der er etableret 3 muslingeanlæg i As Vig, som hver især forventes at producere 2.000 – 2.500 tons blåmuslinger årligt. Hvert anlæg forventes at kunne fjerne 22- 28 tons kvælstof og 1,6-2,0 tons fosfor ved 2 årlige høst af muslinger med et kvælstofindhold på 1,1 % og et fosfor indhold på 0,08 %.

Det er beregnet at der skal høstes mindst 7.500 tons blåmuslinger årligt, for at kompensere 100 % for det udledte kvælstof fra havbruget ved fuld produktion. Der opnås samtidigt 70 % kompensation for fosfor, så nettoudledningen reduceres til 2,9 tons fosfor ved fuldproduktion.

...

2. AFGØRELSE OG VILKÅR

På grundlag af oplysningerne i ansøgning om miljøgodkendelse, giver Miljøstyrelsen hermed godkendelse til opdræt af regnbueørreder på A Havbrug, ejet af T1 A/S, samt tilladelse til direkte udledning af spildevand fra havbruget.

Miljøgodkendelsen meddeles i henhold til § 33, stk. 1, i miljøbeskyttelsesloven.

Godkendelsen gives på nedenstående vilkår, der er retsbeskyttede i en periode på 8 år fra godkendelsens dato.

Godkendelsen gives på forudsætning af, at der til enhver tid er gyldig placeringstilladelse fra rette myndighed, pt. Naturerhvervstyrelsen.

2.1 Vilkår for miljøgodkendelsen

...

Indretning og drift

...

Net

B4 Der må placeres op til 20 netbure med en diameter på op til 24 meter indenfor havbrugsområdets hjørnekoordinater.

...

Fisk

...

B9 Der må netto produceres op til 2105 tons regnbueørreder årligt.

B10 Der må ikke opbevares fisk i netburene i perioden 31. december til 1. april uden forudgående accept fra Miljøstyrelsen.

...

Kompensationsopdræt

B16 T1 A/S skal årligt dokumentere overfor Miljøstyrelsen, at der er dyrket og høstet en mængde muslinger, eller tang svarende til den mængde næringssalte der udledes fra havbruget.

I beregningerne skal indgå den opgjorte mængde fosfor og kvælstof fra foder og høstede fisk ved sæsonens afslutning.

Dokumentationen skal indeholde oplysninger om høstperiode,

høstede mængder, N og P indhold i muslinger og tang, samt dokumentation for videresalg/levering til anden virksomhed.

Kompensationen for næringssalte skal ske i samme år som næringssaltene udledes fra havbruget.

Næringssaltregnskabet skal følge kalenderåret og dokumentationen fremsendes til Miljøstyrelsens accept senest 1. marts det efterfølgende år.

B17 Kompensationsopdræt skal placeres i samme vandområde som havbruget.

B18 Kompensationsanlæggene skal placeres som angivet i bilag D.

B 1 9 T1 A/S skal årligt fremsende en produktionsplan for den kommende produktionssæson. Planen skal indeholde:

- Forventet mængde udsætningsfisk og nettoproduktion.
- Næringssaltbudget for den kommende sæson (forventet udledning af N og P fra havbruget minus forventet høst af N og P fra kompensationsopdrættene).
- Angivelse af forventet antal netbure i havbruget.

Regnskabsperioden følger kalenderåret og dokumentationen fremsendes til Miljøstyrelsens accept senest 1. marts før den kommende sæson.

B20 Opfiskning af muslinger og tang fra naturlige bestande regnes ikke som kompensationsopdræt og kan ikke indregnes i regnskabet for næringssalte.

Hvis dyrkede muslinger genudsættes i vandområdet skal de fraregnes næringssaltregnskabet.

Årsrapport

F4 T1 skal udarbejde en årsrapport hvert år og fremsende den til Miljøstyrelsen senest 1. marts det efterfølgende år.

Årsrapporten skal indeholde følgende oplysninger

- Fiskenes samlede udsætningsvægt og antal
- Brutto/nettoproduktion af fisk
- Tab af fisk (vægt af døde og undslupne fisk)
- Foderforbrug
- Udledning af kvælstof, fosfor og organisk stof (modificeret B15)
- Regnskab for N og P udledt af havbruget fratrasket N og P opfanget af kompensationsopdræt, samt dokumentation for dette.

- Næringssalt budget for den kommende sæson.
- Anvendt mængde af medicin og hjælpestoffer.
- Uheld med undslupne fisk og forureningsbelastende uheld i øvrigt.
- Egenkontrolldata, herunder eventuel videokortlægning
- Redegørelse for indsatsens for at implementerer renere teknologi (BAT).

...

3.3.2 Indretning og drift

...

Kompensationsopdræt

Kompensationsopdræt af blåmuslinger

Der etableres 3 kompensationsopdræt med blåmuslinger, samt ét tunganlæg i samme vandområde som havbruget, med henblik på 100 % kompensation af det udledte kvælstof. Ved 100 % kompensation af kvælstof har det rådgivende firma C udregnet, at de høstede blåmuslinger samtidigt kompenserer for 70 % af det udledte fosfor, så udledningen reduceres til 2,9 tons fosfor jf. tabel 3.3.

Den tekniske beskrivelse af anlæg og drift af kompensationsopdræt af muslinger og tang er beskrevet i ansøgningsmaterialet og i VVM rapportens afsnit 8 vedrørende kompensation for udledte næringssalte. Driften af muslingeanlæg er reguleret af tilladelser fra Naturerhvervstyrelsen.

Havbruget syd for Endelave vil ved fuld produktion på 2105 tons ørreder årligt, udlede 88 tons N (kvælstof) og 9,6 tons P (fosfor). T1 planlægger at gøre havbruget kvælstofneutralt ved opdræt af blåmuslinger, som høstes 1- 2 gange årligt. Der forventes yderligere kompensation fra dyrkning og høst af sukkertang.

Der benyttes et særligt smartfarmssystem, hvor muslingerne kan høstes maskinelt. Et anlæg dækker et areal på 250x750 meter og rummer typisk 100 smartfarm rør, hvorfra der hænger net til 1 meter over bunden. Der skal etableres 3 smartfarms, som ifølge ansøger hver især kan producere 2000-2500 tons muslinger årligt for at have tilstrækkelig kapacitet til at fjerne næringssaltene ved fuldkapacitet i havbruget.

Da teknikkerne og produktionspotentiallet endnu ikke er klarlagt fuldt ud, udfører T1 forsøg med blåmuslingedyrkning under et statsligt GUDP projekt (grønt udviklings og demonstrationsprojekt) i samarbejde med de rådgivende firmaer C og DHI. De første fuldskalaopdræt på smartfarms er udført i 2012 og 2013.

Det fremgår af ansøgningen og supplerende oplysninger fremsendt til Miljøstyrelsen, at T1 har fået tilladelse til 3

muslingeopdrætsanlæg i As Vig, med henblik på at gøre havbruget kvælstofneutralt.

...

T1 vurderer med, baggrund i en forsøgsproduktion af muslinger i 2012, at indholdet af kvælstof og fosfor er hhv. 1,1 % og 0,08 % af muslingernes vådvægt (inklusive skal). Kvælstofprocenten i muslingerne forventes at kunne optimeres til mindst 1,3 % N. Ved høst af 7.500 tons muslinger vil muslingerne bidrage med fjernelse af 88 tons kvælstof og 6,7 tons fosfor.

T1 har planer om at afsætte muslingerne til konsum, eller foderproduktion og vil i den forbindelse lade et akkrediteret laboratorium udføre repræsentative analyser af N og P indholdet i muslingerne.

...

Kompensationsopdræt af sukkertang

T1 har også tilladelse til at dyrke sukkertang ved Hjarnø Hage. Både muslinge- og tangproduktionen er startet i fuldskalaprojekter i 2012. Der er endnu ikke data for produktion og potentiel næringssaltfjernelse ved tangdyrkning som er flerårig.

Miljøstyrelsens vurdering af kompensationsdyrkning af sukkertang
Miljøstyrelsen vurderer, at sukkertang fremover vil kunne indgå som en del af kompensationen for de udledte næringssalte fra havbruget.

Da der endnu ikke er dokumentation for kvælstoffjernelsen ved høst af sukkertang, kræves der forudgående dokumentation og accept af Miljøstyrelsen før sukkertang kan indgå i næringssaltregnskabet."

Miljøstyrelsens afgørelse blev påklaget, og den 23. december 2014 traf Natur- og Miljøklagenævnet afgørelse i sagen og ophævede Miljøstyrelsens afgørelse. Af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse, sagens bilag K-2, fremgår blandt andet:

"Natur- og Miljøklagenævnet ophæver Miljøstyrelsens afgørelser af 8. maj 2014 om miljøgodkendelse af [...Havbrug] og VVM-tilladelse til etablering af [...Havbrug].

...

Der fremgår af vandplanen s. 79, at der er 3 havbrug i Horsens yderfjord og 2 havbrug i As Vig. Der fremgår derudover følgende vedrørende havbrug:

"

På årsplan bidrager havbrug kun med en mindre del af den samlede næringsstofbelastning til kystvandene. De enkelte havbrug ses i tabel 2.2.5. I sommerperioden hvor næringsstofbelastningen fra land er lav, og mængden af planktonalger i vandet er begrænset af de tilførte næringsstofmængder, kan havbrugenes udledning af kvælstof og fosfor dog lokalt udgøre et væsentligt bidrag til fortsat vækst af planktonalger i vandet.

Sæsonvariationen i udledningen af næringsstoffer fra havbrug skyldes, at fiskene sættes ud i burene om foråret, og fodringen (og hermed udledningen af næringsstoffer) tiltager hen mod slagtingen af fiskene om efteråret. Næringsstofudledningen fra havbrug, omend relativt begrænset set i forhold til den samlede årlige næringsstofbelastning, kommer dog på et kritisk tidspunkt af året, hvor betydningen lokalt ikke nødvendigvis er uvæsentlig i forhold til miljøtilstanden.

Der vil i forbindelse med medicinering af fiskene i burene være en risiko for spredning af eksempelvis antibiotika til det omgivende vandmiljø.

"

Den nuværende økologiske tilstand i deloplandet - Endelave og kystvandet fra Norsminde Fjorde - er i vandplanen for Horsens Fjord vurderet til ringe.

...

Det fremgår af vandplanen, at i sommerperioden, hvor næringsstofbelastningen fra land er lav, og mængden af planktonalger i vandet er begrænset af de tilførte næringsstofmængder, kan havbrugenes udledning af kvælstof og fosfor lokalt udgøre et væsentligt bidrag til fortsat vækst af planktonalger i vandet.

Det er på denne baggrund nævnets vurdering, at yderligere belastning med næringsstoffer kan påvirke Natura 2000-området væsentligt.

...

For det første bemærker Natur- og Miljøklagenævnet, at for miljøparametrene (ilt, næringsstoffer, klorofyl, etc.) gælder, at selv kortvarige og lokale påvirkninger kan gøre permanent skade på organismer og habitater. Det er på denne baggrund nævnets opfattelse, at vurderingen efter habitatbekendtgørelsens § 7 skal indeholde en vurdering af påvirkningen i kortere tidsperioder (indenfor 1-2 uger).

Natura 2000-konsekvensredegørelsen indeholder ikke en vurdering af effekten på Natura 2000-området af påvirkningen af havbrugets udledning i sådan kortere perioder.

For det andet har Natur- og Miljøklagenævnet konstateret, at figurer 17

for beregnet hastighed og retning af bund-, midter- og overfladestrøm ved [...Havbrug] for perioden april-november 2005 viser, at strømmen ved havbruget i især de øvre lag i perioder vil have en nordlig retning. Det vil sige i sommerperioden, og i den periode, hvor det anføres i vandplanen, at næringsstofftilførsel fra havbrug til Natura 2000-område nr. 56 lokalt kan udgøre et væsentligt bidrag til fortsat vækst af planktonalger i vandet.

...

Det indebærer efter Natur- og Miljøklagenævnets opfattelse, at det ved vurderingen efter habitatbekendtgørelsens § 7 med tilstrækkelig sikkerhed skal udelukkes, at næringsstoffudledningen fra havbruget og udledningerne ved nordlig strømretning kan føre til skade på Natura 2000-område nr. 56. Det bemærkes herved, at etableringen af muslingeopdrættene ikke har betydning for denne vurdering, allerede fordi muslingebrugene ikke er placeret i nordlig strømretning fra [...Havbrug].

Natura 2000-konsekvensredegørelsen indeholder ikke en vurdering af, om det med tilstrækkelig sikkerhed kan udelukkes, at Natura 2000-område nr. 56 kan lide skade ved nordlig strømretning.

...

Sammenfattende finder Natur- og Miljøklagenævnet, at det med Natura 2000-konsekvensredegørelsen ikke med tilstrækkelig sikkerhed er udelukket, at etableringen af [...Havbrug] kan medføre skade på Natura 2000-område nr. 56.

Det er Natur- og Miljøklagenævnets opfattelse, at dette er en væsentlig retlig mangel, der fører til ophævelse af Miljøstyrelsens afgørelse af 8. maj 2014 om miljøgodkendelse af [...Havbrug].”

Den 12. maj 2015 udstedte Hedensted Kommune en miljøgodkendelse til T1 A/S vedrørende Havbruget T2, sagens bilag U-4-2. Af miljøgodkendelsen fremgår blandt andet:

”Miljøgodkendelse

Efter miljøbeskyttelseslovens § 33 af Havbruget T2 beliggende i As Vig til opdræt af laksefisk i netbure samt tilladelse efter lovens § 27 til udledning af organisk stof, medicin og hjælpestoffer.

Havbruget er omfattet af godkendelsesbekendtgørelsens bilag 2 punkt 1 203 ”Havbrug dvs. opdrætsanlæg bestående af netbure, trådkasser eller lignende placeret i marine vandområder, og hvis drift forudsætter anvendelse af foder.”

Miljøgodkendelsen erstatter alle tidligere meddelte tilladelser, som hermed ophæves.

Godkendelsens gyldighed er betinget af NaturErhvervsstyrelsens placeringsgodkendelse.

...

Sammendrag

Havbruget T2 er beliggende i den nordlige del af As Vig vest for Natura2000-område nr. 56. Længere mod syd ligger M Havbrug. Derudover ligger der tre havbrug længere mod nord ud for Hjarnø. Disse tre ligger tæt på grænsen til et Natura2000-område delvis indenfor.

Området ligger i hovedvandområde Horsens Fjord 1.9. Det fremgår af Vandplanen for området, at der samlet set skal ske en reduktion i såvel kvælstof- som fosfortilførsel til vandområdet, men tiltag realiseres primært ved at begrænse den landbaserede udledning. Det fremgår af Vandplanen, at begrænsning af udledning fra de eksisterende havbrug ikke er et indsatsområde.

Havbruget T2 har tilladelse fra 1997 til produktion reguleret ved et fastsat maksimalt foderforbrug og tilsvarende udledning af næringsstoffer.

Havbruget GG fik i 1998 tilladelse til at flytte produktionen med halvdelen til henholdsvis T1 og T2. Flytning af produktionen betød reelt en udvidelse af de to havbrug, men samtidigt en nedlæggelse af GG Havbrug.

Den hidtil tilladte udledning for Havbruget T2, inklusiv bidraget fra Alrø Sund, er 9 tons kvælstof og 1 tons fosfor om året, svarende til den maksimalt fastsatte foderkvote.

I 2011 meddelte Hedensted Kommune miljøgodkendelse til havbruget med samme udledningsgrænse, men med tilladelse til, indenfor denne, at udvide produktionen, såfremt der fuldt ud blev kompenseret for den ekstra udledning af stoffer, som en produktionsudvidelse ville medføre.

Godkendelsen blev påklaget og hjemvist af Natur og Miljøklagenævnet til fornyet behandling.

Nærværende godkendelse gælder for de aktuelle hidtil gældende forhold, men uden mulighed for produktionsudvidelse. Der er således heller ikke krav om kompenserende anlæg.

Der er i godkendelsen lagt vægt på, at udledning af medicin og hjælpestoffer til vandområdet begrænses mest muligt, men at udledning af kvælstof og fosfor skal fastholdes på nuværende niveau.

Udarbejdelse af miljøgodkendelsen kan sammenlignes med, at eksisterende miljøgodkendelser på en virksomhed, revurderes, idet

havbruget har en gældende tilladelse.

Det fremgår ikke entydigt af lovgivningen, om der skal udarbejdes foreløbig vurdering og/eller en konsekvensvurdering for Natura2000-området. Det fremgår dog af vejledningen, at en revurdering i sig selv ikke udløser krav herom, ligesom kravet heller ikke omfatter lovligt drevne og godkendte virksomheder.

Hedensted Kommune har dog besluttet, at der skal laves en foreløbig vurdering af, om havbrugene påvirker Natura2000-området væsentligt. Screeningen har vist, at dette ikke er tilfældet, hvorfor der ikke gennemføres en konsekvensvurdering.

Havbruget er omfattet af reglerne om VVM, men da der hverken er ændringer eller udvidelser på havbruget, og det samtidig er omfattet af Vandplanen, skal der ikke ske anmeldelse om VVM

Begrundelse

Hedensted Kommune har vurderet havbrugets påvirkning på det omgivende miljø. Der er foretaget en foreløbig vurdering af især påvirkning af det nærved liggende Natura2000-område. I vurderingsgrundlaget for miljøgodkendelsen indgår Vandplan, Naturplan samt en screening for påvirkning af Natura2000-området.

Nationale og lokale historiske overvågningsrapporter er gennemgået, for at vurdere om der kan ses sammenfald mellem havbrugsdrift og f.eks. forekomsten af iltvind. Der kan ikke påvises en direkte sammenhæng i de tilgængelige data.

...

På baggrund af den foreløbige vurdering af habitatpåvirkningen, er det kommunens opfattelse, at det er sandsynliggjort, at den tilladte anvendelse og udledning af medicin og hjælpestoffer, ikke vil påføre væsentlige samfundsmæssige gener eller ulemper, og heller ikke vil hindre bevarelsen af omgivelsernes kvalitet og eller hindre, at Vandplanens målsætning kan opfyldes.

Det vurderes desuden, at der ikke sker forringelser for de naturtyper, der er anvendt ved udpegning af de internationale beskyttelsesområder, og at der ikke sker forstyrrelser, der har konsekvenser for de arter, der er beskrevet i udpegningsgrundlaget, herunder Bilag IV-arter.

Samlet finder Hedensted Kommune det godtgjort, at der i muligt omfang er indtænkt BAT i havbrugets fremtidige drift, hvorfor Hedensted Kommune godkender Havbruget T2 til fortsat drift med den samme udledningsgrænse for kvælstof og fosfor som ansøgt.

Kommunens afgørelse

Hedensted Kommune godkender efter miljøbeskyttelseslovens § 27 og 33 Havbruget T2 beliggende i As Vig på følgende vilkår:

...

Indretning og drift

...

- 8) Når nettene udlægges om foråret, skal koordinaterne for hvert netbur sendes til tilsynsmyndigheden
- 9) Hvis der udsættes fisk inden 1. april skal det meddeles til tilsynsmyndigheden.
- 10) Forsøgsvis overvintring af fisk tillades i en periode på højest tre vintre og i højest tre bure ad gangen. Overvintring må ikke ske i samme netbur/position to vintre i træk.

...

- 12) Plan for evt. overvintring skal sendes til tilsynsmyndigheden senest 1. oktober til godkendelse.

...

- 15) Der må kun udsættes regnbueørreder. ...
- 16) Der må kun anvendes højeenergigtørfoder i anlægget, med et smuldindhold på højst 1 %. Smuld defineres som den fraktion, der passerer en sigte med en maskevidde 0,25 gange foderpillens tværmål.

...

- 19) Mængden af bløgede fisk skal indføres i en driftsjournal.

...

Udledning af næringsstoffer

- 27) Den samlede udledning må de enkelte år ikke overstige 8.950 kg N/år kvælstof og 1.000 kg P/år.
- 28) Udledningen pr. netto-tons produceret fisk må ikke overstige 47,5 kg kvælstof og 6 kg fosfor.
- 29) Inden for havbrugets nærområde må der ikke ske en varig ophobning i sedimentet af kvælstof, fosfor kobber og organisk stof, udtrykt ved glødetab, eller medicin. Ved varig ophobning forstås, at koncentrationen af de pågældende stoffer ikke må være signifikant stigende over tid.

...

Egenkontrol

- 40) Sedimentets koncentration af tørstof, Cu, N, P og organisk stof (som tørstofindhold og glødetab) undersøges på fire lokaliteter indenfor havbrugsområdet. Prøvetagningssteder skal være

repræsentativt fordelt og ligge såvel under bure som mellem dem samt to referencelokalitet mindst 100 m fra havbrugsområdet placeret hhv. nord og syd for området.

...

- 49) Havbruget skal føre driftsjournal i et omfang, der muliggør udarbejdelse af en årsopgørelse. Driftsjournalen skal være tilgængelig for tilsynsmyndigheden og opbevares i mindst fem år.
- 50) Havbruget skal udarbejde en årsopgørelse, der senest den 15. februar det efterfølgende år indsendes til tilsynsmyndigheden. Årsopgørelsen skal mindst indeholde følgende oplysninger:
  - a) Udsætning, vægt og antal.
  - b) Bruttoproduktion, vægt og antal.
  - c) Nettoproduktion, vægt og antal.
  - d) Tab, herunder døde og undslupne fisk, vægt og antal.
  - e) Foderforbrug, vægt, specificeret på art og sammensætning.
  - f) Udledning af kvælstof, fosfor og organisk stof.
  - g) Medicin- og hjælpestofforbrug, specificeret på mængde, art og aktivt stof.
  - h) Egenkontrolldata.
  - i) En skriftlig redegørelse vedrørende indsatsen for anvendelse af BAT, herunder begrænsning af udledningen af næringssalte og tekniske muligheder for bedre foderstofudnyttelse, samt for anvendelse af medicin og andre hjælpestoffer.

...

Øvrige bemærkninger

Havbruget må ikke ændres eller udvides driftsmæssigt på en møde, der indebærer forøget forurening, før udvidelsen eller ændringer er godkendt af godkendelsesmyndigheden, jf. miljøbeskyttelseslovens § 33. Godkendelsesmyndigheden afgør, om en ændring eller udvidelse kræver miljøgodkendelse.

...

Grundlaget for godkendelsen

...

Forureningsbegrænsende foranstaltninger og BAT

Produktionen giver en direkte udledning til havet af næringsstoffer. Af såvel Nordisk Råds rapport om BAT i Norden som Miljøstyrelsens vejledning om godkendelse af saltvandsbaseret fiskeopdræt fremgår det, at det regnes for BAT, at en del af disse næringsstoffer optages af fangkulturer af muslinger, makroalger og lignende i vandområdet.

Der er i vandområdet udlagt anlæg til udvikling af muslinger i nærheden af havbruget. Hertil anvendes såkaldte "Smartfarms", som er

rørpontoner med et påmonteret net, hvorpå muslinger naturligt sætter sig og vokser. Muslinger filtrerer vandet og optager næringsstoffer fra f.eks. fiskeproduktionen.

Havbrugets erfaringer fra tidligere års muslingeopdræt og høst viser, at der er en stabilmængde af muslinger på de Smartfarms, der udlægges til formålet. Det antal Smartfarms, der udlægges er proportionalt med den mængde muslinger, der kan høstes og dermed den mængde kvælstof og fosfor, der kan fjernes fra vandområdet.

Havbruget er desuden i gang med forsøg med fangkultur af sukkertang. Tangsporer podes på liner og udlægges fra oktober til april. Under væksten optages næringsstoffer fra vandet. Vækstperioden er henover vinteren og tangen høstes i foråret fra april til juli. Når disse forsøg er evalueret, og der foreligger et konsistent resultat, kan den reduktion af næringssalte, som høsten af macroalger udgør, også udnyttes til en produktionsudvidelse, som ikke kan tillades på nuværende tidspunkt.

Disse anlæg med fangkulturer har Natur og Miljøklagenævnet i tre afgørelser afvist som acceptabel "rensemethode" og konkluderet, at de ikke er BAT. Derfor indgår næringsstofoptagelsen i anlæggene ikke i havbrugets kvælstof-fosfor-regnskab.

...

Vurdering

Natur og Miljøklagenævnet har truffet afgørelsen om, at opdræt af muslinger og dyrkning af sukkertang som kompensation for næringsstofudledning ikke kan betragtes som BAT.

Der ændrer dog ikke på, at høst af muslinger og sukkertang og dermed fjernelse fra vandområdet, alt andet lige vil fjerne såvel kvælstof som fosfor fra vandområdet.

Kommunen anerkender dog, at denne fjernelse ikke kan indgå i næringsstofregnskabet som BAT."

Af "KOMBI-Opdræt", faglig rapport fra Dansk Akvakultur nr. 2015-12, sagens bilag K-1, fremgår blandt andet:

"1. INDLEDNING

...

Projektet "KOMBI – Opdræt. Kombinationsopdræt af havbrugsfisk, tang og muslinger til foder og konsum" er et GUDP projekt (Grøn Udvikling og Demonstrationsprojekt). Projektets formål er at kunne dokumentere, om kompensationsopdræt af muslinger og tang i storskala er et anvendeligt operationelt og økonomisk bæredygtigt

virkemiddel til kvælstoffjernelse ved havbrug.

Projektet er udført i et samarbejde mellem nedenstående deltagere fra 15. december 2011 til 30. juni 2015.

Deltagere: T1: T3, JJ, D, KK, LL; C: MM (ansvarlig for faglig projektledelse), NN og OO; DTU Fødevareinstituttet: PP; DTU Miljø: ...; DHI: QQ; ...: RR/SS; ... : TT (indtil juni 2014) ; Dansk Akvakultur: UU (overordnede projektledelse).

Projektet er finansieret under GUDP ordningen med en egenbetaling på 40 - 60% for virksomhederne. GUDP ordningen er finansieret gennem EUs fiskerifond og gennem den danske stat. Projektdeltagerne vil hermed takke de bevilgende myndigheder for støtten.

Projektets grundidé er at muliggøre en udvidelse af havbrugsproduktionen af fisk uden at forøge belastningen af vandmiljøet med kvælstof (N), samtidig med at der udvikles et forretningsområde baseret på produktion af tang til konsum og muslinger til foder.

Kort sagt går projektet ud på at kombinere opdræt af fisk, muslinger og tang, samtidigt med, at der sikres en kombineret indtjening fra produktion af fisk, muslingeproduktion og tangproduktion.

...

Efter flere års ansøgnings- og dokumentationsproces fik T1 i maj 2014 godkendt det nye havbrug med krav om 100 % kompensation af kvælstofudledningen og under forudsætning af, at produktionen blev opbygget gradvis, så kompensation og udledning kunne følges ad. Muslinge- og tanganlægget har været drevet på lokaliteten siden opstart i 2011-2012.

Opdræt af muslinger og tang er velkendte produktionsformer i Danmark, men der er ingen driftsmæssige eller økonomiske erfaringer med produktion af muslinger og tang i stor en skala, som der er nødvendigt for at kompensere for den ønskede forøgede produktion af fisk havbrug.

Ved start af KOMBI-opdræt havde muslinge- og tangproduktion således stort set kun foregået i pilotskala, så projektet skulle udvikle drifts- og høstmetoder, anbefale bedste høsttidspunkter, vurdere muligheder for tangforædling samt udvikle økonomiske bæredygtige anvendelsesmetoder til store mængder kompensationsopdrættede muslinger og tang.

Samtidigt skulle KOMBI-opdræt undersøge anvendelsesmuligheder for

den producerede biomasse af tang og muslinger.

Gennem projektet har der været meget stor national og international interesse for projektet, da tang og muslingeproduktionen kombineret med udvidelse af havbrug, har været det første fuldskala kompensationsopdræt i verden inspireret af IMTA-konceptet (Integrated Multitrophic Aquaculture = IMTA).

Nærværende rapport er lavet af hele projektgruppen. Hovedforfatterne, der er ansvarlige for de enkelte kapitler, er anført først i kapitlerne. Da projektgruppen er en blandet gruppe fra forskere til praktiske folk, vil skrivestilen i de enkelte kapitler være noget forskellig.

...

4. MUSLINGER – YNGELOPSAMLING OG PRÆDATORER

...

4.7 Sammenfatning – Optimering og perspektivering

Muslingesetling og biomasseudvikling

...

Det vurderes, at det under optimale forhold og betingelser, dvs. uden nævneværdig prædation fra søstjerne eller edderfugle, er sandsynligt, at der kan produceres op til 22-25 tons muslinger pr. rør til høst om efteråret, min. 6 måneder efter setling. Et biomasseniveau af den størrelse pr. SmartUnit vil medføre en total biomasse på 2.200-2.500 tons per muslingeanlæg med 100 rør på 18,8 hektar (250m x 750m). Dette svarer til et produktionspotentiale på ca. 117— 133 tons muslinger pr. hektar. Der er dog endnu ikke registreret produktion under optimale forhold.

...

12. VURDERING AF MILJØEFFEKTER VED KOMPENSATION SOPDRÆT

...

Modelberegninger

Der er gennemført modelanalyser af miljøeffekter fra muslingeanlæggende i As Vig, i forbindelse med VVM arbejdet i forhold til etablering af A Havbrug, T1 2014. Modelberegningerne er gennemført under forudsætning en årlig produktion på 10.000 tons muslinger på opdrætsanlæggene, modsvarende optimal produktion/belastning. Resultaterne giver en god indikation af, hvor store effekter der kan forventes for de enkelte

miljøparametre og resultaterne kan anvendes ved eventuel planlægning af feltundersøgelser til dokumentation af miljøeffekterne.

Modelberegningerne viser at miljøeffekterne ved maksimal produktion vil være relativt beskedne.

Hverken produktionskapaciteten eller den faktiske produktion af muslinger i anlæggende har på noget tidspunkt været oppe i nærheden af den maksimale potentielle produktion og derved den produktion der er anvendt ved modelberegningerne. Det skyldes at der i projektperioden kun har været etableret SmartUnits til Ca. 25% udnyttelse af produktionsområderne, samt at der specielt i årene 2013 og 2014 har været markant prædation på muslingerne fra søstjerner og edderfugle.

...

Konklusion på modelberegninger

Modelberegningerne viser, at der ved maksimal produktion i muslinge anlæggene i As Vig 1-3 kan være en markant forbedring af sigtddybden umiddelbart ved muslingeopdrættene. Den forbedrede sigtddybde skyldes reduktion i mængden af planktonalger pga. muslingernes filtration af havvandet. Maksimal produktion af muslinger vil ligeledes medføre en markant lokal forøgelse af koncentrationen af uorganiske næringsstoffer (især NH_4), men denne forøgelse vil ikke give anledning til forøget pelagisk primærproduktion pga. muslingernes effektive filtrering af havvandet.

...

13. FORRETNINGSPLAN FOR HAVBRUGSPRODUKTION BASERET PÅ KOMPENSATIONSPRODUKTION AF MUSLINGER OG TANG

...

T1 driver en akvakulturvirksomhed med en samlet omsætning på ca. 70 mio. kr./år, og med 27 fastansatte i hele virksomheden. I slagteperioden er yderligere ca. 50 personer ansat fra september til januar. Virksomheden har sikret produktionsstabilitet ved at håndtere hele værdi- og produktionskæden, fra klækning af regnbueørred, opdræt af ørred i ferskvandsdambrug til portionsørred eller udsætningsfisk (600g), videreopdræt i havbrug (3- 3,5 kg), til slagtning og videresalg. Der opdrættes udelukkende hunner, og rogn udgør en stor del af omsætningen.

T1 har igennem flere år arbejdet på at udvikle et produktionskoncept, hvor produktionen sætter nye standarder for udledning af næringsstoffer og hjælpestoffer. Der arbejdes på drift af havbrug uden anvendelse af kobber som anti-fouling på net, opdræt på

lokaliteter med kraftig strøm på virkning og vaccinerings af fisk før udsætning, for at minimere mediciforbrug.

T1 har gennem projektet etableret en omfattende storskala produktion af både blåmuslinger og tang, i forsøget på at opsamle en næringsstofmængde (N og P) svarende til den merudledning der sker ved en forøget produktion af fisk i havbruget i kystområdet. Virksomheden har i tæt samarbejde med vidensinstitutioner indsamlet et stort erfaringsgrundlag og faktisk viden, om både drift og effekter af koblingen mellem fiskeproduktion i havbrug og andre typer af akvakulturaktiviteter. Udviklingsarbejdet omfatter etablering af tangproduktion og muslingeproduktion som kompensationsopdræt til havbrug.

...

De politiske og forvaltningsmæssige rammebetingelser

Miljøstyrelsen har givet godkendelse til at anvende muslinger til fjernelse af næringsstoffer udledt fra T1s forøgede produktion i forbindelse med etablering af det nye A Havbrug. Der var således etableret et administrationsgrundlag, der muliggjorde anvendelse af muslingeproduktion som reduktion for udledning af næringsstoffer i forbindelse med etablering af et nyt havbrug. Desværre ophævede Natur- og Miljøklagenævnet Miljøstyrelsens miljøgodkendelse af A Havbrug december 2014.

...

Projektforløbet:

...

2014-2015

Sommeren i 2014 var hård for både tang- og muslingeproduktionen, da den usædvanlige varme sommer viste sig at have stor negativ effekt på produktiviteten.

Tangen voksede fint i foråret, men det meste af produktionen gik tabt da anlægget ikke var undersøgt tilstrækkeligt. Tangen kunne ikke tåle det kraftige sollys og det varme vand.

Muslingernes gydning var spredt ud over en længere periode end normalt, og der blev ikke gydt i de mængder, der tidligere er oplevet i både As Vig og ved Sælkrogen. Derudover var der stor vækst af rødalger der "forhindrede" en god massiv settling, og derved formindskedes antallet af muslinger som fandt en plads på Smart Farm nettene. Endeligt medførte den meget tørre sommer (ingen regn) at mængderne af kvælstof tilført fra land var stærkt begrænset, og det bevirkede at muslingerne ikke havde nær den samme fødebiomasse at

græsse på som i de tidligere år.

Udbyttet ved produktion af 2 årige muslinger er for lille i forhold til driftstiden. Det ses tydeligt, at jo længere tid muslingerne opholder sig på anlægget desto mere falder antallet pr. m² net.

Stormen i efteråret 2014 havde meget lille negativ effekt på T1s driftsanlæg, og der var stort set ingen tab eller ekstra arbejde.

T1 modtog d. 23. dec. 2014 Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse om at A Havbrug ikke kunne bevare miljøgodkendelse og VVM tilladelse til forsat drift.

2015 og fremtiden

Det første kvartal i 2015 har virksomheden og bestyrelsen anvendt til at revurdere driftsmulighederne, efter Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse i klagen over A Havbrug med dertil hørende kompensationsanlæg.

Der viser sig naturligvis en del forhindringer for den videre drift af de rensende biogene rev/fangkulturer, da øget fiskeproduktion klart var det bærende økonomiske incitament for virksomheden til at drive disse eksperimenterende/kompenserende akvakulturanlæg. Derudover bærer virksomheden nu på den økonomiske belastning af store investeringer både i driftsmaterialer, betalte konsulenttydelser, betalings rater fra Styrelsernes arbejde og en uanvendelig mængde 2 årige udsætningsfisk, planlagt til produktionsåret 2015. Konsekvenserne af disse investeringer forgrener sig ud i alle kroge af virksomheden, men er alle foretaget i forbindelse med den forventede øgende produktionsmængde.

Handlingsplan

Første indsats var at trimme virksomheden til den nuværende produktion mht. medarbejdere, planlagte bygningsudvidelser og investeringer, samt iværksatte andre forsøg for at minimere udgifterne. Bestyrelsen og virksomheden vurderer, at driften bør videreføres på allerede eksisterende akvakultur anlæg, så den etablerede produktion og driftserfaring bevares. Det er dog udelukket, at de planlagte udvidelser kan effektiviseres før, der er en sikker lovmæssig kobling mellem en øget fiskeproduktion og driften af muslinger og tang.

Opbremsningen og stagningen betyder at en del samhandelsaftaler og rammeordre til afsætning af både muslinger og tang, nu må enten annulleres eller ned justeres i foråret 2015, samt naturligvis tab af samarbejdspartnere, der ønskede at aftage større biomasser som f.eks. foder og større fødevarer producenter.

14. FANGKULTURER MED MUSLINGER OG TANG SOM VIRKEMIDDEL TIL KVÆLSTOF- OG FOSFORFJERNELSE

...

Et af projektets formål er at vurdere om fangkultur, i form af dyrkning af muslinger og tang, er et operationelt og økonomisk bæredygtigt virkemiddel til kvælstoffjernelse i forbindelse med vækst i havbrug. Kort sagt om det er muligt at kombinere opdræt af fisk, muslinger og tang, samtidigt med at der sikres en bæredygtig økonomi ved en kombineret indtjening fra produktion af fisk, muslinger og tang.

Den tidligere regerings Akvakulturudvalg (2010) fandt, at udvikling og anvendelse af fangkultur er en mulighed for vækst i akvakultur; "udvalget finder, at en fortsat produktionsudvikling af dansk havbrug kan ske bl.a. ved en udvikling af fangkulturer som muslinger og tang, der kan sikre, at fiskeproduktionen efterhånden bliver kvælstofneutral, og som samtidig kan give grundlag for nye produkter, der kan anvendes kommercielt i fødevarer- eller foderindustrien."

...

14.3 Høst

I 2014 indvejede T1 555 tons blåmuslinger, som primært blev aftaget af European Protein. Den indvejede tanghøst var i opstartsårene i 2013 og 2014 på henholdsvis 3 og 8 tons. Hovedparten af tangen blev afsat til human konsum. Udover den indvejede høst er der gennem forsøgsårene løbende høstet betydelige mængder af både muslinger og tang, der er anvendt til forsøg med anvendelse af muslinger og tang som råmateriale ved produktion af "fiskemel" til fiskefoder og øvrige formål inkl. test af transport af muslingeyngel til udlægning i andre vandområder og levering af muslinger til "opfedning" i havhaver.

...

14.6 Sammenfatning

Der har været en række udfordringer i forbindelse med produktionen af muslinger og tang i forsøgs årene 2013-2014, som i opstartsårene har umuliggjort en optimal produktion og høst. Muslingeanlæggene er endnu ikke udbygget til fuld kapacitet, og der produceres og høstes endnu ikke maksimalt.

Muslingeproduktionen skulle tilpasses vilkårene i Miljøgodkendelsen af A Havbrug. Planen var at udbygge muslingeanlæggenes kapacitet til 100 SmartFarm units pr anlæg og optimere høst og drift, samtidigt med at fiskeproduktionen blev udvidet op til max godkendt kapacitet. Natur- og Miljøklage nævnet ophævede miljøgodkendelsen til A Havbrug i december 2014, så "driveren" til at optimere og

udbygge muslingeproduktionen mangler pt.

Det er endnu ikke endeligt afklaret, om der kan produceres den planlagte biomasse i muslingeanlæg gene i As Vig (og Sælkrogen), der er nødvendige for at kompensere for næringsstofftabet ved den planlagte fulde produktion af fisk i A Havbrug.

Der er således for tidligt, at konkludere om fangkultur, baseret på produktion af blåmuslinger i As Vig og Sælkrogen kan komme op på et niveau, så det kan anvendes som et operationelt økonomisk bæredygtigt virkemiddel i forbindelse med produktion af havbrugsfisk i området.

Såfremt muslingeproduktionen kommer op på den optimale kapacitet og med stabil årlig leveringsgaranti til aftagere, vil den måske kunne fungere som operationelt virkemiddel. Hvorvidt muslingeproduktionen vil fordyre havbrugsproduktionen i forhold til havbrug, hvor der ikke er krav om kompensation, vil være afhængig af omkostninger og pris for kompensationsopdrættede muslinger.

Der er en betydelig variation i indholdet af næringsstoffer over året bl.a. i forhold til alder og størrelsen på muslinger og tang, hvorfor det er væsentligt at time høsten over til året til det tidspunkt, hvor næringsindholdet er størst, såfremt fokus fortsat vil ligge på kvantitativ næringsstoffjernelse ved høst fremfor kvalitet til konsum eller foder.

***

En forvaltningspraksis hvor fiskeproduktionens tab af kvælstof skal opsamles inden for samme kalenderår i fangkulturer vil medføre, at havbrugene skal opbygge en meget stor ekstra produktionskapacitet for at opnå sikkerhed for at kunne samle tilstrækkelige næringsstoffer op. Derfor anbefales, at der laves et mere smidigt forvaltningsgrundlag, der kan tage hensyn til produktionssvingninger fra sæson til sæson.

***

15. SAMMENFATNING OG KONKLUSION

***

Virkemiddel og administrationsgrundlag

Der endnu for tidligt, at konkludere om fangkultur, baseret på produktion af blåmuslinger i As Vig og Sælkrogen kan komme op på et niveau, så det kan anvendes som et operationelt økonomisk bæredygtigt virkemiddel i forbindelse med havbrugsproduktionen i området.

På baggrund af det store arealforbrug vurderes, at tang som effektiv kvælstoffangkultur ikke er attraktivt, medmindre der kan optimeres

væsentligt på arealudbyttet.”

Af en driftsjournal fra 2015, sagens bilag F-1-21-1-1, fremgår blandt andet vedrørende Hundshage 2015, udsætning april 2015, at der i bur 9 er oplyst 181.081 stk. ”Coho” fra ”VV klækkeri”.

Af driftsjournaler fra 2016, sagens bilag F-1-22-1-1, fremgår det blandt andet, at der fra VV Klækkeri er udsat ”Coho baby” og Coho”. Vedrørende Hundshage 2016, udsætning april 2016, at der i bur 2 er oplyst 192.013 stk. ”Coho baby” fra ”VV klækkeri”.

Ved ansøgning dateret den 26. september 2017, sagens bilag F-1-44-3, ansøgte T1 A/S om miljøgodkendelse til fra adressen ... i Juelsminde at have klækkeri. Af ansøgningen fremgår blandt andet:

”Beskriv det ansøgte projekt

Redegørelse:

Der ansøges om miljøgodkendelse af VV Klækkeri. VV Klækkeri er autoriseret som akvakulturbrug i henhold til Lov om hold af dyr jf. bekendtgørelse af lov nr. 873 af 9. juni 2013 om hold af dyr (bilag 9 Autorisations bevis for VV Klækkeri) Sideløbende med denne ansøgning ansøges der også om ombygning og udvidelse af nuværende driftsbygning (Nr 4 i BBR) på ..., 7130 Juelsminde for at skabe bedre rammer for VV Klækkeri. Bygningen er allerede i 2014/2015 blev renoveret og klarhjørnt til Klækkeri, men vil med en udvidelse på 47m2 forbedre forholdene for opdræt.”

Af havbrugsskema for 2013 vedrørende Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-6, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1, at der blev udsat 193.500 regnbueørreder, at der blev opfisket 178.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 226.900 kg, at foderkvotienten var på 1,08, at der blev udledt 8,223 tons kvælstof og 0,840 tons fosfor, og at der i alt var tilført 245,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2013 vedrørende T1, sagens bilag F-1-18-2-6, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1, at der blev udsat 193.500 regnbueørreder, at der blev opfisket 182.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 254.365 kg, at foderkvotienten var på 1,12, at der blev udledt 8,910 tons kvælstof og 0,896 tons fosfor, og at der i alt var tilført 285,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2014 vedrørende Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-1, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1, at der blev udsat 173.000 regnbueørreder, at der blev opfisket 165.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 220.600 kg, at foderkvotienten var på 1,11, at der blev udledt 8,422 tons kvælstof og 0,872 tons fosfor, og at der i alt var tilført 245,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2014 for T1, sagens bilag F-1-18-2-1, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1, at der blev udsat 109.000 regnbueørreder, at der blev opfisket 102.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 252.730 kg, at foderkvotienten var på 1,13, at der blev udledt 9,938 tons kvælstof og 1,036 tons fosfor, og at der i alt var tilført 285,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2014 for A Havbrug, sagens bilag F-1-29-1, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 70.276 regnbueørreder, at der blev opfisket 67.437 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 98.687, at foderkvotienten var på 1,2 %, at der blev udledt 3,6 tons kvælstof og 0,16 tons fosfor, at der i alt var tilført 129,9 tons foder, og under punktet bemærkninger fremgår: "Der er ikke anvendt antifauling behandling på burene i A Havbrug, og alle fisk var vaccineret, jf. miljøgodkendelsen. Produktionen var i 2014 ca. 7,75% af maksimal produktion, jf. miljøgodkendelsen."

Af indberetningsskema for hav- og saltvandsdambrug kompensationsregnskab vedrørende 2014 modtaget i Miljøstyrelsen den 27. februar 2017 vedrørende Havbruget A, sagens bilag F-1-29-10-2, fremgår blandt andet, at havbruget ved kompensationsproduktion af 602.054 kg muslinger fjernede 6.020,5 kg kvælstof og 361,2 kg fosfor.

Af havbrugsskema for 2015 for Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-2, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 188.505 regnbueørreder, at der blev opfisket 188.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 228.100 kg, at foderkvotienten var på 1,07, at der blev udledt 8,159 tons kvælstof og 0,831 tons fosfor, og at der i alt var tilført 245,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2015 for T1, sagens bilag F-1-18-2-2, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 201.300 regnbueørreder, at der blev opfisket 144.000 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 261.780 kg, at foderkvotienten var på 1,09, at der blev udledt 8,563 tons kvælstof og 0,851 tons fosfor, at der i alt var tilført 285,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2016 for Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-3, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 115.300 regnbueørreder, at der blev opfisket 111.305 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 226.195 kg, at foderkvotienten var på 1,08, at der blev udledt 8,168 tons kvælstof og 0,835 tons fosfor, og at der i alt var tilført 245,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2016 for T1, sagens bilag F-1-18-2-3,

fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 128.000 regnbueørreder, at der blev opfisket 123.500 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 267.312 kg, at foderkvotienten var på 1,07, at der blev udledt 9,434 tons kvælstof og 0,953 tons fosfor, og at der i alt var tilført 285,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2017 for Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-4, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 185.000 regnbueørreder, at der blev opfisket 181.260 regnbueørreder, at nettoproduktionen i levende vægt var på 232.437 kg, at foderkvotienten var på 1,06, at der blev udledt 8,105 tons kvælstof og 0,817 tons fosfor, og at der i alt var tilført 245,0 tons foder.

Af havbrugsskema for 2017 for T1, sagens bilag F-1-18-2-4, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn var angivet som T1 A/S, at der blev udsat 168.066 regnbueørreder og 15.000 "coho onc. kisutch", at der blev opfisket 164.933 regnbueørreder og 14.481 "coho onc. kisutch", at nettoproduktionen i levende vægt var på 275.889 kg, at foderkvotienten var på 1,03, at der blev udledt 9,329 tons kvælstof og 0,929 tons fosfor, og at der i alt var tilført 285 tons foder.

Af havbrugsskemaet for 2018 vedrørende Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-11, fremgår det blandt andet, at virksomhedens navn er angivet som T1 A/S, at der blev udsat 770.943 regnbueørreder, at der blev opfisket 570.095 regnbueørreder, at nettoproduktionen af levende vægt var på 711.271 kg, at foderkvotienten var 1,58, at der blev udledt 48,32 tons kvælstof og 5,52 tons fosfor, at der i alt var tilført 1.120,948 tons foder, og under punktet bemærkninger fremgår: "Der er i land sat 242,2t muslinger og 11,7t tang. Samt afhøstet 2100 muslinger."

Af havbrugsskemaet for 2018 vedrørende T1, sagens bilag F-1-18-2-7, fremgår blandt andet, at virksomhedens navn er angivet som T1 A/S, at der blev udsat 366.920 regnbueørreder, at der blev opfisket 253.484 regnbueørreder, at nettoproduktionen af levende vægt var på 362.267 kg, at foderkvotienten var på 1,39, at der blev udledt 20,27 tons kvælstof og 2,24 tons fosfor, at der i alt var tilført 503,784 tons foder, og under punktet bemærkninger fremgår: "Der er i land sat 242,2t muslinger og 11,7t tang. Samt afhøstet 2100 muslinger."

Af notat udarbejdet af C A/S vedrørende egenkontrol T2 for 2015, sagens bilag F-1-18-1-7, fremgår blandt andet:

"Konklusion

De samlede resultater for egenkontrol prøverne viser, at der ikke er genereret en fortsat opbygning af næringsstoffer over årene når man sammenligne målinger fra 2011-2015. Dermed er der ingen tegn på, at koncentrationen af N-total eller P-total fortsat er stigende, hverken

indenfor eller udenfor havbrugsområdet.

På baggrund af den samlede viden om havbrugsproduktion, er der vurderet, at en fortsat drift af havbruget ikke vil medføre en u hensigtsmæssig påvirkning af det omgivende havmiljø i forhold til udledning af næringsstoffer eller kobber.

Det skal bemærkes, at vejret og miljømæssige omstændigheder varierer fra år til år, hvilket har betydning for potentielle forskel af næringsindhold i sseedimentet i området og derfor også for resultatet af egenkontrollen.”

Af notat udarbejdet af XX vedrørende egenkontrol T2 for 20 16, sagens bilag F-1-18-1-8, fremgår blandt andet:

”Konklusion

De samlede resultater for egenkontrol prøverne indikere, at der ikke er genereret en fortsat opbygning af næringsstoffer eller kobber over årene når man sammenligner 2016 med årene 2011-2015. Dermed er der ingen tegn på, at koncentrationen af N-total eller P-total er stigende, hverken indenfor eller udenfor havbrugsområdet, selvom P-total koncentrationerne i 2016 ligger højt.

På baggrund af den samlede viden om havbrugsproduktion, og det faktum at der ikke kan spores en påvirkning på reference stationerne, er det vurderet, at en fortsat drift af havbruget ikke vil medføre en u hensigtsmæssig påvirkning af det omgivende havmiljø i forhold til udledning af næringsstoffer eller kobber.

Det skal bemærkes, at vejret og miljømæssige omstændigheder varierer fra år til år, hvilket har betydning for potentielle forskelle af næringsindhold i sedimentet i området og derfor også for resultatet af egenkontrollen.”

Af notat udarbejdet af XX vedrørende egenkontrol T2 for 20 1 7, sagens bilag F-1-18-1-9, fremgår blandt andet:

”Konklusion

De samlede resultater for egenkontrol prøverne indikere, at der fortsat ikke genereres en opbygning af, hverken næringsstoffer eller kobber over årene siden 2011. Der er således ingen tegn på, at koncentrationen af N-total eller P-total er stigende, hverken indenfor eller udenfor havbrugsområdet.

På baggrund af den samlede viden om havbrugsproduktion, og det faktum at der ikke kan spores en påvirkning på reference stationerne (svat fældende koncentrationer af både næringsstoffer og kobber), vurderes det at en fortsat drift af havbruget, ikke vil medføre en u hensigtsmæssig påvirkning af det omgivende havmiljø i forhold til udledning af næringsstoffer eller kobber.

Det skal bemærkes, at vejret og miljømæssige omstændigheder varierer fra år til år, hvilket har betydning for potentielle forskelle af næringsindhold i sedimentet i området og derfor også for resultatet af egenkontrollen.”

Af notat af 26. november 2017 udarbejdet af O, leder af ..., C vedrørende produktion af søvlaks på T1. sagens bilag F-1 -44-6, fremgår blandt andet:

”På baggrund af møde med ejer T3 og F på T1 A/S den 23. november kl. 16-17m samt dokumenter der efterfølgende er fremsendt af virksomheden, er nærværende notat udarbejdet af C. C har ikke tidligere rådgivet T1 A/S om produktionen af søvlaks, og har således ikke et forhåndskendskab til sagen eller rådgiver ansvar.

..

1. Tidsforløb for produktion af søvlaks

Produktion januar 2015 –september 2016

Januar 2015	T1 A/S importerer med tilladelse fra Fødevarestyrelsen æg af arten søvlaks fra canadisk producent. Æggene erklæres sygdomsfri og for værende vaccineret og godkendt til produktion i Danmark Æggene klækkes i klækkeriet på VV klækkeri.
April 2016	Søvlaksen sættes ud i bure på T1. Havbruget har en miljøgodkendelse til produktion af laksefisk. Der udsættes ca. 14.000 fisk, der alle er hunner. De udgør derved en lav risiko for miljøpåvirkning, ved en eventuel rømning.

...

Produktion januar 2016 –oktober 2017

Januar 2016 T1 A/S
 importerer
 med tilladelse
 fra
 Fødevarestyrel
 sen æg af arten
 søvlaks fra
 canadisk
 producent.
 Æggene
 erklæres

 sygdomsfri og
 for værende
 vaccineret og
 godkendt til
 produktion i
 Danmark
 Æggene
 klækkes i klækkeriet på VV Klækkeri.
 4. januar 2017 Søvlaksen sættes ud i bure på T1.

Havbruget har en miljøgodkendelse til produktion af
 laksefisk. Der udsættes ca. 15.000 fisk, der alle er
 hunner. De udgør derved en lav risiko for
 miljøpåvirkning, ved en eventuel rømning.
 „

T1 A/S besvarede en skrivelse af 3. juli 2018 fra Hedensted Kommunen,
 sagens bilag F-1-49-1-1. Af brevet fra T1 A/S fremgår blandt andet:

”I har i skrivelse af 3. juli 2018 bedt om vores bemærkninger til jeres
 overvejelser om at meddele forbud mod forsat drift af vores
 opdrætsanlæg tilknyttet T1 A/S og Havbruget T2 A/S.

...

Som det er jer bekendt har vi i mange år arbejdet for at sikre, at vores
 havbrugsproduktion finder sted på en måde, som ikke belaster
 havmiljøet. Et af de væsentlige tiltag, som vi har taget, er
 gennemførelsen af fortsatte forsøg med opdræt af tang og muslinger i
 tilknytning til havbrugsdrift. Vi kontrollerer desuden dagligt
 vandkvaliteten, og er således opmærksom på, hvis der sker
 forandringer eller er tegn på forurening. De erfaringer, som vi gør,
 implementerer vi løbende i vores havbrug, som således i dag hører til et
 af de mest moderne havbrug i Danmark. Vi må imidlertid også med det

samme erkende, at vi i forbindelse med denne sag er blevet opmærksom på, at vores rapporteringer kunne have været bedre. Det, som vi har haft fokus på, har været at foretage en korrekt miljørapportering. Vi kan imidlertid godt se, at denne rapportering kan give anledning til misforståelser, og vi vil derfor fremadrettet ændre datagrundlaget herfor.

...

2. Produktion og tilladelser

Begge vores havbrug har gyldige miljøtilladelser. Produktionen i begge havbrug er kommunen bekendt, og den er oplyst i ansøgninger og vores årlige indberetninger. Produktionen har omtrentlig været den samme i samtlige de år, som sagen omhandler, idet der naturligvis har været sæsonudsving og lignende. Ved læsning af indberetningerne er det vigtigt at være opmærksom på, at datagrundlaget for indberetningerne er korrigeret i forhold til den miljøbelastning, som vores havbrug udgør. Konkret betyder det, at det faktiske foderforbrug og antallet af fisk er større, end det oplyste. Baggrunden herfor er, at vi i forhold til begge havbrug har etableret et større muslingeopdræt som kompenserende foranstaltning. I de indberettede tal har vi korrigeret herfor. Dette vender vi tilbage til nedenfor.

I 2010 ansøgte om godkendelse til udvidelse af produktionen for T2. I godkendte ansøgningen den 2. februar 2011, men jeres tilladelse blev efterfølgende omgjort af Natur- og Miljøklagenævnet. Den 12. maj 2015 udstedte I en ny miljøgodkendelse for T2 med tilladelse til, at produktionen fortsatte som hidtil, men på daværende tidspunkt uden mulighed for den ønskede udvidelse af produktionen.

I miljøgodkendelsen fra 2015 er på s. 3 anført, at: "Nærværende godkendelse gælder for de aktuelle hidtil gældende forhold, men uden mulighed for produktionsudvidelse. Der er således heller ikke krav om kompenserende anlæg".

Den aktuelle produktion svarer til den produktion, som vi søgte om tilladelse til at udvide. Tilsvarende har produktionen i T1et også været den samme i den omhandlede periode og tilrettelagt på samme måde.

Som det fremgår har vi etableret muslingeopdrættet. Den første tilladelse fik vi i 2009, jf. bilag A. Denne tilladelse er meddelt af Fiskerimyndighederne, og blev meddelt på grundlag af ansøgning fra 2007, hvor tilladelsen til eksisterende muslingeopdræt ønskedes overført til T1 A/S. Baggrunden for, at vi ønskede tilladelse til selvstændig egenproduktion var oprindelig, at vi på sigt ønskede at udvide produktionen med flere bure end dem, som vi har i dag. Som det er kommunen bekendt har vi i årevis eksperimenteret med

netop denne form for kompenserende foranstaltninger. Ud over anlægget benævnt anlæg 234, har vi to yderligere anlæg i brug benævnt anlæg 266 og 268. Alle anlæg har siden 2012 indgået som en integreret del af T1 og T2, og de er baggrunden for, at vores rapporteringer har set ud, som de gør.

...

Som aftalt med her er foderdosering noget, der arbejdes med i havbruget. Uagtet dette, så styres effekten af kvælstofudledningen imidlertid hovedsageligt gennem muslingeproduktionen. Dette var også situationen i forbindelse med, at vi fik vores miljøgodkendelse i 2015, jf. ovenfor.

Blot for, at det skal stå helt klart, så er vores tilladelse bygget op omkring udledningsgrænser og ikke fodermængder eller antal fisk. Dette fremgår bl.a. på side 7 af den eksisterende tilladelse for T2, og dette har vi baseret vores produktion på.

Det skal nævnes, at vi er i gang med at opbygge et kvalitetsstyringssystem, som forventes færdiggjort i løbet af i år. Tidsplan og indholdsfortegnelse vedlægges som bilag B. I forbindelse med jeres løbende tilsyn, er vi derfor naturligvis villige til fortsat at drøfte spørgsmålet om foderdosering. Som en del af vores kvalitetsstyring vil vi også fremadrettet sørge for, at datagrundlaget for indberetninger forbedres.

...

4. Politiets beregninger er forkerte

Vi har via Kromann Reumert forstået, at politiets beregninger i sagen er foretaget ved at lægge indkøbte fodermængder sammen, hvorefter der på denne baggrund er foretaget en udregning af, hvor mange næringsstoffer som er udledt.

En sådan beregning er ikke korrekt. Dette skyldes, at den ikke tager højde for den samtidige muslingeproduktion, som finder sted i tilknytning til begge havbrug, og som har gjort det fuldt ud siden 2012.

...

I de årsindberetninger, som er afleveret for begge havbrug, er angivet den fodermængde, der er relevant, når der tages højde for disse forhold. Vi bemærker herved, at et bestemt foderforbrug ikke er en del af de meddelte tilladelsers vilkår. Som nævnt er vi imidlertid også i forbindelse med denne sag blevet klar over, at vores indberetninger kunne have været bedre på dette punkt, hvorfor vi agter at ændre grundlaget for disse fremadrettet.

Den samtidige muslingeproduktion betyder, at vi overholder vores tilladelser.

Grundlaget for vores udledninger er beskrevet i bilag D, som indeholder beregningsgrundlaget for indberetninger foretaget i 2013-2017.”

Af produktions- og udledningsoversigt vedrørende T2 indsendt til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-43-1, fremgår blandt andet, at T2 i 2013 havde købt en fodermængde på 1290 tons, havde en samlet produktion af fisk på 1.556.000 kg, at der var 691.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 38,2 tons kvælstof og 3,9 tons fosfor, at T2 i 2014 havde købt en fodermængde på 1807 tons, havde en samlet produktion på 1.931.000 kg fisk, at der var 758.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 53,5 tons kvælstof og 5,4 tons fosfor, at T2 i 2015 havde købt en fodermængde på 1750 tons, havde en samlet produktion på 1.990.000 kg fisk, at der var 1.070.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 51,8 tons kvælstof og 5,3 tons fosfor, at T2 i 2016 havde købt en fodermængde på 1830 tons, havde en samlet produktion på 1.754.000 kg fisk, at der var 830.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 54,2 tons kvælstof og 5,5 tons fosfor, at T2 i 2017 havde købt en fodermængde på 1426 tons, havde en samlet produktion på 1.770.000 kg fisk, at der var 718.000 stk. optalte fisk, og at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 42,2 tons kvælstof og 4,3 tons fosfor.

Af produktions- og udledningsoversigt vedrørende T1 indsendt til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-43-2, fremgår blandt andet, at T1 i 2013 havde købt en fodermængde på 644 tons, havde en samlet produktion af fisk på 709.506 kg, at der var 284.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 19,1 tons kvælstof og 1,9 tons fosfor, at T1 i 2014 havde købt en fodermængde på 923 tons, havde en samlet produktion af fisk på 1.020.930 kg, at der var 482.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 27,3 tons kvælstof og 2,8 tons fosfor, at T1 i 2015 havde købt en fodermængde på 756 tons, havde en samlet produktion af fisk på 863.721 kg, at der var 441.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 22,4 tons kvælstof og 2,3 tons fosfor, at T1 i 2016 havde købt en fodermængde på 654 tons, havde en samlet produktion af fisk på 957.220 kg, at der var 436.000 stk. optalte fisk, at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 19,4 tons kvælstof og 2,0 tons fosfor, at T1 i 2017 havde købt en fodermængde på 712 tons, havde en samlet produktion af fisk på 571.436 kg, at der var

225.000 stk. optalte fisk, og at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 21,1 tons kvælstof og 2,1 tons fosfor.

Af produktions- og udledningsoversigt vedrørende A Havbrug indsendt til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-43-3, fremgår blandt andet, at A Havbrug i 2013 havde købt en fodermængde på 130 tons, havde en samlet produktion af fisk på 177,2 kg, at der var 70.000 stk. optalte fisk, og at der på baggrund af DTU Aquas produktionsbidragsmodel fra januar 2016 var udledt 3,8 tons kvælstof og 0,4 tons fosfor.

Af notat dateret den 5. september 2018 udarbejdet af C A/S vedrørende Algevækst og næringsstoffer omkring T1, sagens bilag F-1-46-2, fremgår blandt andet:

”1 SAMMENFATNING

Kemiske og fysiske data fra NOVANA overvågningen fra 2017 til august 2018 er vurderet med henblik på at dokumentere en potentiel effekt af overskydende næringsstoffer fra T1 og Havbruget T2's fiskeproduktion på planteplanktonvæksten i det omkringliggende vand. ...

Samlet konkluderes det, at det på baggrund af de gennemførte analyser ikke er muligt at påvise effekt af eutrofiering fra havbrugsproduktion på T1 og Havbruget T2 på forekomsten af planteplankton.”

Af tilsynsbrev af 17. oktober 2018 fra Hedensted Kommune til T1 A/S og Havbruget T2, sagens bilag V-1-20-1, fremgår blandt andet:

”Tilsynsbrev – administrativt tilsyn

...

Kommunens vurdering

Det er helt essentielt, at miljømyndigheder kan stole på, at de oplysninger og egenkontroller, som virksomheder indsender er korrekt. Formålet med at myndighederne skal have disse oplysninger er, at det skal være muligt at supplere de fysiske tilsyn hernæd for at kunne føre et reel og effektivt tilsyn med virksomhederne.

Af vilkår i godkendelse og tilladelse fremgår det, hvad der skal indberettes til miljømyndigheden. I disse indberetninger kan der ikke korrigeres for evt. optagelse fra muslingeproduktion.

Vi kan ikke komme til anden konklusion med hensyn til udledningsgrænserne, end at vilkårene er overtrådt, uanset at der er

kompenaseret herfor. Der findes ikke i havbrugenes tilladelser begreber som netto- eller bruttoudledning, men alene udledning fra havbrugene.

Vi finder det uacceptabelt, at der indsendes bevidst konstruerede tal for produktionen, så det ikke har været muligt for os at se den reelle udledning.

Kompensationsopdræt

Med hensyn til om anvendelse af kompenaserende opdræt er i overensstemmelse med lovgivningen, så er det blevet muligt med en ændring af miljøbeskyttelsesloven, som indsætter § 35, stk. 3 med ikrafttræden 8. juni 2017.

Efter § 35, stk. 3 får ministeren beføjelser til at fastsætte retningslinjer for administration af anvendelsen af kompensationsopdræt. Indtil de retningslinjer er blevet fastlagt, er det ikke muligt at medregne kompenaserende anlæg.

Vurdering af miljøskade

...

Uanset om havbrugene i forhold til miljøskadereglerne betragtes som punktkilder eller diffuse forureninger, hvor der ikke kan udpeges en entydig kilde, finder vi det relevant, at der laves en vurdering af, om der er eller kan være opstået miljøskade, som defineret i miljøskadeloven.

...

De statslige styrelser foretager løbende målinger i området efter NOVANA-programmet. Fra februar 2016 var der en særlig overvågningsindsats efter en brand i Fredericia, hvor der blev udledt mere end 4000 tons kvælstof, hvilket var den mængde, det først var vurderet til. Effekten af denne udledning var målbar i vandsøjlen ved en stigning i næringsstofkoncentrationen, som blev fundet ud for Vejle Fjord, men der er ikke efterfølgende rapporteret om signifikant stigning af algeforekomster.

Ved gennemgang af de senere års overvågningsrapporter, ses der ikke nogen indikation på, at der er sket en generel forringelse af vandmiljøets tilstand, på trods af flere års relativt store merudledning fra havbrugene.

Kommunens afgørelse

Det indskræpes, at udledningsvilkår skal overholdes –
Havbruget T2: Vilkår 27 i godkendelsen af 12. maj 2015, og
T1: Vilkår 21 i tilladelse af 19. oktober 1992 samt 50% ekstra, som er overført fra det nu nedlagte havbrug GG (tilladelse af 2.

februar 1998). Vilkårene skal overholdes og udledningsberegningerne skal ses uden indregning af kompensationsopdræt.

Det indskræpes, at indberetninger skal indeholde faktiske produktionstal som angiver vilkår og som fremgår af bekendtgørelse om saltvandsbaseret fiskeopdræt.

Afgørelse om miljøskade

Kommunens vurdering er, at der ikke er sket eller har været overhængende fare for miljøskade som defineret i miljøskadeloven.”

Af notatark dateret den 13. november 2018 og revideret den 26. november 2018 fra Hedensted Kommune vedrørende notat om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-3, fremgår blandt andet:

”Ifølge oplysninger fra Fiskeristyrelsen i Kolding er der fjernet følgende mængder af muslinger gennem de seneste fem år (2013-2017):

Produktionsområde 66:	7.152.441 kg
Produktionsområde 67:	3.544.122 kg
Produktionsområde 68:	4.037.235 kg

...

Der er i gennemsnit pr. år opfisket i alt 24.556 tons muslinger i de tre produktionsområder, mens Hjernø har produceret – og medregnet – i gennemsnit 4.374 tons pr. år.

Muslingeproduktionen fra anlæg 268 må formodes at indgå i de opfiskede mængder for produktionsområderne 67 og 68, mens muslingeproduktionen fra anlæg 234 og 266 indgår i den opfiskede mængde i produktionsområde 66.

Der findes fotodokumentation af, at muslingefiskebåde skraber i umiddelbar nærhed af opdrætsanlæggene.

Det er nærliggende at antage, at muslinger svarende til de høstede mængder fra opdrætsanlæggene er opfisket fuldt ud og derfor kan betragtes som fjernet i relation til at kunne have indgået som kompenserende virkemiddel”

Af notatark dateret den 13. november 2018 og revideret den 26. november 2018 og 3. januar 2019 fra Hedensted Kommune vedrørende notat om fjernelse af muslinger, sagens bilag F-1-53-1, er den sidste del i notatet ændret til:

”I ovennævnte kan det ikke konkluderes, at muslinger svarende til de høstede mængder fra opdrætsanlæggene, er opfisket fuldt ud og derfor kan betragtes, som fjernet i relation til at kunne have indgået som kompenserende virkemiddel. Modsat kan det ej eller afvises.”

Af tilsynsbrev af 18. januar 2019 fra Hedensted Kommune til T1 A/S, sagens bilag V-1-24, fremgår blandt andet:

”Tilsynsbrev for tilsyn den 12. september 2018

Vi har den 12. september 2018 ført tilsyn efter miljøbeskyttelseslovens § 65 på jeres virksomhed T1 A/S på ... Juelsminde, CVR: ....

Virksomheden er af typen I203: Havbrug.

Tilsynet er anmeldt med mail af 10. august 2018. Tilsynet er udført af G og YY. Fra virksomheden deltog F og T3.

Tilsynet omfattede besigtigelse af de to hav brug T1 og T2, samt muslingeanlæg nr. 266.

Anlæggenes placering blev kontrolleret med GPS, og det kunne konstateres, at placeringen svarer til det oplyste i godkendelser/tilladelser.

Under tilsynet blev foderrutinen beskrevet. Fodermængden reguleres dels på baggrund af målinger foretaget dagligt ved havbrugene og dels på baggrund af fodermesterens vurdering af behov. T3 forklarede fremgangsmåden ved kontrolvejning af fisk.

Ved tilsyn undersøges det om gældende miljøregler er overholdt, herunder forudsætninger og vilkår i miljøgodkendelser.

På baggrund af efterårets sager vedr. politianmeldelse om overproduktion, samt en række nye oplysninger, har kommunen vurderet, at der har været overskridelse af de fastsatte udledervilkår. Dette forhold drøftes politisk, og uddybes derfor ikke yderligere her.

Afslutningsvis blev status på kvalitetsstyringssystemet drøftet. Det blev oplyst, at udarbejdelse af procedurer er kommet lang, og der er planlagt møde med det certificerende firma samt planlagt audit i november måned.

Tilsynsmedarbejderne orienterede om den politiske proces, hvor sagen om vilkårsovertrædelse drøftes på byrådsmøde den 19. september 2018.

...

Opfølgning fra forrige tilsyn

Der er som opfølgning på tidligere tilsyn – såvel administrativt som

fysisk – meddelt indskærpelse i forbindelse med manglende overholdelse af vilkår. Vilkårene sætter en grænse for en årlig samlet grænset for udledning af næringsstoffer, og denne grænse er overskredet for 2018.

Kommunen har noteret sig, at I ikke er enige i den vurdering, idet I mener at have kompenseret for den ekstra udledning.

Kommunens vurdering

Der er vores vurdering, at det etablerede kvalitetsstyringssystem fremover minimere risikoen for fejlindberetninger. Desuden vurderer vi, at det er nødvendigt, at det i planlægning af kommende sæson sikres, at udledning af næringsstoffer overholder grænseværdien.”

Ved breve af 16. maj 2019 fra Hedensted Kommune til Havbruget T2 A/S og T1 A/S indskærpede kommunen miljøgodkendelsens vilkår vedrørende blandt andet udledning af næringsstoffer. Af brevet til Havbruget T2 A/S, sagens bilag V-1-32-1, fremgår blandt andet:

”Hedensted Kommune modtog d. 1. marts 2019 virksomhedens årsindberetning for 2018 gældende for Havbruget T2. Indberetningen sker som led i virksomhedens miljøgodkendelsens vilkår om egenkontrol. Miljøgodkendelsen af d. 12. maj 2015 er påklaget, men klagen har ikke opsættende virkning med mindre klageinstansen bestemmer andet. Afgørelsen vedlægges.

Hedensted Kommune har nu haft lejlighed til at gennemgå det forelagte materiale med en ekstern konsulent. På baggrund af det forelagte materiale har den eksterne konsulent udarbejdet et notat ”T1 – Kontrol af Årsindberetning 2018”, som vedlægges. T2's administrationsgrundlag fremgår af notatet.

Notatet viser overskridelse af miljøgodkendelsens vilkår udledning af næringsstofferne kvælstof, N og fosfor, P og forbruget af imprægneringsmiddel regnet som det aktive stof, kobber. Overskridelsen er gengivet herunder.

Maksimal tilladelse udledning af N og P:
8,95 tons N + 1,00 tons P
2018 Årsindberetning for T2

:
48,32 tons N + 5,52 tons P
Overskridelse:
39,37 tons N + 4,52 tons P

Maksimal tilladelse udledning pr. netto-tons fisk:
47,5 kg N og 6 kg P
2018 Årsindberetning for Havbruget T2: 48 kg N og 7,8 kg P

Overskridelse:
43,1 % og 29,4 %”

Af brevet til T1 A/S, sagens bilag V-1-32-2, fremgår blandt andet:

”2018 Årsindberetning for T1:
20,27 tons N + 2,24 tons P
Overskridelse:
9,92 tons N + 1,04 tons P
”

Sydøstjyllands Politi har til brug for sagen stillet Miljøstyrelsen i sin egenskab af central miljømyndighed i Danmark en række spørgsmål. Af Miljøstyrelsens notat af 28. november 2019, sagens bilag L-1-1-2, fremgår blandt andet:

”Sønderjyllands Politi har i straffesagen mod T1 A/S og ejer T3, der begge er sigtet for overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven og straffeloven stillet en række spørgsmål, som Miljøstyrelsen i sin egenskab af central miljømyndighed i Danmark, besvarer i dette notat.

Det skal indledningsvist bemærkes, at Miljøstyrelsen ikke er miljømyndighed for hverken T2 eller T1.

...

Spørgsmål 5:
Hvordan vurderer Miljøstyrelsen den kompenserende effekt af den muslingeproduktion, der er beskrevet af T1 A/S i sagens bilag F-1-42-16-1 og F-1-42-16-8?

Svar:
Miljøstyrelsen finder ikke belæg for at konkludere, at T1s kompensationsopdræt effektivt har sikret, at havbrugsproduktionen af regnbueørred ikke har haft en negativ miljøpåvirkning.

...

Spørgsmål 8:
Hvordan defineres en listevirksomhed i miljøbeskyttelsesloven, og hvad er baggrunden for registrering af listevirksomheder?

Svar:
Listevirksomheder er virksomheder/aktiviteter omfattet af bilag 1 eller bilag 2 i bekendtgørelse nr. 1317 af 20/11/2018 om godkendelse af listevirksomhed. Listevirksomheder er virksomheder, hvis etablering og drift grundet deres forureningspotentiale kræver en miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33.

Spørgsmål 9:

Hvordan defineres begreberne "forurening" og "miljøskade" i miljøbeskyttelsesloven og i miljøskadeloven?

Svar:

Forureningsbegrebet er ikke defineret i miljøbeskyttelsesloven, men det fremgår af den kommenterede Miljøbeskyttelseslov, at forureningsbegrebet skal forstås i sammenhæng med lovens formål, som er at "medvirke til at værne om natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre og plantelivet". Af lovens § 1, stk. 2, nr. 1 fremgår det, at der er tale om forurening af luft, vand, jord og undergrund og at forurening også omfatter støj og vibrationer, mens der i §1, stk. 1, nr. 5 også henvises til "problemer i forbindelse med affaldsbortskaffelse" som en forurening. Forureningsbegrebet skal også ses i sammenhæng med godkendelsesbekendtgørelsens § 18, hvoraf det fremgår, at godkendelsesmyndigheden ikke må "meddele godkendelse, medmindre den vurderer, at 1) virksomheden har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af BAT, og 2) virksomheden i øvrigt kan drives på stedet uden at påføre omgivelserne forurening, som er uforenelig med hensynet til omgivelsernes sårbarhed og kvalitet, jf. miljøbeskyttelseslovens kapitel 1."

Miljøskade på vandområdet er beskrevet i miljøskadelovens § 8, hvoraf det fremgår at ved en miljøskade på vandmiljøet forstås i denne lov en skade, som medfører en betydelig negativ påvirkning af

- 1) den økologiske, kemiske eller kvantitative tilstand eller det økologiske potentiale for vandforekomster, der er omfattet af lov om vandplanlægning, eller
- 2) miljøtilstanden i de havområder, som er omfattet af lov om havstrategi, hvis de særlige miljømæssige aspekter af havmiljøet ikke allerede er omfattet af lov om vandplanlægning.

Miljøskadebegrebet er desuden behandlet i Miljøstyrelsens vejledning nr. 4 2008: Miljøskadelovens skadebegreb.

Spørgsmål 10:

Vil en overskridelse af et havbrugs udledning af N og P i forhold til den i en miljøgodkendelse fastsatte udledningstilladelse kunne betragtes som forurening i miljøbeskyttelseslovens forstand?

Svar:

Ja. Udledningsgrænserne er sat i overensstemmelse med miljøbeskyttelsesloven og en overtrædelse er et ulovligt forhold som tilsynsmyndighed skal bringe til ophør.

Spørgsmål 11:

Hvilken betydning har det i forhold til at dokumentere et

havbrugs eventuelle forurening ved udledning af N og P, at havbrug defineres som "punktkilder" til forurening?

Svar:

Det er uden betydning for selve dokumentationen af et havbrugs forurening, at havbrug er en såkaldt punktkilde.

Punktkilder er en betegnelse for en række veldefinerede direkte udledninger fra renseanlæg, industri, regnvandsbetingede udløb, spredt bebyggelse, ferskvandsdambrug og saltvandsbaseret fiskeopdræt. Viden om punktkildernes udledninger indgår dels i beregningen af den samlede udledning af næringsstoffer og organisk stof til vandløb, søer og kystområder og udgør dels en del af grundlaget for fremtidige indsatser."

Af udskrift dateret den 8. marts 2021 af selskabsrapport fra ZZ vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5-3-1, fremgår blandt andet, at T3 har været registreret som direktør fra den 20. oktober 2003 til den 1. maj 2012 og igen fra 2. januar 2013 og frem. Det fremgår endvidere, at JJ i perioden fra 6. oktober 2014 til 1. september 2015 tillige har været anmeldt som registreret direktør.

Af udskrift dateret den 8. marts 2021 af selskabsrapport fra ZZ vedrørende Havbruget T2 A/S, sagens bilag N-6-3-1, fremgår blandt andet, at T3 har været registreret som direktør fra den 12. februar 2004 til den 1. maj 2021 og igen fra den 2. januar 2013. Det fremgår endvidere, at JJ i perioden fra 6. oktober 2014 til 1. september 2015 tillige har været anmeldt som registreret direktør.

Af årsrapport 2013/2014 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5-2, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 4. september 2014 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelsen og direktion 2. september 2014 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som ÆÆ, T3, JJ, ØØ og ÅÅ. Hverken direktør eller bestyrelse har underskrevet årsrapporten.

Af årsrapport 2014/2015 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5-3, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 30. oktober 2015 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion den 2. oktober 2015 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som ÆÆ, T3, ØØ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2015/2016 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5-4, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 31. oktober 2016 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion den 16. oktober 2016 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3

er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som AAA, T3, ÆÆ, ØØ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2016/2017 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5- 5, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 27. oktober 2017 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion 24. oktober 2017 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som AAA, T3, ÆÆ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2017/2018 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-5- 6, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 29. oktober 2018 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion den 29. oktober 2018 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som AAA, T3, ÆÆ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet via Penneo sikker digital underskrift med NEM ID af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2013/2014 vedrørende Havbruget T2 A/S, sagens bilag N-6-2, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 4. september 2014 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelsen og direktion 1. september 2014 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som ÆÆ, T3, JJ, ØØ og AAA. Hverken direktør eller bestyrelse har underskrevet årsrapporten.

Af årsrapport 2014/2015 vedrørende T2 A/S, sagens bilag N-6-3, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 30. oktober 2015 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion 20. oktober 2015 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som ÆÆ, T3, ØØ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2015/2016 vedrørende Havbruget T2 A/S, sagens bilag N-6-4, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 31. oktober 2016 på selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion den 16. oktober 2016 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som AAA, T3, ÆÆ, ØØ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Af årsrapport 2016/2017 vedrørende T1 A/S, sagens bilag N-6-5, fremgår blandt andet, at den er godkendt den 27. oktober 2017 på

selskabets ordinære generalforsamling, at bestyrelse og direktion 24. oktober 2017 har behandlet og godkendt årsrapporten, at T3 er angivet som direktør, at bestyrelsen er angivet som AAA, T3, ÆÆ og ÅÅ. Det fremgår, at årsrapporten er underskrevet af direktion og bestyrelse.

Ledende overlæge med funktionsledelse, speciallæge i psykiatri BBB, Aarhus Universitetshospital Psykiatrien har i mentalundersøgelse af den 13. juli 2023 udtalt blandt andet:

"Konklusion

T3 (observanden) er en ...-årige, gift mand, der er tidligere ustraffet, men nu sigtet for overtrædelse af straffeloven jf. miljøbeskyttelsesloven, ved som ejer af havbruget at have forurenset vandet i havet omkring havbugten i perioden fra 2013-2018. Han har nægtet sig skyldig.

Observanden er ved mentalundersøgelsen ikke sindssyg og kan ej heller antages at have været sindssyg eller at have befundet sig i en tilstand ligestillet hermed i perioden for de påsigtede forhold. Han er normalt begavet og lider ikke af epilepsi. Han har ikke i perioden for de påsigtede forhold haft misbrug af nogen art og har ikke været under indflydelse af alkohol eller andre rusmidler.

Observanden er opvokset med forældre og en bror. Faren drev havbrug og minkfarm. Observanden overtog havbruget, broren minkfarmen. Observanden har gennemført folkeskolens 9. klasse og aftjent værnepligt, herefter har han arbejdet med havbruget. Han er gift og har en søn. Observanden og ægtefællen er kortvarigt været skilt, men fandt sammen igen. Ægtefællen har efter den verserende sag overtaget ejerskabet af havbrugene.

Observanden udviklede efter en arbejdsulykke i 1996 nogle ... og har siden dengang været i medicinsk behandling med ..., der også har ... virkende effekt. Da han var ... år gammel, fik han en ..., og det viste sig, at han har svære ... af ... førende til indsættelse af ... og senere operation med ... (2014) med henblik på at bedre ... i .... Indgrebet var vellykket. I 2021 tilkom yderligere en ... i .... I efterløbet af ... udviklede han tiltagende ... symptomer og senere også ... vanskeligheder, som har ført til, at han nu har måttet opgive sin ... helt, har trukket sig fra sociale sammenhæng og har tilbagevendende og mere vedvarende kognitive problemer i hverdagen med bl.a. ordfindingsbesvær, orienterings- og hukommelsesproblemer og især tab af overblik.

Observanden er udredt for ... (...), hvilket ikke er fundet. Han har dertil siden 2015 frem til for nylig været tilknyttet ..., hvor man har mistænkt, at han har en grundlæggende ... i form af ..., som han nu er velbehandlet for, og han er nu afsluttet fra .... Ved mentalundersøgelsen er han neutral af stemning under relevant medikamentel behandling.

Observanden er herefter på grund af ... vanskeligheder og ... omfattet af

straffelovens § 69. Såfremt han findes skyldig som påsigtet, skal man, jf. samme lovs § 68, 2. punktum, som mere formålstjenligt end straf til imødegåelse af en formentlig ubetydelig risiko for fremtidig ligeartet kriminalitet, anbefale dom til ambulans psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse."

Retslægerådet har den 5. september 2023 udtalt blandt andet:

"Vedr. j.nr.: ... - T3, CPR-nr.: ...

Med sagens tilbagesendelse skal Retslægerådet, på baggrund af fremsendte akter med retspsykiatriskeklæring af 13. juli 2023 ved overlæge BBB, Aarhus Universitetshospital Psykiatrien, Retspsykiatrisk Afdeling, udtale, at T3 ikke er sindssyg, og ikke har været sindssyg eller i en tilstand ligestillet hermed på tiden for det påsigtede. Han skal på tiden for det påsigtede ikke have været påvirket af alkohol eller rusmidler, og der er ikke mistanke om en abnorm rustilstand. Han er normalt begavet og lider ikke af epilepsi.

T3 er opvokset med forældre og en ældre bror. Faderen drev havbrug og minkavl og moderen stod for regnskabet. Der kunne være en anstrengt stemning i hjemmet, særligt når faderen ... og blev ... Faderen er død, men T3 har regelmæssig kontakt med moderen. T3 havde flere skoleskift og afsluttede skolegangen på fiskeriskole med 9. klasses afgangseksamen. Han arbejdede herefter hos faderen, og som ... -årig købte han 1/3 af havbruget, og omkring 2002 overtog han resten af firmaet. I 2018 overtog ægtefællen firmaet, da T3 blev syg. I oktober 2021 ophørte han med at arbejde og modtager aktuelt sygedagpenge. Han blev gift i 2003, og parret har en søn på 16 år. De blev skilt i 2013, men blev gift igen i 2018, og parret bor sammen med sønnen.

T3 havde da han var ... år gammel et vist ... og fik ... i en periode. I 2021 efter en ... fik han et tilbagefald og blev tilknyttet et ..., hvor behandlingen blev afsluttet i august 2022. Han tager fortsat .... Han har ikke haft ..

I 2012 fik T3 en ... i .. med ... og ..., og han opnåede efter ... (. . . behandling) en vis bedring. Efter yderligere undersøgelse med påvisning af ... blev han ... derfor i oktober 2012. Der var god effekt af ... og ved efterfølgende kontrol i 2014 angav han at have genoptaget arbejde på fuld tid. Han var på dette tidspunkt i behandling med .... Der blev i 2014 foretaget en ny ... efter tilbagefald af visse ... symptomer. Denne ... var ligeledes med bedring. Ved efterfølgende kontrol i 2015, 2017 og 2019 var han uden sikre ... symptomer. I 2021 fik han symptomer på ... i ... med . ... Ved kontrol i 2022 fandt man kun diskret ... af ..., men han angav dårlig ...-og ... og .... Han havde ... symptomer og var i ... derfor, samt for .... I 2023 blev han udredt for ... med ..., ... og ... test, hvilket ikke gav grundlag for ... lidelse (...) som forklaring på hans angivelse af ..., der blev tilskrevet følger

af tidligere ..., ... og ... fra ....

Ved den aktuelle undersøgelse er T3 fuldt orienteret, klar, opmærksom, og han er ikke præget af ... .. Han redegør relevant og detaljeret for levned og sygehistorie. Tankegangen er sammenhængende, men han kan enkelte .... Han er neutral af stemning, og der er ikke mistanke om hverken tidligere eller aktuelle, ... symptomer. Ved MMSE-test (screening for ...-symptomer) scorer han ... ud af ... point. Med henvisning til tidligere ... udredning vurderer overlægen, at T3 ikke er ..., men at han har nogle ... vanskeligheder efter ... i .... T3 angivelse heraf er dog mere udtalt end det klinisk og undersøgelsesmæssigt kan begrundes. Han har imidlertid sandsynligvis udviklet såkaldt ...-... .. efter ..., som er velbehandlet, og der er ikke observeret symptomer på ..., som har været mistænkt i ....

Retslægerådet finder herefter, at T3 ikke er sindssyg, men at han, betinget af kognitive og stemningsmæssige følger til ...

i ... opstået i 2012, kan henføres til straffelovens § 69. Såfremt han findes skyldig i det påsigtede, skal rådet, jf. samme lovs § 68, 2. pkt., som mere formålstjenlig foranstaltning end straf til imødegåelse af en formentlig lille risiko for fremtidig ligeartet kriminalitet, anbefale dom til ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse.

I sagens behandling har professor CCC, overlæge DDD og overlæge EEE deltaget."

Kriminalforsorgen har den 14. september 2023 oplyst blandt andet:

"Konklusion

Kriminalforsorgen vil gerne påtage sig det anbefalet tilsyn, som ovenfor nævnt.

Ved vurderingen er der lagt vægt på, at det beskrives tydeligt i udtalelsen fra retslægerådet, at AP ved undersøgelsen var fuldt orienteret, klar, opmærksom og ikke præget af ... vanskeligheder, som ellers var grundlaget for at anbefale dom uden tilsyn af Kriminalforsorgen.

Det beskrives endvidere, at AP kan redegøre relevant og detaljeret for levned og sygehistorie samt at tankegangen er sammenhængende.

Ovenstående beskrivelse af AP gør, at der vurderes at være et formål med tilsyn, og af denne grund er kriminalforsorgen villig til at påtage sig det anbefalet tilsyn."

Rettens begrundelse og afgørelse

Forhold 1-13

På baggrund af miljøtilladelserne og -godkendelserne gældende for

Havbruget T2 A/S, sagens bilag U-4-6, U-4-4 og U-4-2, lægger retten til grund, at Havbruget T2 A/S i perioden fra 1. januar 2013 til 31. december 2018 havde tilladelse til at udlede 8.950 kg kvælstof og 1.000 kg fosfor om året.

På baggrund af miljøtilladelserne gældende for Havbruget T1, sagens bilag U-2-2 og U-2-5, lægger retten til grund, at T1 A/S i perioden fra 1. januar 2013 til 31. december 2018 fra Havbruget T1 havde tilladelse til at udlede 10.350 kg kvælstof og 1.200 kg fosfor.

På baggrund af miljøgodkendelsen fra Miljøstyrelsen gældende for Havbruget A, sagens bilag U-8, lægger retten til grund, at det var et vilkår i miljøgodkendelsen, at der fra opdræt af muslinger skulle være en 100 % kompensation for udledning af kvælstof og fosfor fra havbruget.

T3 har forklaret blandt andet, at havbrugene anvendte muslingerne som et kompenserende marint virkemiddel, og at muslingerne kompenserede for havbrugenes merudledning af kvælstof og fosfor.

Der har på intet tidspunkt været hjemmel i lovgivningen til, at muslinger og andre fangkulturer kunne anvendes som et kompenserende marint virkemiddel i forhold til havbrugs udledninger af kvælstof og fosfor. Bemyndigelsen til, at miljø- og fødevareministeren kunne fastsætte regler om vilkår om etablering og drift af kompenserende marine virkemidler ved godkendelse af havbrug, der ved lov nr. 680 af 8. juni 2017 blev indsat som stk. 3 til miljøbeskyttelseslovens § 35, og som blev ophævet igen ved lov nr. 1904 af 11. december 2020, blev aldrig udmøntet i en bekendtgørelse.

Hedensted Kommune var tilsynsmyndighed for Havbruget T2 og Havbruget T1. Vidnet J, der var sagsbehandler ved Hedensted Kommune, har forklaret blandt andet, at havbrugene ikke måtte anvende muslingerne som kompensation, som de havde gjort, når havbrugene indberettede udledning og antal fisk på havbrugsskemaerne. Hun har videre forklaret, at kommunen vidste, at der var muslinger, men ikke at muslingerne indgik som en del af driften af havbrugene, og at kommunen først blev klar over, hvordan det forholdt sig i 2018.

T3 har forklaret blandt andet, at produktionen omtrentligt har været den samme hvert år. På et tidspunkt oplyste havbrugene til kommunen, at det faktiske foderforbrug og antallet af fisk var større, end det de havde oplyst i havbrugsskemaerne. T3 har videre forklaret, at det var ham, der besluttede, hvordan havbrugsskemaerne skulle udfyldes, og at han ikke kan forklare, hvorfor de valgte at indrapportere med korrigerede tal, eller hvorfor de troede, at de kunne indberette korrigerede tal på havbrugsskemaerne. Forklaringen understøttes af brevet af 11. juli 2018 fra T1 A/S til Hedensted

Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1.

Af havbrugsskemaet for 2018 vedrørende Havbruget T2, sagens bilag F-1-18-1-11, fremgår det blandt andet, at der blev udsat 770.943 regnbueørreder, at der blev opfisket 570.095 regnbueørreder, at nettoproduktionen af levende vægt var på 711.271 kg, at foderkvotienten var 1,58, at der blev udledt 48,32 tons kvælstof og 5,52 tons fosfor. Af havbrugsskemaet for 2018 vedrørende T1, sagens bilag F-1-18-2-7, fremgår blandt andet, at der blev udsat 366.920 regnbueørreder, at der blev opfisket 253.484 regnbueørreder, at nettoproduktionen af levende vægt var på 362.267 kg, at foderkvotienten var på 1,39, at der blev udledt 20,27 tons kvælstof og 2,24 tons fosfor. Af begge havbrugsskemaer fremgår under punktet bemærkninger: "Der er i land sat 242.2t muslinger og 11.7t tang. Samt afhøstet 2100 muslinger."

Den i tiltalen angivne mængde kvælstof og fosfor, der skulle være udledt, er baseret på politiets beregninger af anvendt foder på baggrund af oplysninger fra foderleverandøren ... om indkøbte foder mængder de enkelte år, en konsekvent anvendelse af en foderkvotient på 1,1 til beregning af samlet nettoproduktion af fisk og en forholdsmæssig fordeling på havbrugene enten på baggrund af efterfølgende oplysninger fra havbrugene til Hedensted Kommune eller på baggrund af oplysninger fundet i driftsjournaler om mængden af udsatte sættefisk i havbrugene.

Henset til, at der er forsvundet 77 ringbind i sagen, der blev beslaglagt af politiet, og til at retten ikke kan udelukke, at der i de pågældende ringbind kan være oplysninger, som kan vise den reelle udledning af kvælstof og fosfor, eller som kan give grundlag for at vise, at beregningerne om udledning af kvælstof og fosfor fra havbrugene er lavere end angivet i tiltalerne, finder retten, at politiets beregninger i forbindelse med en straffesag ikke kan anvendes til at fastlægge mængden af kvælstof og fosfor, som de enkelte havbrug har udledt de enkelte år.

Retten lægger til grund, at T1 den 11. juli 2018 sendte bemærkninger til Hedensted Kommune i forbindelse med, at Hedensted Kommune påtænkte at iværksætte et forbud mod fortsat drift, sagens bilag F-1-49-1-1. Det fremgår af brevet blandt andet, at der var medsendt et bilag D, der indeholdt havbrugets beregninger for indberetningerne foretaget i 2013-2017. Retten lægger til grund, at det er disse beregninger, der fremgår af sagens bilag F-1-43-1 til F-1-43-5. Ved fastlæggelsen af, hvilken mængde kvælstof og fosfor, havbrugene har udledt, finder retten, at der må lægges vægt på oplysningerne heri, da det er oplysninger T1 A/S har fremsendt til Hedensted Kommune. Retten er opmærksom på, at der herved beregningsmæssigt fremkommer foderkvotienter på under 1, hvilket imidlertid ikke kan føre til et andet resultat.

Retten finder det bevist, at der i forhold 1 er udledt ikke under 38.2 tons

kvælstof og 3,9 tons fosfor i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2013 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Retten finder det bevist, at der i forhold 2, er udledt ikke under 19,1 tons kvælstof og 1,9 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2013 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Da det af sagens bilag F-1-43-1, der er produktions- og udledningsoversigt vedrørende T2, fremgår, at i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2014 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2 er udledt 53,5 tons kvælstof og 5,9 tons fosfor, og da der alene er rejst tiltale for, at der er udledt ikke under 48.556 kg kvælstof og 5.003 kg fosfor til havet i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, finder retten, at det er bevist, at der i forhold 3 er udledt den i tiltalen anførte mængde kvælstof og fosfor.

Retten finder det bevist, at der i forhold 4, er udledt ikke under 27,3 tons kvælstof og 2,8 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2014 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Forhold 5 vedrører udledning fra Havbruget A. Af indberetningsskema for hav- og saltvandsdambrug kompensationsregnskab vedrørende 2014 modtaget i Miljøstyrelsen den 27. februar 2017 vedrørende Havbruget A, sagens bilag F-1-29-10-2, fremgår blandt andet, at havbruget ved kompensationsproduktion af 602.054 kg muslinger fjernede 6.020,5 kg kvælstof og 361,2 kg fosfor. Det fremgår af rapporterne vedrørende politiets beregninger af den udledte mængde kvælstof og fosfor, sagens bilag F-1-39-2 og F-1-39-2-1, at politiet på baggrund leveringsedler, sagens bilag F-1-29-4, der i henhold til politirapport, sagens bilag F-1-29-3, blev fundet i et ringbind med mærkat "driftsjournal 2014" i forbindelse med beslaglæggelsen af materiale hos T1 A/S, hvorfra politiet har udtaget den del, der efter politiets opfattelse vedrørte Havbruget A. Retten kan konstatere, at nogle af leveringsedlerne indeholder en fuldstændig dato med dag, måned og år, mens andre kun har en angivelse af dag og måned, at på nogle af leveringsedlerne fremgår det, at de leverede fisk er udsat i Hjamø-bure, andre fremgår at være udsat i Endelave-bure, og ved andre af leveringsedlerne er det ikke angivet klart, hvor de leverede fisk er udsat. Det fremgår videre, at politiet i forbindelse med beregningen af den udledte mængde kvælstof har forudsat, at der er sket en forholdsmæssig fordeling af foder mellem de tre havbrug, og at det er antaget, at der ikke har været anvendt foder med medicin i Havbruget A, og endelig har politiet anvendt en foderkvotient på 1,1. Henset til, at der som tidligere anført er forsvundet 77 ringbind og til måden, hvorpå politiet har regnet sig frem til en

udledt mængde kvælstof og fosfor, finder retten, at det ikke bevist, at T1 A/S og T3er skyldig i den rejste tiltale i forhold 5, og de frifindes derfor i dette forhold.

Retten finder det bevist, at der i forhold 6 er udledt ikke under 51,8 tons kvælstof og 5,3 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2015 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Retten finder det bevist, at der i forhold 7, er udledt ikke under 22,4 tons kvælstof og 2,3 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2015 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Da det af sagens bilag F-1-43-1, der er produktions- og udledningsoversigt vedrørende T2, fremgår, at i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2016 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2 er udledt 54,2 tons kvælstof og 5,5 tons fosfor, og da der alene er rejst tiltale for, at der er udledt ikke under 48.224 kg kvælstof og 4.969 kg fosfor til havet i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, finder retten, at det er bevist, at der i forhold 8 er udledt den i tiltalen anførte mængde kvælstof og fosfor.

Retten finder det bevist, at der i forhold 9, er udledt ikke under 19,4 tons kvælstof og 2,0 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2016 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Retten finder det bevist, at der i forhold 10 er udledt ikke under 42,2 tons kvælstof og 4,3 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2017 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T2, beliggende ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune.

Retten finder det bevist, at der i forhold 11, er udledt ikke under 21,1 tons kvælstof og 2,1 tons fosfor til havet i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2017 i forbindelse med produktion af fisk på Havbruget T1, beliggende i Horsens Fjord i Hedensted kommune.

På baggrund af oplysningerne om udledning af kvælstof og fosfor til havet i havbrugsskemaerne for Havbruget T2 og Havbruget T1 i tidsrummet den 1. januar - 31. december 2018, sagens bilag F-1-18-1-11 og F-1-18-2-7, i forbindelse med produktion af fisk på Havbrugene T1 og T2 beliggende i og ud for Horsens Fjord i Hedensted kommune, finder retten, at det er bevist, at det er den i tiltalen i forhold 12 anførte mængde kvælstof og fosfor, der er udledt.

Retten finder det bevist, at de tiltalte i sagens forhold 1-13 i det ovenfor beskrevne omfang, bortset fra forhold 5, hvor der er sket frifindelse, har tilsidesat vilkårene tilknyttet miljøtilladelserne og -godkendelserne for havbrugene, herunder ved at udlede mere kvælstof og fosfor end tilladt.

Det fremgår af miljøbeskyttelseslovens § 1, stk. 1, at loven skal medvirke til at værne natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Videre fremgår det af lovens § 1, stk. 2, nr. 1, at med denne lov tilsigtes særligt at forebygge og bekæmpe forurening af luft, vand, jord og undergrund samt vibrations- og støjulemper.

De tiltalte havbrug er omfattet af miljøbeskyttelseslovens § 33 om godkendelsespligtige listevirksomheder. Det følger af miljøbeskyttelseslovens § 35, at miljøministeren udfærdiger en liste over særlig forurenende virksomheder, anlæg og indretninger, som er omfattet af godkendelsespligten i § 33.

Vidnet U har forklaret blandt andet, at udledning fra havbrug er størst, når der er fisk i burene fra april og til november, hvilket falder sammen med algernes vækstperiode, og at et havbrug er en klassisk punktkilde.

Vidnet J har forklaret blandt andet, at havbrugenes tilladelser til udledning af kvælstof og fosfor bliver brugt blandt andet i forbindelse med vandplaner, hvor udledningen indgår i summen.

Sydøstjyllands Politi har til brug for sagen stillet Miljøstyrelsen i sin egenskab af central miljømyndighed i Danmark en række spørgsmål. Det fremgår af Miljøstyrelsens notat af 28. november 2019, sagens bilag L-1-1-2, hvori Miljøstyrelsen besvarer spørgsmålene blandt andet, at Miljøstyrelsen ikke finder belæg for at konkludere, at T1s kompensationsopdræt effektivt har sikret, at havbrugsproduktionen af regnbueørred ikke har haft en negativ miljøpåvirkning, og at en overskridelse af et havbrugs udledning af kvælstof og fosfor i forhold til den i en miljøgodkendelse fastsatte udledningstilladelse vil kunne betragtes som en forurening i miljøbeskyttelseslovens forstand.

Retten finder det herefter bevist, at der ved overtrædelsen er sket en forurening med kvælstof og fosfor af vandet i havet i og ud for Horsens Fjord og ved Natura 2000-området ud for Horsens Fjord, hvilket har fremkaldt fare for, at der ville blive forvoldt skade på miljøet.

Det kan ikke føre til en anden vurdering, at det i egenkontrolrapporterne for T2 for 2015, 2016 og 2017, sagens bilag F-1-18-1-7 til F-1-18-1-9, konkluderes, at der ikke er en generel fortsat opbygning af næringstoffer, ingen tegn på at koncentrationen af N-total og P-total er

stigende, hverken indenfor eller udenfor havbrugsområdet, og at en fortsat drift af havbruget ikke vil medføre en u hensigtsmæssig påvirkning, eller at det i notatet fra C af 5. september 2018, sagens bilag F-1-46-2, konkluderes på baggrund af data fra NOVANA overvågningen blandt andet, at det på baggrund af de gennemførte analyser ikke er muligt at påvise effekt af eutrofiering fra havbrugsproduktionen på T1 og Havbruget T2 på forekomsten af planteplankton. Retten bemærker i den forbindelse, at vidnet O har forklaret blandt andet, at konklusionerne i egenkontrolrapporterne er bygget op på det fastsatte vilkår i miljøgodkendelsen om, at der ikke må ske en ophobning, og at rapporterne afspejler forvaltningen på området, og at vidnet U har forklaret blandt andet, at NOVA NA-programmet ikke er egnet eller designet til at detektere effekter af såkaldte punktkilder, som et havbrug er. Det kan heller ikke føre til en anden vurdering, at vidnerne U og O begge har forklaret om muslingernes funktion som kompenserende marint virkemiddel, og at anklagemyndigheden er enig i, at muslinger filtrerer vandet og fra alger optager kvælstof og fosfor i deres kød, mens de vokser. Retten har i den forbindelse lagt vægt på, at U desuden har forklaret blandt andet, at hvis muslinger skal bruges som compensation for en udledning eller merudledning, skal der ske en merfjernelse, og hvis det ikke er tilfældet, kompenserer muslingerne ikke noget, at der kun sker en merkompensation, hvis man permanent fjerner den fosfor og kvælstof, der er i muslingerne, fra havmiljøet, idet det ellers bare bliver omsat igen, og hvis edderfuglene spiser muslingerne, skal man sikre sig, at edderfuglene spiser mere, end de ellers ville have spist, og edderfuglenes efterladenskaber skal havne et andet sted end i samme havområde, at T3 har bekræftet, at edderfugle fra november til januar spiste alle de muslinger, der var på muslingefarmene. Retten har derudover lagt vægt på, at der ikke var hjemmel til, at muslingerne kunne anvendes som kompenserende virkemiddel.

Af oplysningerne i "KOMBI-Opdræt", faglig rapport fra Dansk Akvakultur nr. 2015-12, sagens bilag K1, fremgår blandt andet, at projektets grundidé var at muliggøre en udvidelse af havbrugsproduktionen af fisk, og at T1 i maj 2014 efter flere års ansøgnings- og dokumentationsproces fik godkendt et nyt havbrug med krav om 100 % compensation af kvælstofudledningen og under forudsætning af, at produktionen blev opbygget gradvis, så compensation og udledning kunne følges ad, og at muslinge- og tangelægget har været drevet på lokaliteten siden opstart 2011-2012.

Herefter, og da det af oplysningerne i havbrugenes havbrugsskemaer for perioden 2013 til 2017, sagens bilag F-1-18-1-6, F-1-18-1-1 til F-1-18-1-4, F-1-18-2-6, F-1-18-2-2 til F-1-18-2-4, sammenholdt med de tal, T1 A/S den 11. juli 2018 fremsendte sammen med sine bemærkninger til Hedensted Kommune i forbindelse med, at Hedensted Kommune påtænkte at iværksætte et forbud mod fortsat drift, sagens bilag F-1-43-1 til F-1-43-5,

herunder at det fremgår blandt andet, at der blev produceret væsentligt flere fisk end det, der oprindeligt fremgik af havbrugsskemaerne, og havbrugenes havbrugsskemaer for 2018, sagens bilag F-1-18-1-11 og F-1-18-2-7, finder retten det bevist, at der ved overtrædelsen er opnået en betydelig økonomisk fordel hos T1 A/S. Retten bemærker i den forbindelse, at T3 har forklaret blandt andet, at det er T1 A/S, der driver havbrugene, de betragter havbrugene samlet, at der ingen drift har været i selskabet Havbruget T2 A/S, ligesom der ikke er blevet afregnet mellem selskaberne.

T3 har forklaret blandt andet, at ørrederne er to år i dambrug på land, hvorefter de bliver udsat i havet, hvor de er i otte eller ni måneder. Retten lægger derfor til grund, at produktionen af fisk i havbrugene i et enkelt år har krævet en systematisk planlægning af flere led i produktionskæden, der strakte sig over længere tid.

I perioden fra 2013 til 2018 er der hvert år systematisk blevet indberettet forkerte oplysninger om mængden af fisk, produktionen, foderforbruget og udledningen af kvælstof og fosfor til Hedensted Kommune, der var tilsynsmyndighed. Vidnet J har forklaret blandt andet, at Hedensted Kommune igennem årene havde fået henvendelser om, at der var noget galt ude ved havbrugene, men kommunen kunne ikke konstatere nogen overtrædelser. I forbindelse med henvendelserne kiggede kommunen på indberetningerne fra havbrugene. Tilsyn efter miljøbeskyttelsesloven er i høj grad baseret på egenkontrol, og de er afhængige af indberetningerne på havbrugsskemaerne, og når kommunen fik en anmeldelse om for meget fiskeproduktion, kiggede de på skemaerne. T3 har forklaret blandt andet, at han ikke ved, hvorfor de troede, at de kunne indberette korrigerede tal på havbrugsskemaerne.

Retten bemærker, at det ikke kun er udledningen af kvælstof og fosfor og fodermængden, der er korrigeret på havbrugsskemaerne, mængden af sættefisk og produktionen af fisk er ligeledes korrigeret i forhold til de faktiske tal.

Uanset, at de tiltalte havbrug har drevet lovlig havbrugsvirksomhed og har haft tilladelse til at udlede både kvælstof og fosfor til havmiljøet, finder retten, at det er bevist, at havbrugene i så betydeligt omfang har overskredet de tilladte udledninger, sammenholdt med at T1 A/S har opnået en betydelig økonomisk fordel, og at man over for tilsynsmyndighederne har indberettet forkerte tal, således at Hedensted Kommune som tilsynsmyndighed ikke havde nogen reel mulighed for at føre tilsyn med havbrugene, at forholdene med rette er henført til straffelovens § 196, stk. 2.

T3 har forklaret blandt andet, at han helst ville være ude, og at han stod for den daglige drift i forhold til medarbejdere, fodringen, planlægning, tilrettelæggelse, og at frem til 2018 var det også

ham, der stod for indkøb af foder. Han har videre forklaret, at han har stået registreret som direktør i hele perioden bortset fra en periode i 2014 og 2015 på tre eller fire måneder, hvor han blev opereret i hovedet, hvor var der indsat en anden direktør i selskaberne, og at han i hele perioden har været den reelle ejer af selskaberne.

T3's forklaring om, at han ikke har været registreret som direktør i hele perioden, understøttes ikke af registreringerne hos Erhvervsstyrelsen, sagens bilag N-5-3-1 og N-6-3-1, idet det heraf fremgår blandt andet, at han har været registreret som direktør fra den 20. oktober 2003 i T1 A/S og fra 12. februar 2004 i Havbruget T2 A/S til den 1. maj 2012 i begge selskaber og igen fra 2. januar 2013 og frem i begge selskaber. Det fremgår endvidere, at JJ i perioden fra 6. oktober 2014 til 1. september 2015 tillige har været anmeldt som registreret direktør. T3 fremgår desuden som direktør på begge havb rugs årsrapporter for regnskabsårene 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 og for T1 A/S' årsrapport for 2017/2018, sagens bilag N-5-2 til N-5-6 og N-6-2 til N-6-5.

På den baggrund finder retten det bevist, at T3 i hele perioden har været reel ejer af de to havbrug og i perioden fra 2. januar 2013 og frem været registreret direktør. Retten finder det endvidere bevist, at T3 stod for den daglige drift i selskaberne og dermed fuldt ud var bekendt med mængden af producerede fisk og mængden af anvendt foder og således også med, hvor meget fosfor og kvælstof, der blev anvendt i havbrugene.

T3 har som tidligere anført forklaret blandt andet, at det var ham, der besluttede, hvordan havbrugsskemaerne skulle udfyldes. Det fremgår af regnskaberne, at regnskaberne er godkendt af bestyrelsen, og på den baggrund finder retten, at der ikke er grundlag for at anse T3's handlinger og de andre medarbejderes handlinger i forbindelse med produktionen af fisk på havbrugene for så abnorme eller private, at selskaberne kan gå fri for strafansvar.

Efter forklaringen fra T3 lægger retten til grund, at det var T1 A/S, der stod for indkøb, planlægning, produktion og salg i både T1 A/S og i Havbruget T2 A/S. Retten finder det derfor bevist, at T1 A/S har medvirket til Havbruget T2 A/S' overtrædelser, jf. straffelovens § 23.

Anklagemyndigheden rejste ved anklageskrift af 19. februar 2021 tiltale mod Havbruget T2 A/S i sagen. Anklagemyndigheden har ikke på noget tidligere tidspunkt sigtet Havbruget T2 A/S i sagen.

Havbruget T2 A/S blev ved anklageskriftet tiltalt blandt andet for overtrædelse af straffelovens § 306, jf. § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf.

miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1, og nr. 2, for i en periode fra 1. januar 2013 til 31. december 2018 at have udledt mere kvælstof og fosfor årligt, end selskabet havde tilladelse til.

Retten har som anført fundet, at forholdene med rette er henført under straffelovens § 196, stk. 2, og forældelsesfristen for disse forhold er 10 år, jf. straffelovens § 93, stk. 1, nr. 3, og der er vedrørende disse forhold ikke indtrådt strafferetlig forældelse i forhold til Havbruget T2 A/S.

Med de anførte begrænsninger vedrørende udledningerne af kvælstof og fosfor er de tiltalte i de enkelte forhold i forhold 1-4 og 6-13 skyldige.

Forhold 15.

T3 har forklaret blandt andet, at det er korrekt, at der i perioden fra ca. januar 2015 til 31. december 2017 blev drevet klækkeri på adressen ... i Juelsminde, at de sendte ansøgningen om miljøgodkendelse ind, fordi de blev klar over, at de skulle have en miljøgodkendelse. Forklaringen understøttes af ansøgning om miljøgodkendelse dateret den 26. september 2017. sagens bilag F-1-44-3, hvoraf fremgår blandt andet, at T1 A/S ansøgte om miljøgodkendelse til klækkeriet, ligesom det af driftsjournaler vedrørende 2016 fremgår, at der blev udsat "Coho Baby" og "Coho" fra VV Klækkeri. Retten finder det på den baggrund bevist, at de tiltalte er skyldige i overensstemmelse med tiltalen i forhold 15. Det kan i den forbindelse ikke føre til andet resultat, at vidnet J har forklaret blandt andet, at man ville få miljøgodkendelsen, hvis blot man søgte.

Forhold 16.

Frem til den 12. maj 2015 havde Havbruget T2 i henhold til Vejle Amts miljøtilladelse af 19. oktober 1992, sagens bilag U-4-6, og amtets miljøtilladelse af 2. februar 1998, sagens bilag U-2-5, tilladelse til at udsætte virusfrie laksefisk. Den 12. maj 2015 fremsendte Hedensted Kommune en ny miljøgodkendelse, sagens bilag U-4-2, der erstattede alle tidligere meddelte tilladelser. Det fremgår af miljøgodkendelsens punkt 15 blandt andet, at der kun må udsættes regnbueørreder.

T3 har forklaret blandt andet, at han allerede i april 2015 havde udsat søvlaks, og at han, da han satte yderligere søvlaks ud året efter, troede det var ok, da han gik ud fra, at de gamle tilladelser var gældende, da den nye miljøtilladelse var blevet påklaget. T3's forklaring om, at han allerede i april havde udsat søvlaks, understøttes af driftsjournaler vedrørende Havbruget T2. På baggrund af driftsjournalen, sagens bilag F-1-21-1-1, hvor det under overskriften "Udsætning april 2015" fremgår blandt andet, at der i bur 9 i fra VV Klækkeri var udsat 181.081 søvlaks, lægger retten til grund, at

disse søvlaks var udsat i april 2015.

Da 181.081 søvlaks allerede var udsat i april 2015, og da Havbruget T2 i henhold til tilladelse, der var gældende i april 2015, havde tilladelse til at udsætte laksefisk, frifindes de tiltalte for denne del af tiltalen, mens de tiltalte i øvrigt findes skyldige i den del af tiltalen i forhold 16, der vedrører udsættelsen af søvlaks efter den 12. maj 2015, idet T3's forklaring om, at han troede, at det var de tidligere tilladelser, der var gældende, når miljøgodkendelsen fra 12. maj 2015 var påklaget, ikke kan føre til andet resultat.

Forhold 17, 18, 19, 20, 23, 24, 26, 27, 30 og 31.

Disse forhold vedrører alle indholdet af erklæringer afgivet på havbrugsskemaer til Hedensted Kommune.

Det fremgår af miljøgodkendelserne og -tilladelse til havbrugene blandt andet, at havbrugene hvert år skal udarbejde en årsopgørelse, der skal sendes til tilsynsmyndigheden, og at årsopgørelsen skal indeholde blandt andet, udsætning i vægt og antal, bruttoproduktion i vægt og antal, nettoproduktion i vægt og antal, tab, herunder døde og undslupne fisk i vægt og antal, foderforbrug i vægt og specificeret på art og sammensætning og udledning af kvælstof, fosfor og organisk stof. Havbrugene har i de pågældende år indsendt havbrugsskemaer til Hedensted Kommune med angivelse af blandt andet disse oplysninger.

I miljøgodkendelserne og -tilladelse er der ikke fastsat begrænsninger på havbrugenes produktionen af fisk.

T3 har forklaret blandt andet, at det er T1 A/S, der driver havbrugene, at de betragter havbrugene samlet, og at der ingen drift har været i Havbruget T2 A/S, ligesom der ikke er blevet afregnet mellem selskaberne, at havbrugene på et tidspunkt oplyste til kommunen, at det faktiske foderforbrug og antallet af fisk var større, end det de havde oplyst i havbrugsskemaerne, at det var ham, der besluttede, hvordan havbrugsskemaerne skulle udfyldes, og at han ikke kan forklare, hvorfor de valgte at indrapportere med korrigerede tal, eller hvorfor de troede, at de kunne indberette korrigerede tal på havbrugsskemaerne. Forklaringen understøttes af brevet af 11. juli 2018 fra T1 A/S til Hedensted Kommune, sagens bilag F-1-49-1-1.

Retten lægger som ubestridt til grund, at den indberettede udledning af kvælstof og fosfor på havbrugsskemaerne er som angivet i tiltalen, og retten finder det bevist, at de indberettede oplysninger ikke stemmer overens med de faktiske forhold og derfor er urigtige.

De tal, der er blevet indberettet på havbrugsskemaerne, har fået det til at

fremstå således, at havbrugene overholdt de fastsatte vilkår med hensyn til udledning af kvælstof og fosfor. Vidnet J har forklaret blandt andet, at kommunen så på de dele af havbrugsskemaerne, der var reguleret i godkendelserne, og kontrollerede på baggrund af de oplysninger, der fremgik af skemaerne, om der var overensstemmelse mellem godkendelserne og indberetningerne. Retten lægger på den baggrund til grund, at det ikke var muligt for Hedensted Kommune som tilsynsmyndighed at påse, om der blev udledt mere fosfor og kvælstof end tilladt.

Retten finder det derfor bevist, at de urigtige indberetninger på havbrugsskemaer skete for at skuffe i et retsforhold.

På samme måde som ovenfor under forhold 1-13 anført finder retten, at der ikke er grundlag for at frifinde selskaberne, da der ikke er grundlag for at anse T3's handlinger og de andre medarbejderes handlinger i forbindelse med produktionen af fisk på havbrugene og indberetningerne på havbrugsskemaerne for så abnorme eller private, at selskaberne kan gå fri for strafansvar, ligesom retten med samme begrundelse som anført under forhold 1-13 finder det bevist, at T1 A/S har medvirket til Havbruget T2 A/S' overtrædelser, jf. straffelovens § 23.

Havbruget T2 A/S blev som ovenfor under forhold 1-13 anført først sigtet ved indlevering af anklageskriftet den 19. februar 2021. Forældelsesfristen for de nævnte overtrædelser i forhold 17, 19 og 23 er 5 år, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 10, og straffelovens § 93, stk. 1, nr. 2. Samtlige disse forhold angår indberetninger i forbindelse med havbrugets virksomhed. Det fremgår af havbrugsskemaerne for Havbruget T2 for 2013, 2014, 2015, 2016 og 2017, sagens bilag F-1-18-1-6, F-1-18-1-1, F-1-18-1-2, F-1-18-1-3, og F-1-18-1-4, at der hvert eneste år er indberettet en fodermængde på 245 tons. T3 har som nævnt forklaret blandt andet, at det er T1 A/S, der driver havbrugene, at de betragter havbrugene samlet, og at der ingen drift har været i Havbruget T2 A/S, ligesom der ikke er blevet afregnet mellem selskaberne. Han har videre vedrørende havbrugsskemaet for Havbruget T2 for produktionsåret 2014, sagens bilag F-1-18-1-1, forklaret blandt andet, at når der står, at det er T1, der står anført som virksomhedens navn, skyldes det, at de driftsmæssigt har kørt tingene sammen og opfattet det som ét rent driftsmæssigt. Retten finder på den baggrund, at der ikke vedrørende nogen af disse forhold er indtrådt forældelse i forhold til Havbruget T2 A/S, da der er tale om en forsæt forbrydelse.

Med den begrænsning, at de tiltalte frifindes for den del af tiltalen, der angår, at den reelle produktion væsentligt overskred det tilladte, idet der ikke i miljøgodkendelserne og -tilladelserne var en fastsat en maksimal produktion og med de anførte begrænsninger, der følger ovenfor under forhold 1-13

vedrørende de udledte mængde kvælstof og fosfor, finder retten, at de tiltalte er skyldige i den rejste tiltale i disse forhold.

Forhold 21, 25, 28 og 32

Disse forhold vedrører alle indholdet af erklæringer afgivet til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, og der er i henhold til både nugældende og dagældende bekendtgørelse om indberetning af oplysninger om dansk akvakultur tale om lovpligtige indberetninger.

Retten lægger som ubestridt til grund, at de indberettede oplysninger til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik er i overensstemmelse med de indberettede oplysninger om tilførsel af sættefisk og produktion på Havbrugsskemaerne til Hedensted Kommune, og at det ikke af indberetningerne kan ses, hvem der indberettede oplysningerne til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik.

Der er med samme begrundelse som ovenfor under forhold 1-13 anført ikke grundlag for at frifinde selskaberne med henvisning til, at T3 eller andre medarbejders handlinger har været så abnorme eller private, at selskaberne kan gå fri for strafansvar.

I forhold 21 er der ikke indtrådt forældelse vedrørende Havbruget T2 A/S, og retten henviser i den forbindelse til, at der ligesom anført ovenfor under spørgsmålet om forældelse i forhold 17, 19 og 23, også her er tale om en fortsat forbrydelse.

Med samme begrundelse som anført under forhold 17, 18, 19, 20, 23, 24, 26, 27, 30 og 31, og da oplysningerne om tilførsel af sættefisk og produktion ikke er i overensstemmelse med de korrekte tal, finder retten det bevist, at de tiltalte for at skuffe i et retsforhold har afgivet urigtige erklæringer til Fiskeristyrelsen, Akvakulturstatistik, således at værdierne fremstod som værende i overensstemmelse med miljøgodkendelserne, og at de tiltalte er skyldige i den rejste tiltale i disse forhold, dog med den begrænsning, at de tiltalte frifindes for den del af tiltalen, der angår, at den reelle produktion væsentligt overskred det tilladte, idet der ikke i miljøgodkendelse og -tilladelserne var en fastsat en maksimal produktion. Det kan ikke føre til en anden vurdering, at det ikke fremgår, hvem der konkret har foretaget indberetningerne.

Forhold 22

Tiltalen i forhold 22 relaterer sig til tiltalen i forhold 5, hvor der er sket frifindelse, da politiets forudsætninger og beregninger ikke kan lægges til grund.

Retten lægger til grund, at tiltalen i forhold 22 ligeledes baserer sig på samme

forudsætninger og beregninger, og retten finder på den baggrund, at der derfor også i forhold 22 skal ske frifindelse af de tiltalte.

Forhold 29

På baggrund af bevisførelsen i sagen, herunder de afgivne forklaringer fra tiltalte T3, vidnerne J og O, indholdet af notat af 26. november 2017 om produktion af sølv laks på T1, sagens bilag F-1-44-6, sammenholdt med tiltalen i forhold 29 finder retten, at det ikke er bevist, hvilket retsforhold de til talte i forhold 29 skulle have haft forsæt til at skuffe i, og de tiltalte frifindes derfor i forhold 29.

Opgørelse af fortjeneste

Anklagemyndigheden har beregnet, at T1 i regnskabsåret 2013/ 2014 havde en beregnet samlet fortjeneste på 39.946.746 kr., i regnskabsåret 2014/2015 havde en beregnet samlet fortjeneste på 46. 761.323 kr., i regnskabsåret 2015/2016 havde en beregnet samlet fortjeneste på 38.901.459 kr., i regnskabsåret 2016/2017 havde en beregnet samlet fortjeneste på 64.126.619 kr., i regnskabsåret 2017/2018 havde en beregnet samlet fortjeneste på 63.824.378 kr., i alt i perioden en beregnet fortjeneste på 253.560.543 kr.

Anklagemyndigheden har under sagen ikke kunnet føre bevis for, hvilke forudsætninger der er lagt til grund for beregningerne af fortjenesterne.

Højesteret har i dom af 16. februar 2001, trykt i U 2001.1046 H, angivet en beregningsmodel vedrørende et ferskvandsdambrug til opgørelse af fortjeneste ved anvendelse af mere foder end tilladt. Højesteret tiltrådte i den forbindelse, at beregningen af fortjenesten ved den del af det faktiske foderbrug, der oversteg det tilladte, i almindelighed kunne baseres på standardtal dels for foderkvotient – dvs. mængden af foder målt i kg, der er medgået til produktion af 1 kg fisk – dels for størrelsen af salgspris, foderpris og variable udgifter til elektricitet m.v., dog således, at når den faktiske foderkvotient var større end den standardiserede, skal dog den faktiske foderkvotient anvendes såvel ved beregningen af den ulovlige produktion af fisk som ved beregningen af foderudgiften pr. kg. fisk. De variable udgifter til elektricitet m.v. kunne kun fratrækkes med standardbeløbet på 1,00 kr. pr. kg fisk. Udgifter til arbejds løn kunne derimod ikke medregnes som en variable omkostning.

Nærværende sag angår ikke direkte et ulovligt foderforbrug, men derimod udledning af mere kvælstof og fosfor end tilladt, og der er ikke ført bevis for, at der er ligefrem proportionalitet mellem produktionen af fisk og udledningen af kvælstof og fosfor. Der er dog utvivlsomt produceret og solgt betydeligt flere fisk som følge af merudledningen af kvælstof og fosfor, da

udledningen netop stammer fra foderet til fiskene, og som følge heraf har der også været en betydelig merfortjeneste.

Som anført tidligere er der forsvundet 77 ringbind i sagen, og retten kan ikke udelukke, at der i de pågældende ringbind kan være oplysninger, der kan danne grundlag for en præcis beregning af T1 A/S' fortjeneste. Henset hertil og til, at der som nævnt ikke er ført bevis for, hvilken sammenhæng der er mellem merudledningen af kvælstof og fosfor og merproduktionen af fisk, finder retten, at T1s A/S' merfortjeneste i gerningsperioden ved merudledningen af kvælstof og fosfor og den dermed forøgede produktion og salg af fisk med sikkerhed ikke har været under 125.000.000 kr.

Sanktion

T1 A/S

Straffen fastsættes til 50 dagbøder a 400.000 kr., jf. straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, til dels jf. § 23, § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2, til dels jf. straffelovens § 23, miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 6, jf. § 33, jf. § 35, jf. bekendtgørelse om godkendelse af listevirksomhed § 58, stk. 3, jf. stk. 1, nr. 3, jf. § 39, miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2, jf. straffelovens § 23.

Retten har ved fastsættelsen af straffen lagt vægt på navnlig den betydelige fortjeneste, T1 A/S har haft ved merudledningen, de mange overtrædelser af straffelovens § 175, stk. 1, T1 A/S' medvirken til

Havbruget T2 A/S' overtrædelser, at der har været tale om systematiske overtrædelser over en årrække, hvor tiltalte ved indberetningerne til tilsynsmyndighedene har forhindret myndighederne i at udføre deres tilsyn og kontrol. Retten har ved fastsættelsen af bødens samlede størrelse også lagt vægt på sagens forløb og sagsbehandlingstiden, jf. straffelovens § 82, nr. 13.

T3

T3 har overtrådt straffelovens § 175, stk. 1, og § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2, miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 6, jf. § 33, jf. § 35, jf. bekendtgørelse om godkendelse af listevirksomhed § 58, stk. 1, nr. 3, jf. § 39 og miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2.

På baggrund af oplysningerne i erklæringen fra Retslægerådet om, at T3 nu er omfattet af straffelovens § 69, finder retten, at det er mere formålstjenligt i stedet for at idømme fængselsstraf at træffe bestemmelse om foranstaltninger efter straffelovens § 68, 2. pkt., jf.

straffelovens § 73, stk. 1.

For at forebygge ny ligeartet kriminalitet, og da mindre indgribende foranstaltninger ikke findes tilstrækkelige, skal tiltalte undergive sig psykiatrisk behandling som påstået, jf. straffelovens § 68. Længstestiden for foranstaltningen fastsættes til 5 år og længstetiden for opholdet fastsættes til 1 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1.

T3 skal endvidere betale en tillægsbøde på 20.000 kr. jf. straffelovens § 50, stk. 2.

Retten har i den forbindelse lagt vægt på navnlig forholdenes karakter, at T3 i hele perioden har været reel ejer af de to havbrug, at han fra den 2. januar 2013 og frem til gerningsperiodens slutning har været registreret som direktør i selskaberne, at T1 A/S har opnået en betydelig vinding ved merudledningen, at han efter sin egen forklaring har besluttet, hvordan der skulle ske indberetning på havbrugsskemaerne, og at der har været tale om systematiske overtrædelser over en årrække, hvor tiltalte ved indberetningerne til tilsynsmyndighederne har forhindret myndighederne i at udføre deres tilsyn og kontrol. Der er således efter forholdenes karakter og oplysningerne om tiltaltes personlige forhold ikke grundlag for at anvende straffelovens § 83, § 82, nr. 4, 8 eller 11, men retten har ved fastsættelsen af tillægsbøden også lagt vægt på sagens forløb og sagsbehandlingstiden, jf. straffelovens § 82, nr. 13.

Forvandlingsstraffen for bøden fastsættes som nedenfor bestemt.

T3 frakendes retten til at drive dambrugs- og havbrugsvirksomhed i 3 år, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110 b, stk. 1, nr. 1, og nr. 2, litra a og c. Retten har i den forbindelse lagt vægt på navnlig karaktererne af de forhold T3 er fundet skyldig i, at det er T3, der som reel ejer og direktør har stået bag overtrædelserne, der har stået på i en årrække, og som har betydet, at tilsynsmyndighederne ikke har kunnet gennemføre en reel kontrol med havbrugenes udledninger af næringsstoffer. Oplysningerne om T3's personlige forhold kan ikke føre til en anden vurdering.

Havbruget T2 A/S

Straffen fastsættes til 20 dagbøder af 10.000 kr., jf. straffelovens § 306, jf. § 175, stk. 1, § 196, stk. 2, jf. stk. 1, jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 4, jf. stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 1 og nr. 2, og miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 1, nr. 4, jf. stk. 2, nr. 2.

Retten har ved fastsættelsen af straffen lagt vægt på navnlig, at Havbruget T2 A/S ikke har haft nogen selvstændig fortjeneste, men at den

betydelige fortjeneste, der har været som følge af merudledningen er tilfaldet T1 A/S, de mange overtrædelser af straffelovens § 175, stk. 1, at der har været tale om systematiske overtrædelser over en årrække, hvor tiltalte ved indberetningerne til tilsynsmyndighederne har forhindret myndighederne i at udføre deres tilsyn og kontrol. Retten har ved fastsættelsen af bødens samlede størrelse også lagt vægt på sagens forløb og sagsbehandlingstiden, jf. straffelovens § 82, nr. 13.

Konfiskation

Som anført ovenfor under opgørelse af fortjenesten, finder retten, at T1's merfortjeneste i gerningsperioden ved merudledningen af kvælstof og fosfor og den dermed forøgede produktion og salg af fisk med sikkerhed ikke har været under 125.000.000 kr.

Retten tager på den baggrund anklagemyndighedens påstand om konfiskation til følge med et skønsmæssigt beløb på 125.000.000 kr. jf. miljøbeskyttelseslovens § 110, stk. 6, jf. straffelovens § 75, stk. 1, 2. pkt.

Sagsomkostninger

På baggrund af sagens forløb og den lange sagsbehandlingstid finder retten, at de tiltalte hver skal betale 82.250 kr. inklusive moms til delvis dækning af de forsvarerudgifter, der vedrører dem hver især, mens statskassen skal betale sagens øvrige omkostninger. Beløbet svarer til beløbet for de fem retsdage a fem timer, der oprindeligt var afsat til sagen i 2021.

Thi kendes for ret

T1 A/S skal betale 50 dagbøder a 400.000 kr.

T3 idømmes ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse. Længstetiden for foranstaltningen er 5 år, og længstetiden for ophold er 1 år.

T3 skal endvidere betale en tillægsbøde på 20.000 kr.

Forvandlingsstraffen for bøden er fængsel i 14 dage.

T3 frakendes retten til at drive dambrugs- og havbrugsvirksomhed i 3 år.

Havbruget T2 A/S skal betale 20 dagbøder a 10.000 kr.

Hos T1 A/S konfiskeres 125.000.000 kr.

I sagsomkostninger skal T1 A/S, T3 og Havbruget T2 A/S hver betale 82.250 kr. til delvis dækning af de forsvarerudgifter, der vedrører dem hver især, mens statskassen skal betale sagens øvrige omkostninger.

Kresten Trolle
/sib/kkaa

Udskriftens rigtighed bekræftes.
RETTEEN I HORSENS, den 19. december 2023

Liv Helene Gildsig Beltman
retsassistent